

Lujana Paraman, Marina Ugarković

Gradinsko utvrđenje Sutilija: nove spoznaje temeljene na arheološkim nalazima prikupljenim neinvazivnim istraživanjima

The hill-fort of Sutilija: new knowledge based on archaeological finds collected by non-invasive research

Lujana Paraman
HR, 21220 Trogir
Muzej grada Trogira
Gradska vrata 4
lujaparaman@gmail.com

Lujana Paraman
Croatia, 21220 Trogir
Trogir Town Museum
Gradska vrata 4
lujaparaman@gmail.com

Marina Ugarković
HR, 10000 Zagreb
Institut za arheologiju
Jurjevska 15
mugarkovic@iarh.hr

Marina Ugarković
Croatia, 10000 Zagreb
Institute of Archaeology
Jurjevska 15
mugarkovic@iarh.hr

UDK: 903.2:(23.01Sutilija)(497.583Trogir)
904“637/638”(23.01Sutilija)(497.583 Trogir)
Izvorni znanstveni članak
Primljeno: 18. 11. 2020.
Prihvaćeno: 12. 12. 2020.

UDC: 903.2:(23.01Sutilija)(497.583Trogir)
904“637/638”(23.01Sutilija)(497.583 Trogir)
Original scientific paper
Received: 18 November 2020
Accepted: 12 December 2020

Gradinsko utvrđenje na brdu Sutilija koje sa sjeverozapadne strane nadvisuje trogirsko Malo polje, jedno je od najznačajnijih lokaliteta za poznavanje prapovijesti i protopovijesti trogirsko-kaštelanskog područja. To se najbolje ogleda u masivnosti osipine bedema, kompleksnosti vidljivih struktura i visokoj koncentraciji površinskih nalaza, uključujući i importirane keramike. Unatoč tome, ali i zbog devastacije koju je lokalitet doživio tijekom moderne eksploatacije tehničko-građevnog kamena, njegova je materijalna baština gotovo u potpunosti nepoznata. U radu se donosi pregled dosadašnjih istraživanja nedestruktivnim metodama na brdu Sutilija koje su za cilj imale dokumentiranje zatečenog stanja te proširivanje znanstvenih spoznaja o značajkama i značenju nalazišta. Poseban je naglasak stavljen na analizu različitih kategorija površinskih nalaza, od prapovijesne lokalne lončarije, amfora i ostalih keramičkih importa do drugih nalaza osobne, odnosno praktične uporabe. Prethodno nepoznati nalazi sugeriraju s jedne strane širu dinamiku antropogene aktivnosti na ovom lokalitetu, a s

The hill-fort on the Sutilija hill, towering over Trogir's Malo polje from the north-west, is one of the most important sites for understanding the prehistory and protohistory of the Trogir-Kaštela area. This is best reflected in the huge volumes of collapsed ramparts, the complexity of visible structures and the high concentration of surface finds, including imported pottery. Despite this, but also due to the devastation of the site during the modern exploitation of technical-building stone, its material heritage is almost completely unknown. The paper provides an overview of previous research using non-destructive methods on the Sutilija hill, which aimed to document the present state and expand scientific knowledge about the properties and significance of the site. Particular emphasis is given to analysis of various categories of surface finds, from prehistoric local pottery, amphorae and other pottery imports to other finds for personal and/or practical use. Previously unknown finds suggest a broader dynamics of anthropogenic activity at this site, as well as economic

druge gospodarsko-kulturne promjene koje ovo nesumnjivo značajno željeznodobno središte doživljava u 4. st. pr. n. e. Rezultat je to sve aktivnije regionalne trgovine i multikulturalne interakcije, koja se odvijala u kontekstu protopovijesne preobrazbe srednjodalmatinskih željeznodobnih zajednica.

Ključne riječi: srednja Dalmacija, gradina Sutilija, neinvazivna istraživanja, površinski nalazi, prapovijesna keramika, amfore, fina keramika, fibula tipa Baška, protopovijesna trgovina

and cultural changes that this undoubtedly significant Iron Age centre experienced in the fourth century BCE. It was the result of increasingly active regional trade and multicultural interaction, which took place in the context of protohistoric transformation of Central Dalmatian Iron Age communities.

Key words: Central Dalmatia, Sutilija hill-fort, non-invasive research, surface finds, prehistoric pottery, amphorae, fine pottery, Baška-type fibula, protohistoric trade

UVOD

Kompleksno nalazište na brdu Sutilija (305 mnv) smješteno iznad sjeverozapadne strane trogirskog Malog polja uz povijesnu je jezgru samog Trogira (antički *Tragurion/Tragurium*) najznačajnije nalazište trogirskog područja. Uz kontinuitet antropogene aktivnosti potencijalno već od gornjeg paleolitika, nalazište obilježavaju dvije istaknute zone. Prominentno prapovijesno gradinsko utvrđenje s romaničkom crkvicom sv. Ilije markira vršnu zonu brda, dok se u podnožju njegovih južnih i istočnih padina nalaze impresivni ostaci dugotrajne eksploatacije kamena, stare 2000 godina.

Antičko porijeklo branja kamena na Sutiliji i povijesno je poznat podatak.¹ Uz ranije spoznaje o eksploataciji i naglašenom potencijalu kamenoloma na Sutiliji za proučavanje rimskodobnoga graditeljstva i kamenarstva u kontekstu dalmatinske ekonomije kao i religijskih aspekata i štovanja Herakla,² ali i poznate podatke o srednjovjekovnoj, novovjekovnoj i modernoj eksploataciji,³ recentnom studijom materijalnih tragova kamenarstva u Dalmaciji naglašena je uloga dobro sačuvanih povijesnih kamenoloma na Sutiliji za proučavanje razvoja kamenarske tehnike od helenističko-rimskog do modernog razdoblja, kao i potencijala za daljnja istraživanja i povezivanje materijalnih tragova eksploatacije s povijesnim graditeljskim zahvatima i arhivskim izvorima, posebice u samome Trogiru.⁴

U isto vrijeme, značajke gradinskog nalazišta – masivnost osipine bedema, kompleksnost sačuvanih arhitektonskih struktura, visoka koncentracija površinskih nalaza, a posebno nalazi importirane crvenofiguralne keramike i keramike *Alto-Adriatico*⁵ – pokazuju da je riječ o značajnom nalazištu

INTRODUCTION

Together with the historic core of Trogir (ancient *Tragurion/Tragurium*), the complex site on the Sutilija hill (305 MASL), located above the north-west side of Trogir's Malo polje, is the most important site in the Trogir area. Along with the continuity of anthropogenic activities, potentially ever since the Upper Palaeolithic, the site is featured by two distinguished zones. The prominent prehistoric hill-fort with the Romanesque church of St. Elijah marks the peak zone of the hill, while at the foot of its southern and eastern slopes are marked by the impressive remains of 2000 years long quarrying activity.

The ancient origin of stone mining on Sutilija is a historically known fact.¹ In addition to previous knowledge about the stone exploitation and the distinct potential of the quarries on Sutilija for the study of Roman architecture and stone mining in the context of the Dalmatian economy, including religious aspects and the worship of Heracles,² as well as known information on mediaeval and modern-age quarrying,³ recent studies of material traces of stone mining in Dalmatia emphasize the role of the well-preserved historic quarries on Sutilija for investigations of the development of stone mining techniques from the Hellenistic-Roman to Modern periods, as well as the potential for further research and association of material traces of quarrying with historic construction activities and archival sources, particularly in Trogir itself.⁴

At the same time, the properties of the hill-fort site – the imposing volumes of collapsed ramparts, the complexity of

1 *Plin. Sec., Nat. Hist. III 141: Tragurium civium Romanorum marmore notum.* O izvjesnom početku eksploatacije već u helenističkom razdoblju: Suić 1991 i starija literatura kod Burić 2020, str. 13, bilj. 13.

2 Tijekom 20. stoljeća, posebno nakon Drugoga svjetskog rata, prilikom uklanjanja otpadnih gomila u Kačićevoj kavi, poznatoj tradicionalno kao "rimska kava" (*Cava Romana*), i u njezinoj blizini nailazi se na nalaze iz rimskog razdoblja, uključujući i tri žrtvenika posvećena Heraklu, od kojih je posljednji pronađen 1999. godine, neposredno uz otkriveni izlazni hodnik rimskog kamenoloma, koji je prema nalazima datiran najkasnije u prvu polovicu 1. stoljeća; vidi Fisković 1957, str. 218, sl. 5, bilj. 13; Jeličić 1981, str. 98-100, 102, 103, sl. 1; Miletić 2005, str. 136-137; Maršić 2007. O tome koliko je trogirski mramor bio cijenjen u rimskom razdoblju, osim poznatog podatka da je korišten za izgradnju Dioklecijanove palače (Jeličić 1981, str. 102, bilj. 21), govori i novija analiza arhitektonskih elemenata zadarskog foruma, kojom je utvrđeno da su "najveći i najvažniji kameni elementi zadarskog antičkog foruma i hrama došli upravo iz kamenoloma sv. Ilija" (Parica, Horvat 2020, str. 218).

3 Podatke o eksploataciji i brojnim graditeljskim zahvatima i spomenicima za koje je korišten segetski (trogirski) kamen tijekom srednjega i novog vijeka te 20. stoljeća vidi kod Parica, Horvat 2020, literatura citirana na str. 212, bilj. 5, 6; 218, bilj. 25.

4 Parica 2014a; 2014b; Parica, Horvat 2020.

5 Fisković 1957, str. 218; Škobalj 1970, str. 339, 341, 348, sl. 285; Babić

1 *Plin. Sec., Nat. Hist. III 141: Tragurium civium Romanorum marmore notum.* For a definite beginning of quarrying as early as the Hellenistic period, see Suić 1991, and earlier literature in Burić 2020, p. 13, fn. 13.

2 In the course of the 20th century, especially after World War II, during the removal of spoil heaps in Kačićeva kava, traditionally known as the "Roman quarry" (*Cava Romana*), and in its vicinity, finds from the Roman period were discovered, including three altars dedicated to Heracles. The last one was unearthed in 1999, immediately next to the discovered exit corridor of the Roman quarry, dated to no later than the first half of the first century based on the finds; see Fisković 1957, p. 218, Fig. 5, fn. 13; Jeličić 1981, pp. 98-100, 102, 103, Fig. 1; Miletić 2005, pp. 136-137; Maršić 2007 Trogir marble was quite valued in Roman times. In addition to the known fact that it was used for the construction of Diocletian's Palace (Jeličić 1981, p. 102, fn. 21), a recent analysis of architectural elements of the Zadar Forum established that "the largest and most important architectural elements of the ancient forum and temple in Zadar were brought from the quarry of St. Ilija" (Parica, Horvat 2020, p. 218).

3 For information on quarrying and numerous construction activities and monuments for which Seget (Trogir) stone was used during the Middle Ages and modern times and the 20th century, see Parica, Horvat 2020, the literature cited on p. 212, fns. 5, 6; 218, fn. 25.

4 Parica 2014a; 2014b; Parica, Horvat 2020.

za razumijevanje prapovijesnoga razdoblja na trogirskome području te dinamičnih međuodnosa lokalnih zajednica trogirsko-kaštelanskog područja i jadranskih Grka u protopovijesnom razdoblju, s naglašenom prostornom, a potencijalno i administrativnom povezanošću sa samo 2,5 km udaljenim protopovijesnim naseljem u samome Trogiru, smještenim na obali u središtu trogirskog Malog polja.⁶

Unutar prapovijesnog krajolika trogirskog područja koji karakterizira izražena mreža gradinskih utvrđenja i gomila na istaknutim vrhovima i padinama brda koja okružuju trogirsko Malo polje te markiraju kopnene komunikacijske pravce prema zaleđu (draga Stračaj u Segetu Gornjem, Labinska draga u Prgometu),⁷ naglašena je uloga Sutilije u kontroli plovnih putova u trogirskom i srednjodalmatinskom akvatoriju,⁸ kao i magistralne kopnene komunikacije između trogirskog obalnog prostora i zaleđa.⁹ Značenje prapovijesne, a potom i antičke komunikacije¹⁰ koja je prolazila s istočne strane Sutilije, odnosno između Sutilije i današnjeg zaseoka Baradići u Segetu Gornjem naglašeno je izraženom koncentracijom prapovijesnih nalazišta na prostoru Sutilija – zaselak Baradići, gdje se u podnožju Sutilije sa zapadne strane komunikacije nalazi veći broj gomila,¹¹ dok komunikaciju i prilaze gornjosegetskom polju kontroliraju Velika gradina i Baturova gomila, po svemu sudeći najveća gomila u srednjoj Dalmaciji (50 × 38 m, visina 8 m), smještene na uzvišenju zapadno od Lušića kose u Baradićima.¹²

Nažalost, spoznaje o povijesnom i znanstvenom značenju kompleksnog nalazišta nije pratila njegova primjerena valorizacija i zaštita. Moderna eksploatacija tehničko-građevnog kamena na sjeveroistočnoj padini brda Sutilija i njezino nekontrolirano širenje u posljednje 23 godine rezultirali su masivnom destrukcijom krajolika, u kojoj je u potpunosti izbrisana 1/5 brda, pri čemu je nestao i istočni dio osipine bedema prapovijesnog utvrđenja u dužini od oko 60 m, zajedno s istočnom terasom središnjeg dijela utvrđenja te potencijalnim grobovima sa sjeverne strane bedema (sl. 1. desno gore).¹³ Opseg uništenja

preserved architectural structures, the high concentration of surface finds, especially the imported red-figure and *Alto-Adriatico* pottery⁵ – indicate that this is a significant site for the understanding of the Prehistoric Period in the Trogir area and the dynamic relations between the local communities of the Trogir-Kaštela area and the Adriatic Greeks in the Protohistoric Period, with a distinctive spatial and potentially administrative connection with the 2.5 km distant protohistoric settlement in Trogir, located on the coast in the centre of Trogir's Malo polje.⁶

In the prehistoric landscape of the Trogir area, characterized by a distinct network of hill-forts and cairns on prominent peaks and slopes of the hills surrounding Trogir's Malo polje and marking the land communication routes to the hinterland (the Stračaj creek in Seget Gornji, Labinska draga in Prgomet),⁷ the role of Sutilija was significant in the control of Trogir and Central Dalmatian waterways,⁸ as well as of the main land communication between the Trogir coastal area and the hinterland.⁹ The significance of the prehistoric, and subsequently the ancient communication¹⁰ that passed on the east side of Sutilija, i.e. between Sutilija and the present-day hamlet of Baradići in Seget Gornji, is emphasized by the conspicuous concentration of prehistoric sites at Sutilija – the hamlet of Baradići area, with a number of cairns located at the foot of Sutilija, west of the line of communication,¹¹ while the line of communication and approaches to the polje of Seget Gornji were controlled by the Velika gradina hill-fort and the Baturova gomila cairn, arguably the largest cairn in central Dalmatia (50 × 38 m, 8 m high), located on a rise west of Lušića kosa in Baradići.¹²

Unfortunately, the knowledge about the historical and scientific significance of the complex site has not been supported by proper valorization and protection. Modern quarrying of technical-building stone on the north-eastern slope of the Sutilija hill and its uncontrolled spread in the last 23 years have resulted in massive destruction of the landscape, in which one-fifth of the hill has been completely wiped out, including

1980, str. 62; 1991, str. 32; Miletić 2008; Kirigin 2010.

6 Čače 1992, str. 36; Miletić 2008, str. 135, 137; Kirigin 2010, str. 28–30, 37–39; Čače, Milivojević 2017, str. 437; Burić 2020, str. 13–14, bilj. 13. Za protopovijesni Trogir: Petrić 1992; Babić 2020; Kirigin, Paraman 2020.

7 Babić 1980, s kartom na kraju; Babić 1991, str. 28 (karta), 31, 32, 35, 36; Babić 2020, str. 13, sl. 10.

8 Babić 1980, str. 62; Miletić 2008, str. 135, 137; Kirigin 2010, str. 28–30.

9 Babić 1980, str. 62; Babić 1991, str. 32, 49, bilj. 36.

10 Miletić 1993a, str. 77; 1993b, str. 147.

11 Škobalj 1970, str. 341; Babić 1980, str. 62; 1991, str. 32, 38; detaljno kod Paraman, Ugarković, Steskal 2020, str. 248–249.

12 Škobalj 1970, str. 339, 341, 350. sl. 286; Babić 1980, str. 62; 1991, str. 32, 38. Rezultate dokumentiranja i terenskog pregleda na ovim lokalitetima vidi kod Paraman, Ugarković, Steskal 2020, str. 248–250.

13 Miletić 2008, str. 136, bilj. 2; Kirigin 2010, str. 26, sl. 2; 27, bilj 10; 29, sl. 4; 30–31. Eksploataciju prate probijanje makadamskih puto-

5 Fisković 1957, p. 218; Škobalj 1970, pp. 339, 341, 348, Fig. 285; Babić 1980, p. 62; 1991, p. 32; Miletić 2008; Kirigin 2010.

6 Čače 1992, p. 36; Miletić 2008, pp. 135, 137; Kirigin 2010, pp. 28–30, 37–39; Čače, Milivojević 2017, p. 437; Burić 2020, pp. 13–14, fn. 13. For protohistoric Trogir, see Petrić 1992; Babić 2020; Kirigin, Paraman 2020.

7 Babić 1980, with a map at the end; Babić 1991, pp. 28 (the map), 31, 32, 35, 36; Babić 2020, p. 13, Fig. 10.

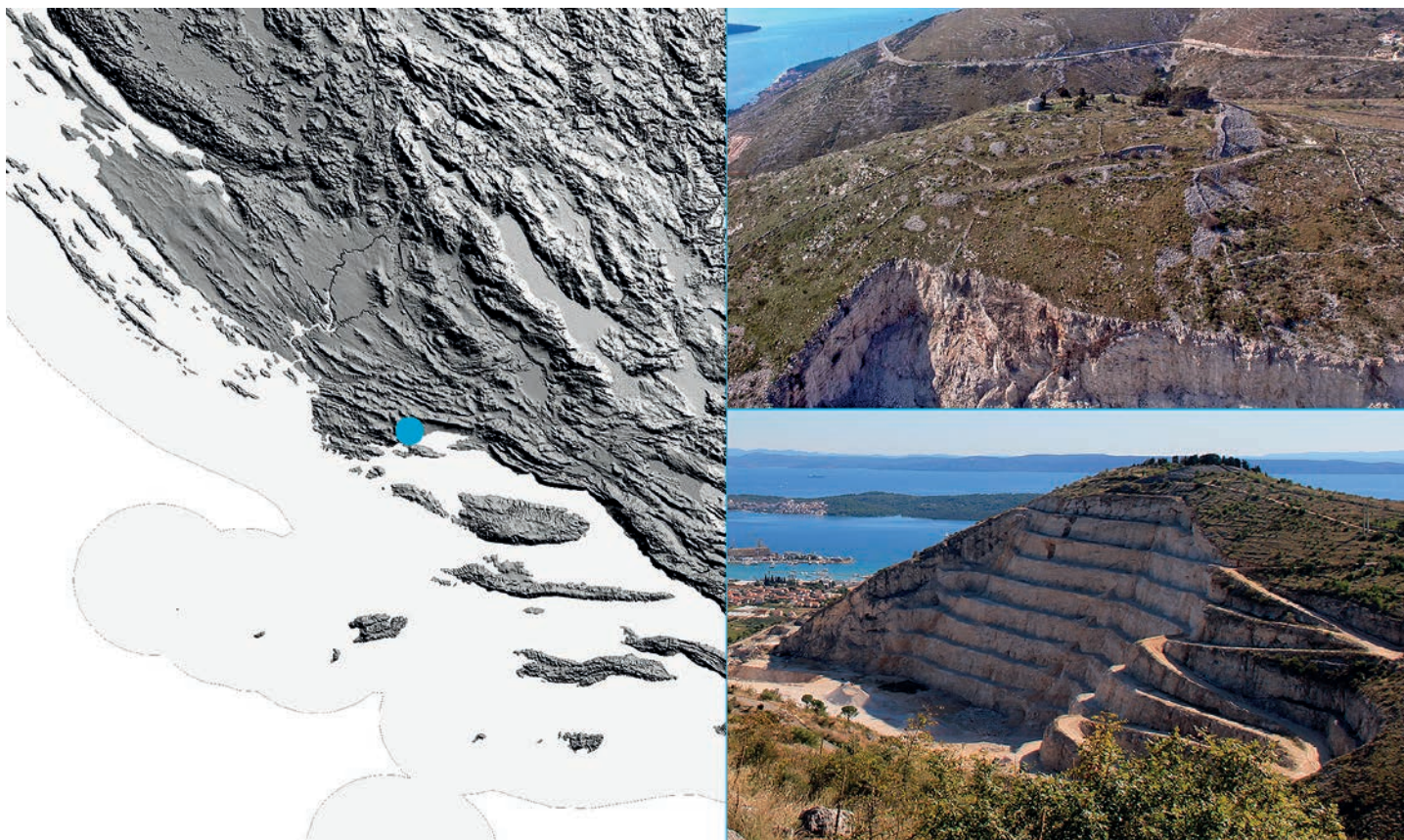
8 Babić 1980, p. 62; Miletić 2008, pp. 135, 137; Kirigin 2010, pp. 28–30.

9 Babić 1980, p. 62; Babić 1991, pp. 32, 49, fn. 36.

10 Miletić 1993a, p. 77; 1993b, p. 147.

11 Škobalj 1970, p. 341; Babić 1980, p. 62; 1991, pp. 32, 38; for details, see Paraman, Ugarković, Steskal 2020, pp. 248–249.

12 Škobalj 1970, pp. 339, 341, 350. Fig. 286; Babić 1980, p. 62; 1991, pp. 32, 38. For the results of documenting and field surveys at these sites, see Paraman, Ugarković, Steskal 2020, pp. 248–250.

Slika 1.
Geografski položaj brda Sutilija iznad Trogira (izradio: D. Tresić Pavičić, izvor: land.copernicus.eu, EU-DEM v 1. o; foto: I. Šuta (2007.), L. Paraman (2019.))

Figure 1.
Geographical position of the hill of Sutilija above Trogir (made by: D. Tresić Pavičić, source: land.copernicus.eu, EU-DEM v 1. o; photograph: I. Šuta [2007], L. Paraman [2019])

ponajbolje ilustrira podatak da je između 2001. i 2011. godine, kada je daljnje širenje eksploatacije napokon zaustavljeno, kamenolom Seget-sjever povećao obujam za 1/4, dok se 35 % povećanja dogodilo nakon zaštite nalazišta 2006. godine (sl. 2).¹⁴ Retrospektivna analiza štete pokazuje da je u posljednjih 50 godina nestalo i do 1/3 cjelokupnoga prapovijesnog zapisa na Sutiliji, dok bi realizacija projekta sanacije južne litice kamenoloma Seget-sjever¹⁵ (ali i svako daljnje širenje eksploatacije) značila daljnje uništenje kako prapovijesnog utvrđenja, tako i sjevernog dijela zone povijesnih kamenoloma.¹⁶ Usklađenje s mjerama i opsegom zaštite nalazišta postignuto je 2016. godi-

the approximately 60-metre long eastern part of prehistoric collapsed ramparts, together with the eastern terrace of the central part of the hill-fort and potential graves north of the ramparts (Fig. 1, top right).¹³ The extent of the destruction is best illustrated by the information that the Seget-North quarry increased in volume by one-fourth between 2001 and 2011, when further expansion of quarrying was finally halted. In addition, the increase amounted to 35 % after the site had been protected in 2006 (Fig. 2).¹⁴ A retrospective damage analysis shows that as much as one-third of the entire pre-

va, korištenje teške mehanizacije i povremeno miniranje, što kontinuirano umanjuje vrijednost zaštićenog nalazišta i okolnog krajolika. Osamdesetih godina 20. st. makadamski put probijen je kroz sjeverni dio bedema utvrđenja, gdje su uz bedem oštećene i suhozidne strukture na istočnom rubu središnjeg "platea" utvrđenja (sl. 2). U posljednjih nekoliko godina uz ovaj se pristupni put nelegalno deponira otpad, s većom količinom građevinskog otpada deponiranog uz sam bedem.

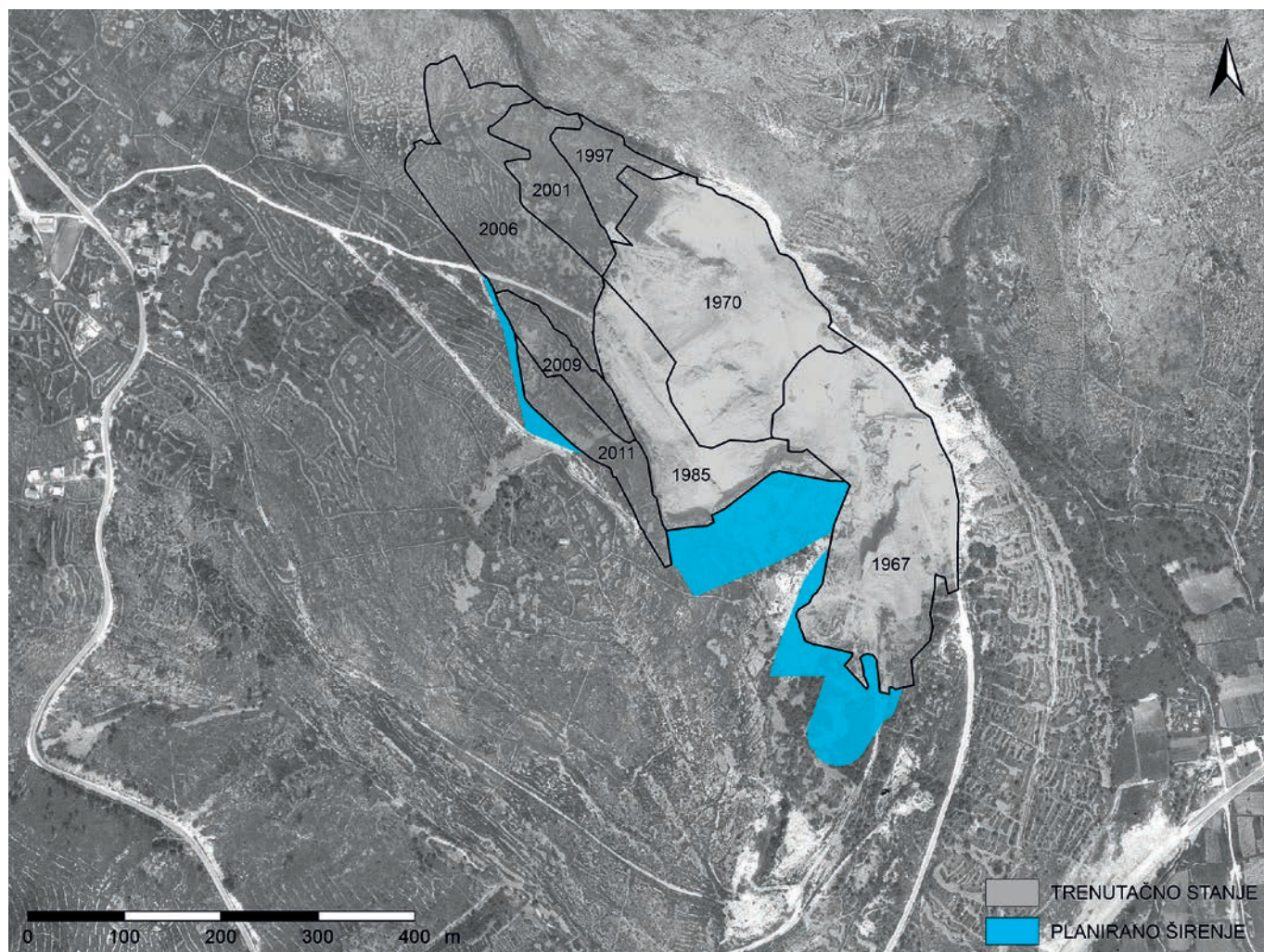
14 Sirovica, Paraman, Tresić Pavičić 2020, str. 40-41.

15 Rudarsko-geološko-naftni fakultet 2008.

16 Sirovica, Paraman, Tresić Pavičić 2020, str. 47, sl. 6; 49, sl. 9; 51.

13 Miletić 2008, p. 136, fn. 2; Kirigin 2010, p. 26, Fig. 2; 27, fn. 10; 29, Fig. 4; 30-31. Quarrying is accompanied by the making of macadam roads, use of heavy machinery and occasional blasting, which continuously reduces the value of the protected site and the surrounding landscape. In the 1980s, a macadam road was made through the northern part of the hill-fort's ramparts, where dry-stone structures on the eastern edge of the central "plateau" of the hill-fort were damaged together with the ramparts. In recent years, waste has been illegally deposited along this access road, with a large amount of construction waste deposited along the very ramparts (Fig. 2).

14 Sirovica, Paraman, Tresić Pavičić 2020, pp. 40-41.

Slika 2.
Širenje kamenoloma 1967. – 2011. s naznačenim planom širenja prema projektu iz 2008. (prema: Sirovica, Paraman, Tresić Pavičić 2020, 52, sl. 14)

Figure 2.
Expansion of the quarry from 1967 to 2011 with the marked expansion plan according to the 2008 project (after: Sirovica, Paraman, Tresić Pavičić 2020, 52, Fig. 14)

ne, kada je eksploatacija ograničena na postojeći opseg.¹⁷

PREGLED ISTRAŽIVANJA

Muzej grada Trogira (MGT) je 2013. započeo projekt monitoringa i sustavnog istraživanja neinvazivnim metodama na brdu Sutilija s ciljem dokumentiranja zatečenog stanja te proširivanja znanstvenih spoznaja o značajkama i značenju nalazišta. Osim terenskog istraživanja projekt je uključio prikupljanje i analizu opsežnih arhivskih i prostornih podataka o nalazištu (arhivske fotografije, povijesne i recentne zračne fotografije, povijesne karte i katastarski podaci), identifikaciju i analizu struktura, preliminarnu analizu nalaza prikupljenih terenskim pregledom kao i procjenu gubitka vrijednosti prapovijesnog za-

historic record has disappeared in the last 50 years at Sutilija, while the implementation of the remediation project for the southern cliff of the Seget-sjever quarry¹⁵ (as well as any further spread of activities) would mean additional destruction of the prehistoric hill-fort and the northern part of the zone of historic quarries.¹⁶ Compliance with the measures and scope of site protection was achieved in 2016, when quarrying was limited to the existing scale.¹⁷

REVIEW OF RESEARCH

In 2013, the Trogir Town Museum initiated a project of monitoring and systematic research by non-invasive methods on

15 Faculty of Mining, Geology and Petroleum Engineering 2008.

16 Sirovica, Paraman, Tresić Pavičić 2020, p. 47, Fig. 6; 49, Fig. 9; 51.

17 Pašalić et al. 2016.

17 Pašalić et al. 2016.

pisa zbog kontinuirane eksploatacije kamena na brdu Sutilija.¹⁸

Uz preliminarni terenski pregled usmjeren na prikupljanje podataka o distribuciji i učestalosti vidljivih struktura i površinskih nalaza¹⁹ terensko je istraživanje obuhvatilo detaljno fotogrametrijsko dokumentiranje i topografsko snimanje cjelokupnog brda Sutilija²⁰ te prapovijesnog krajolika s potencijalnim grobljem pod tumulima na zaravnjenom sedlu u sjeverozapadnom podnožju brda Sutilija (Seget Gornji, zaseok Čarije),²¹ čime je kreirana temeljna dokumentacija u visokoj rezoluciji za površinu od oko 115 ha.²²

Analiza i usporedba podataka prikupljenih 3D fotogrametrijom s povijesnim zračnim fotografijama²³ i katastarskim podacima²⁴ omogućila je detaljno kartiranje postojećih struktura, uvid u topografiju uništenog dijela brda te rekonstrukciju distribucije i kartiranje antropogenih struktura uništenih modernom eksploatacijom kamena na Sutiliji, odnosno modernom izgradnjom u zaseoku Čarije (sl. 3).²⁵ Rezultati preliminarnoga terenskog pregleda²⁶ u sačuvanom dijelu vršne zone brda

the Sutilija hill with the aim of documenting the present state and expanding scientific knowledge about the properties and significance of the site. Together with field research, the project included the collection and analysis of extensive archival and spatial data on the site (archival photographs, historical and recent aerial photographs, historical maps, and cadastral data), identification and analysis of structures, preliminary analysis of finds collected through field survey, and a value loss assessment for the prehistoric record due to the continuous quarrying on the Sutilija hill.¹⁸

In addition to a preliminary field survey aimed at collecting data on the distribution and frequency of visible structures and surface finds,¹⁹ the field survey included detailed photogrammetric documenting and topographic survey of the entire Sutilija hill²⁰ and the prehistoric landscape with a potential cemetery under tumuli on the saddle of the north-western foot of the Sutilija hill (Seget Gornji, the hamlet of Čarije),²¹ which formed the base high-resolution documentation for an area of approximately 115 ha.²²

Analyses and comparisons of information collected by 3D photogrammetry with historical aerial photographs²³ and cadastral data²⁴ facilitated detailed mapping of the existing structures, access to the topography of the destroyed section of the hill, and reconstruction of distribution and mapping of anthropogenic structures devastated by modern quarrying at

18 Sirovica, Paraman, Tresić Pavičić 2020, s detaljnim pregledom istraživanja i rezultatima navedene analize. Općenito o mogućnostima procjene vrijednosti arheološkog zapisa te metodologiji procjene gubitka vrijednosti kod Sirovica 2019.

19 Terenski pregled zone povijesnih kamenoloma obavljen je u suradnji MGT-a i Mate Parice, s Odjela za arheologiju Sveučilišta u Zadru, u sklopu istraživanja za doktorsku disertaciju (Parica 2014a), dok je dio pregleda zone prapovijesnog utvrđenja obavljen u suradnji s Filomenom Sirovicom iz Arheološkog muzeja u Zagrebu.

20 Topografsko snimanje arheološke zone na brdu Sutilija obavljeno je 2015. godine u suradnji MGT-a i tvrtke *Kaducej* d. o. o.; vidi Paraman, Tresić Pavičić 2015.

21 Topografsko snimanje i kartiranje prostora sedla obavljeno je 2019. godine u okviru 2. godine istraživanja u sklopu projekta *Trogir Through Time*, međunarodne suradnje MGT-a, Instituta za arheologiju u Zagrebu i Austrijskog arheološkog instituta Austrijske akademije za znanost u Beču; vidi Paraman, Ugarković, Steskal 2020, str. 248–250.

22 Za svako snimanje generiran je 3D model visoke rezolucije, iz kojeg su izrađeni digitalni model površine (DMP), digitalni model terena (DMT) te istinska ortofotografija; vidi Sirovica, Paraman, Tresić Pavičić 2020, str. 40, sl. 2.

23 Od Državne geodetske uprave Republike Hrvatske (DGU) pribavljeno je 11 serija zračnih fotografija u rasponu od 1959. do 2011. godine.

24 Državni arhiv u Splitu, Arhiv mapa za Istru i Dalmaciju. Katastar Dalmacije 1830–1975, 174 Seget, br. 13.

25 Kartirane antropogene tvorevine preliminarno su klasificirane u 8 kategorija: osipina prapovijesnog bedema, suhozidne strukture (međašni zidovi i podzidi), putovi, potencijalni tumuli, gomile i krčevine, sipine, povijesni kamenolomi, recentne strukture; vidi Sirovica, Paraman, Tresić Pavičić 2020, str. 41–42. Recentne strukture odnose se na veći broj cisterni, mitraljeskih gnijezda, grubrana, zaklona i sl. zabilježenih u osipini bedema i na strukturama središnjeg dijela utvrđenja, koje su vjerojatno povezane s aktivnostima tijekom Drugoga svjetskog rata, kada je utvrđeni položaj koristila njemačka vojska.

26 Osim zone prapovijesnog utvrđenja obavljen je terenski pregled i detaljno kartiranje ostataka povijesnih kamenoloma na južnim i istočnim padinama brda. Dokumentirani su ostatci tradicionalne

18 Sirovica, Paraman, Tresić Pavičić 2020, with a detailed overview of the research and the results of the analysis. For general information on the possibilities of estimating the value of archaeological records and the value loss assessment methodology, see Sirovica 2019.

19 The field survey of the zone of historic quarries was made in cooperation between the Trogir Town Museum and Mate Parica, from the Department of Archaeology, University of Zadar, as part of research for doctoral dissertation (Parica 2014a), while the survey of the prehistoric hill-fort zone was made in collaboration with Filomena Sirovica from the Archaeological Museum in Zagreb.

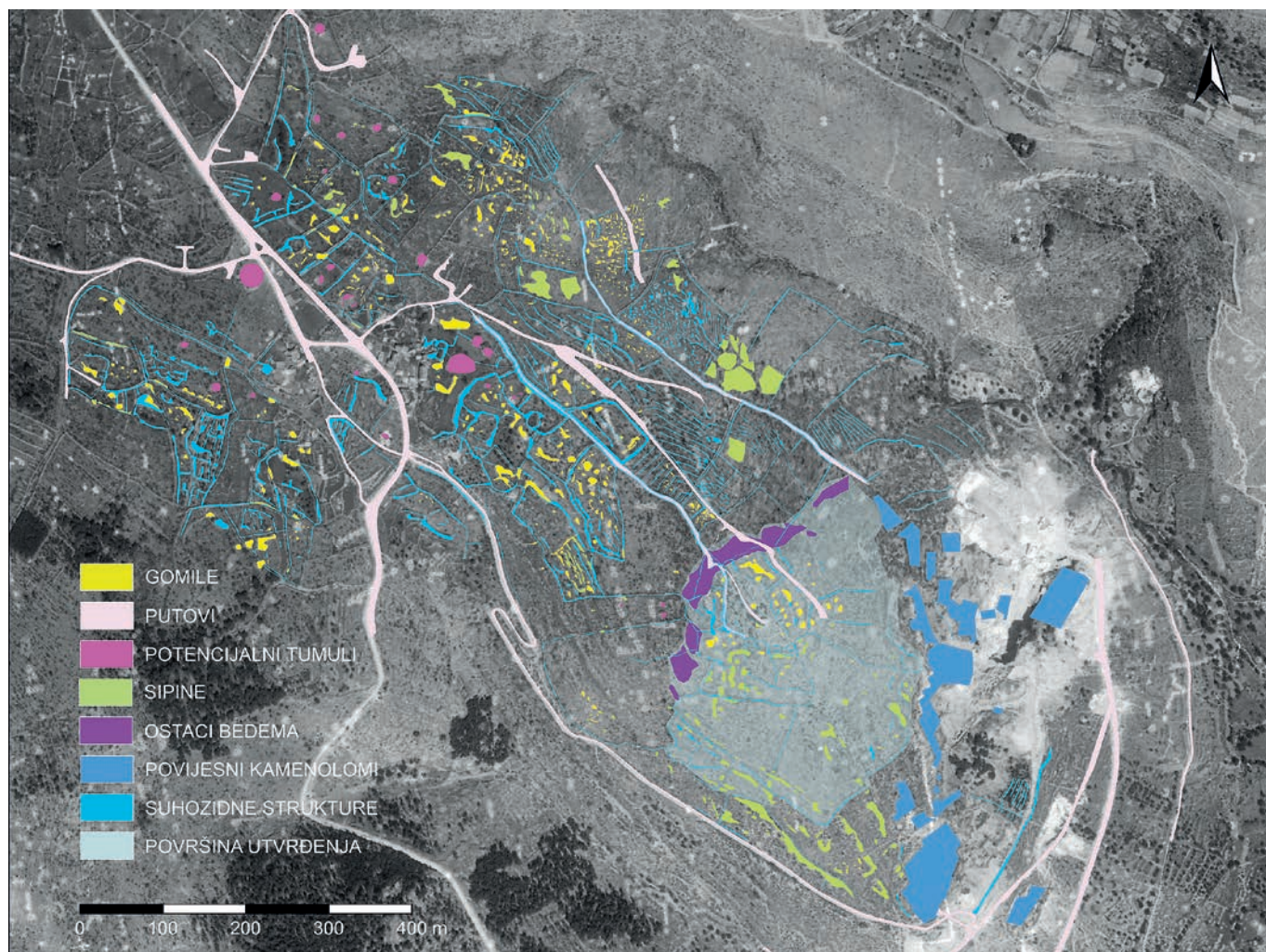
20 The topographic survey of the archaeological zone on the hill of Sutilija was made in 2015 in cooperation between the Trogir Town Museum and the *Kaducej* d. o. o. company; see Paraman, Tresić Pavičić 2015.

21 The topographic survey and mapping of the saddle were made in 2019 as part of the second year of research under the *Trogir Through Time* project, an international cooperation of the Trogir Town Museum, the Institute of Archaeology in Zagreb and the Austrian Archaeological Institute, Austrian Academy of Science, Vienna; see Paraman, Ugarković, Steskal 2020, pp. 248–250.

22 A high-resolution 3D model was generated for each image, from which a digital surface model (DSM), a digital terrain model (DMT), and a true orthophoto were made; see Sirovica, Paraman, Tresić Pavičić 2020, p. 40, Fig. 2.

23 Eleven series of aerial photographs from 1959 to 2011 were obtained from the State Geodetic Administration of the Republic of Croatia (SGA).

24 State Archives in Split, Map Archive for Istria and Dalmatia. Cadastre of Dalmatia 1830–1975, 174 Seget, No. 13.

Slika 3.
Plan nalazišta s klasifikacijom kartiranih struktura (izradio: D. Tresić Pavičić; pozadina: DGU, foto 1967_4465)

Figure 3.
Site plan with a classification of mapped structures (made by: D. Tresić Pavičić; background: SGA, photo 1967_4465)

Sutilija²⁷ pokazuju intenzivnije rasprostiranje nalaza na površini od oko 8,5 ha. Najviša pak učestalost nalaza zabilježena je na području središnjeg dijela samoga gradinskog utvrđenja, uključujući osipinu i prostor pružanja željeznodobnoga groblja na ravnom²⁸ te na izdvojenim terasama u donjem dijelu jugozapadne padine brda, na ukupnoj površini od oko 4,5 ha (sl. 4).²⁹

Sutilija, i.e. by modern construction in the hamlet of Čarije (Fig. 3).²⁵ The results of the preliminary field survey²⁶ in the

tehnike vađenja kamena tzv. blok metodom (detaljno o tehnikama eksploatacije kod Parica 2014b), prisutni u obliku ostataka umjetnih lítica s tragovima ručnih alata (strije) i ostacima uklesanih kanala (pašarini); Sirovica, Paraman, Tresić Pavičić 2020, str. 40. Detaljnu analizu ostataka povijesnih kamenoloma na Sutiliji vidi kod Parica, Horvat 2020.

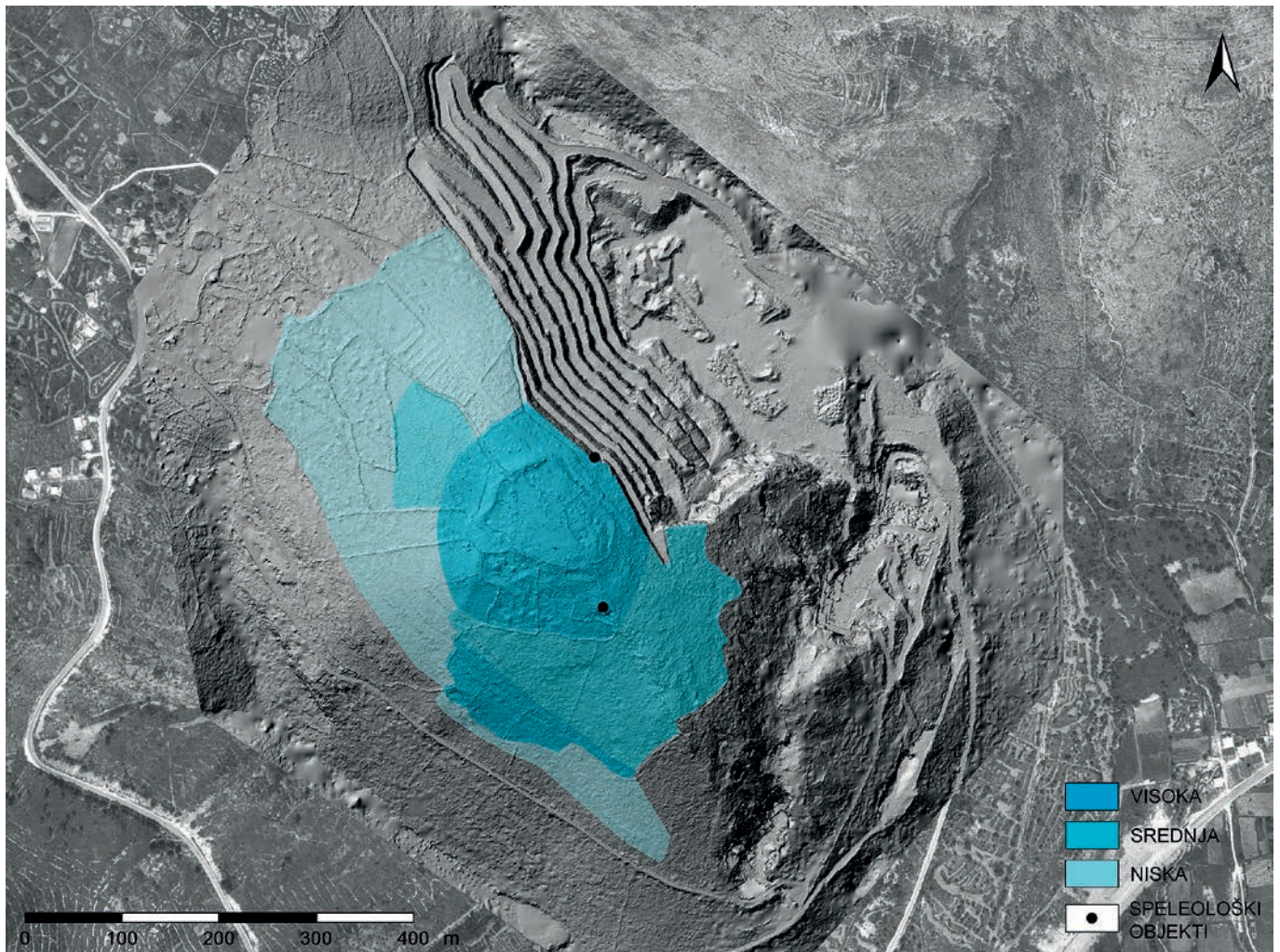
27 Uz ranije registrirani manji pripećak (polupećinu) uz hrbat brda, oko 85 m južno od crkve sv. Ilije (Kirigin 2010, str. 31, bilj. 24), u profilu uništenja istočne terase utvrđenja zabilježeni su ostaci još jednog speleološkog objekta (jama?); vidi sl. 4, 5.

28 Kirigin 2010, str. 32-33.

29 Sirovica, Paraman, Tresić Pavičić 2020, str. 42.

25 The mapped anthropogenic features were preliminarily classified into eight categories: collapsed prehistoric ramparts, dry-stone structures (boundary walls and retaining walls), roads, potential tumuli, cairns and glades, scree, historic quarries, recent structures; see Sirovica, Paraman, Tresić Pavičić 2020, pp. 41-42. The recent structures comprise a number of cisterns, machine gun nests, parapets, shelters, and suchlike, recorded in the collapsed section of the ramparts and on the structures of the central part of the hill-fort. These are probably related to activities during World War II, when the fortified position was used by the German Army.

26 In addition to the zone of the prehistoric hill-fort, the remains of historic quarries on the southern and eastern slopes of the hill were also surveyed and mapped in detail. The remains of the traditional quarrying technique by the so-called block method (for details on quarrying techniques, see Parica 2014b), in the form of remains of artificial cliffs with traces of hand tools (striae) and remains of carved channels (pašarini); Sirovica, Paraman, Tresić Pavičić 2020, p.

Slika 4.
Učestalost površinskih nalaza u zoni gradinskog utvrđenja s položajem speleoloških objekata u odnosu na DMT (izradio: D. Tresić Pavičić; pozadina: DGU, foto 1985_5364)

Figure 4.
Frequency of surface finds in the hill-fort zone with the position of speleological formations relative to the DMT (made by: D. Tresić Pavičić; background: SGA, photo 1985_5364)

Na temelju rekonstrukcije vidljivih antropogenih struktura na uništenom dijelu utvrđenja, moguće je zaključiti da je dužina lučnog bedema utvrđenja bila oko 350 m, dok korelacija svih kartiranih struktura sa zabilježenom distribucijom površinskih nalaza na sačuvanom dijelu brda ukazuje na to da je unutrašnji prostor prapovijesnog utvrđenja prije uništenja modernom eksploatacijom obuhvaćao površinu od oko 8,5 ha, dok je recentno zahvaćeni središnji dio utvrđenja uz bedem obuhvaćao površinu od oko 2,8 ha (sl. 3).

Rekonstrukcija struktura na zaravnjenom sedlu sjeverozapadno od utvrđenja vidljivih prije moderne izgradnje, rezultirala je registracijom 23 gomile promjera od 4 do 35 m, koje s obzirom na zabilježene podatke o nalazima na tom prostoru predstavljaju vjerojatno ostatke groblja pod tumulima.³⁰ Dva

preserved part of the peak zone of the Sutilija hill²⁷ indicate a more intensive distribution of surface finds over an area of some 8.5 ha. The highest frequency of finds was recorded in the central part of the very hill-fort, including the collapsed rampart and the area of the Iron Age “flat” cemetery²⁸ and on separate terraces in the lower section of the south-western slope of the hill, over a total area of about 4.5 ha (Fig. 4).²⁹

Based on the reconstruction of visible anthropogenic

30 Škabalj 1970, str. 341, Paraman, Ugarković, Steskal 2020, str. 248, bilj. 13.

40. For a detailed analysis of the remains of historic quarries on Sutilija, see Parica, Horvat 2020.

27 In addition to a previously recorded small abri (semi-cave) by the ridge of the hill, about 85 m south of the church of St. Elijah (Kirigin 2010, p. 31, fn. 24), the remains of another speleological formation (a pit?) were recorded in the profile of the destroyed eastern terrace of the hill-fort; see Fig. 4, 5.

28 Kirigin 2010, pp. 32–33.

29 Sirovica, Paraman, Tresić Pavičić 2020, p. 42.

potencijalna tumula zabilježena su i pred pretpostavljenim zapadnim ulazom u utvrđenje.³¹ Recentnim terenskim pregledom uz pomoć tima obučenih pasa tragača, markacijom 9 pozicija intenzivnog ljudskog mirisa potvrđeno je pružanje nekropole na ravnom uz sjeverozapadni dio bedema, sjeverno od pretpostavljenog ulaza u utvrđenje (sl. 5).³²

Kako bi se omogućile nove spoznaje o razvoju i značenju gradine Sutilija, u nastavku se donosi pregled i analiza različitih kategorija pokretnog materijala koji se čuva u Muzeju grada Trogira, a prikupljen je prilikom navedenih neinvazivnih istraživanja.

KONTEKST PRIKUPLJENIH NALAZA

U MGT pohranjena su ukupno 1063 ulomka pokretnog materijala prikupljenog na brdu Sutilija, od čega veći dio čini keramički materijal (952 ulomka). Skupina od 492 ulomka odnosi se na materijal prikupljen prilikom terenskog pregleda prapovijesnog utvrđenja. Dio materijala sakupljen je tijekom obilazaka ranijih istraživača,³³ najčešće na prostoru osipine bedema te u istočnom, terasastom dijelu središnjeg "platoa" (sl. 5). Riječ je 169 ulomaka koji se odnose većinom na dijagnostičke ulomke posuđa lokalne proizvodnje te manji broj ulomaka uvoznog posuđa, dok se 24 ulomka odnose na kameno oruđe, ostatke prehrane, ulomke kućnog lijepa te komade troske. Kao izdvojene kontekste moguće je spomenuti nalaze finog lokalnog i uvoznog stolnog posuđa (tab. 1. 32, 45, 78, 138; T. 2. 32; T. 3. 45; T. 5. 78; sl. 8. 138), žrvnja (tab. 1. 143; T. 10. 143), životinjskih kostiju, kućnog lijepa i troske prikupljene u pripečku na južnoj terasi, uz središnji hrbat brda oko 85 m južno od crkve sv. Ilije (sl. 4, 5; bilj. 27) te skupinu nalaza prikupljenu u kulturnim slojevima vidljivim u profilima uništenja podzida na istočnom rubu središnjeg "platoa" (sl. 5; bilj. 13)³⁴ gdje je uz ulomke lokalnog posuđa (tab. 1. 12, 17, 22, 23, 25, 27, 31, 34, 35, 40, 43, 49–52, 54, 59, 67, 88, 102, 106, 113; T. 1. 12; T. 2. 17, 22, 23, 25, 27, 31; T. 3. 34, 35, 40–52, 54; T. 4. 59, 67; T. 6. 88; T. 7. 102; T. 8. 106, 113) i nekoliko ulomaka finog uvoznog posuđa prikupljen ulomak rastirača i brus (tab. 1. 139, 141; T. 10. 139, 141) te litički materijal, ulomak kućnog lijepa i morski puževi. Od ostalih prikupljenih nalaza ističe se ulomak fine stolne posude prikupljen na južnoj

structures on the destroyed part of the hill-fort, it can be concluded that the curved rampart of the hill-fort was about 350 metres long. Correlations of all mapped structures with the recorded distribution of surface finds on the preserved part of the hill indicate that the interior space of the prehistoric hill-fort covered an area of some 8.5 ha before its devastation by modern quarrying, while the recently affected central part of the hill-fort next to the rampart covered an area of some 2.8 ha (Fig. 3).

Reconstruction of the structures on the saddle north-west of the hill-fort, visible before modern building, resulted in the registration of 23 cairns with diameters from 4 to 35 metres. According to the recorded information on the finds in this area, they are probably the remains of a cemetery under tumuli.³⁰ Two potential tumuli were also recorded in front of the presumed western entrance to the hill-fort.³¹ A recent field survey with a team of trained search dogs marked nine positions with intense human scent and confirmed that the necropolis on flat soil stretched along the north-western part of the rampart, north of the presumed entrance to the hill-fort (Fig. 5).³²

To allow for new information about the development and significance of the Sutilija hill-fort, an overview and analysis of various categories of surface finds kept in the Trogir Town Museum, collected during the non-invasive research, are provided below.

CONTEXT OF COLLECTED FINDS

A total of 1,063 fragments of surface finds collected on the Sutilija hill are kept in the Trogir Town Museum, the bulk of which is pottery (952 fragments). A group of 492 fragments consists of the material collected during the field survey of the prehistoric hill-fort. Part of the material was collected during the previous researchers' visits,³³ most often in the area of the collapsed ramparts and the eastern, terraced part of the central "plateau" (Fig. 5). It comprises 169 fragments, mostly diagnostic, of locally produced ware, and a small number of fragments of imported ware, while 24 fragments consist of stone tools, food scraps, daub and pieces of slag. Certain finds

31 Miletić 2008, str. 136, 138, sl. 1.

32 Terenski je pregled obavljen 2020. godine u sklopu projekta *Trogir Through Time* i planiranih iskopavanja na području potencijalnog željeznodobnog groblja, u suradnji s Centrom za obuku pasa posebne namjene S.PAS, pod vodstvom Christiana Nikolića i Vedrane Glavaš; potanje kod Nikolić 2020.

33 Miletić 2008; Kirigin 2010, str. 31. Nalaze koje su na Sutiliji prikupili Ivan Šuta 2002. i Slobodan Čače 2006. godine predao je Muzeju grada Trogira Branko Kirigin 2014. godine, na čemu mu ovim putem zahvaljujemo.

34 Zahvaljujemo kolegi Ivanu Šuti na novim preciznijim podacima o lokaciji.

30 Škobalj 1970, p. 341, Paraman, Ugarković, Steskal 2020, p. 248, fn. 13.

31 Miletić 2008, pp. 136, 138, Fig. 1.

32 The field survey was made in 2020 as part of the *Trogir Through Time* project and planned excavations in the area of the potential Iron Age cemetery, in cooperation with the S.PAS Special-Purpose Dog Training Centre, led by Christian Nikolić and Vedrana Glavaš; for more details, see Nikolić 2020.

33 Miletić 2008; Kirigin 2010, p. 31. The finds collected on Sutilija by Ivan Šuta in 2002 and Slobodan Čače in 2006. were handed over to the Trogir Town Museum by Branko Kirigin in 2014, for which we would like to thank him.

terasi središnjeg dijela utvrđenja (tab. 1. 137; sl. 8. 137).

Drugi dio materijala prikupljen je preliminarnim terenskim pregledom u sklopu prethodno opisanog projekta Sutilija. Gusta vegetacija uvjetovala je bilježenje nalaza na područjima bolje vidljivosti, odnosno na vidljivim kamenim strukturama ili u njihovoj blizini, iznimno na površini tla na područjima s manje vegetacije ili bez nje. Budući da je cilj pregleda bilo prikupljanje općih podataka o distribuciji i učestalosti površinskih nalaza, koncentracija nalaza zabilježena je u 3 kategorije: kao visoka, srednja i niska (sl. 4).³⁵ S ciljem pronalazanja podataka o vremenskom određenju korištenja prostora, prikupljeni su dijagnostički ulomci keramike i drugi materijal koji sadrži informativni potencijal. Na taj su način sakupljena 323 ulomka (233 ulomka keramike). S obzirom na lošiju sačuvanost i fragmentiranost keramičkih ulomaka na površini, dijagnostički ulomci i ostali materijal nađeni su većim dijelom na najvišoj terasi kamenoloma Seget-sjever, gdje se ispire materijal iz kulturnih slojeva uništene istočne terase i osipine bedema. Najveći broj keramičkih nalaza (135 ulomaka) pronađen je u blizini uništenja sjevernog bedema, gdje su u profilu kamenoloma dokumentirani ostaci uništenog speleološkog objekta (sl. 4, 5; bilj. 27). Osim ulomaka lokalnog posuđa (tab. 1. 9, 11, 18, 19, 26, 31, 36, 37, 51, 54, 63, 67-76, 82-87, 89-91, 94, 96, 97, 103, 104, 109-112, 114, 116, 117; T. 1, 9, 11; T. 2. 18, 19; T. 26. 31; T. 3. 36, 37; T. 4. 51, 54, 63, 67; T. 5. 68-76; T. 6. 82-87, 89-91, 94; T. 7. 96, 97, 103, 104; T. 8. 109-112, 114, 116, 117), amfora (sl. 7. 120) i finog uvoznog posuđa (tab. 1, 131, 133, 135; sl. 8. 131, 133, 135) prikupljena je i veća količina zooarheoloških ostataka (51 ulomak životinjskih kostiju, morski puževa i školjki³⁶), a posebno su zanimljivi nalazi brončane pincete i ulomka fibule koji je pronađen u neposrednoj blizini (tab. 1, 144, 145; T. 10. 144; sl. 9. 145), te privjeska od probušenog morskog pužića *Columbella rustica* (tab. 1, 2; sl. 6. 2). Među ostalim nalazima iz profila uništenja ističu se ulomci amfora i finog slikanog posuđa (tab. 1, 121, 124, 128, 129, 132, 134; T. 9. 121, 124, 128, 129, sl. 8. 132, 134) te kameni brus (tab. 1, 142; T. 10. 142), a potrebno je spomenuti i ulomak kućnog lijepa te veći broj kružnih pločica izrađenih od recikliranih stijenki lokalnog posuđa. Među nalazima na ostalim dijelovima prapovijesnog utvrđenja valja još spomenuti ulomke rastirača i crnopremazane posude prikupljene u istočnom dijelu središnjeg "platoa" (tab. 1, 136, 140; sl. 8. 136; T. 10. 140), dok su ulomci troske, osim u profilu uništenja oko sjevernog bedema, zabilježeni u istočnom dijelu središnjeg "platoa", u izdvojenoj zoni jugozapadne terase te na jugoistočnom perifernom dijelu nalazišta. Izvan zone prapovijesnog nalazišta, u blizini ulaza u Kačićevu kavu na južnoj padini Sutilije prilikom

can be regarded as isolated contexts: fine local and imported tableware (Table 1. 32, 45, 78, 138; Pl. 2. 32; Pl. 3. 45; Pl. 5. 78; Fig. 8. 138), a millstone (Table 1. 143; Pl. 10. 143), animal bones, daub and slag collected in an abri on the south terrace, along the central ridge of the hill about 85 m south of the church of St. Elijah (Fig. 4, 5; fn. 27), and a group of finds collected in cultural strata visible in the profiles of the destroyed parts of the retaining wall on the eastern edge of the central "plateau" (Fig. 5; fn. 13)³⁴ where, together with fragments of local pottery (Table 1. 12, 17, 22, 23, 25, 27, 31, 34, 35, 40, 43, 49-52, 54, 59, 67, 88, 102, 106, 113; Pl. 1, 12; Pl. 2. 17, 22, 23, 25, 27, 31; Pl. 3. 34, 35, 40-52, 54; Pl. 4. 59, 67; Pl. 6. 88; Pl. 7. 102; Pl. 8. 106, 113) and several fragments of fine imported ware, a fragment of a handstone and a whetstone (Table 1. 139, 141; Pl. 10. 139, 141) were discovered with lithic material, a fragment of daub and a sea-snail shell. As to other collected finds, a fragment of a fine table vessel, discovered on the southern terrace of the central part of the hill-fort, is worth mentioning (Table 1. 137; Fig. 8. 137).

The other part of the material was collected during the preliminary field survey as part of the previously described Sutilija project. Dense vegetation restricted the recording of finds to areas of better visibility, i.e. on unconcealed stone structures or in their vicinity, exceptionally on the soil surface in areas with less or no vegetation. Since the aim of the survey was to collect general information on the distribution and frequency of surface finds, the concentration of finds was classified into three categories: high, medium and low (Fig. 4).³⁵ In order to gather information on the dates of the occupation, diagnostic fragments of pottery and other material with informational potential were collected. In this way, 323 fragments (233 fragments of pottery) were collected. Due to the poorer state of preservation and fragmentation of pottery sherds on the surface, diagnostic fragments and other material were mostly found on the highest terrace of the Seget-sjever quarry, where material from the cultural layers of the destroyed eastern terrace and collapsed ramparts is being washed down. The largest number of pottery finds (135 fragments) was discovered near the destroyed northern rampart, where the remains of a shattered speleological formation were documented in the profile of the quarry (Fig. 4, 5; fn. 27). In addition to fragments of local ware (Table 1. 9, 11, 18, 19, 26, 31, 36, 37, 51, 54, 63, 67-76, 82-87, 89-91, 94, 96, 97, 103, 104, 109-112, 114, 116, 117; Pl. 1, 9, 11; Pl. 2. 18, 19; Pl. 26. 31; Pl. 3. 36, 37; Pl. 4. 51, 54, 63, 67; Pl. 5. 68-76; Pl. 6. 82-87, 89-91, 94; Pl. 7. 96, 97, 103, 104; Pl. 8. 109-112, 114, 116, 117), amphorae (Fig. 7. 120) and fine imported ware (Table 1, 131, 133, 135;

35 Sirovica, Paraman, Tresić Pavičić 2020, str. 39.

36 Uz veći broj puževa vjetrenjača (*Cerithium vulgatum*), u manjoj mjeri zastupljeni su volci (*Bolinus brandaris/Hexaplex trunculus*) i ogrci (*Monodonta turbinata*), od školjaka prugaste kapice (*Acanthocardia tuberculata*) i dagnje (*Mytilus galloprovincialis*).

34 We thank our colleague Ivan Šuta for new, more precise location data.

35 Sirovica, Paraman, Tresić Pavičić 2020, p. 39.

terenskog pregleda kamenoloma prikupljena je i kamena jezgra (tab. 1, 1; sl. 6. 1).

Skupina od 571 ulomka odnosi se na zaštitno iskopavanje provedeno na Sutiliji 2014. godine u sklopu planiranog projekta sanacije južne litice kamenoloma Seget-sjever na Sutiliji. Istraživanje koje je provela tvrtka *Delmat Galiot* d.o.o. uključilo je sondažno iskopavanje i dokumentiranje struktura na području uz južnu liticu kamenoloma Seget-sjever (sl. 2), odnosno na padini i rubnim terasama istočnog dijela prapovijesnog utvrđenja te sjevernom dijelu zone povijesnih kamenoloma s ostacima srednjovjekovne i novovjekovne eksploatacije.³⁷ U istočnom dijelu prapovijesnog utvrđenja, označenom kao sektor 1, dokumentirani su ostaci vidljivih podzida i urušenja potencijalnih kamenih struktura te je istraženo 18 sondi i jedan tzv. rov, odnosno ukupna površina od 185,23 m² (sl. 5). U istraženim sondama prosječnih dimenzija 3 × 3,5 m, prema izvještaju je zabilježen jednoličan sloj s nalazima keramike te životinjskih kostiju i školjaka, čija dubina varira od 0,10 do 0,80 m, ovisno o konfiguraciji terena.³⁸ S obzirom na izrazite metodološke manjkavosti i parcijalnost obavljenog istraživanja,³⁹ nije moguće povezati podatke prikupljene iskopavanjem s dokumentiranim strukturama niti donijeti smislene zaključke o distribuciji prapovijesnog materijala na istraženom području, o nastanku i funkciji vidljivih struktura te korištenju prostora uz istočni rub prapovijesnog utvrđenja. Prikupljeni ulomci odnose se na 468 ulomaka lokalnog posuđa među kojima je zastupljeno 126 dijagnostičkih, često jako fragmentiranih ulomaka (T. 1. 6-8, 15, 17, 25, 33, 42, 43, 50, 60, 61; T. 1. 6-8, 15, 17; T. 2. 25; T. 3. 33, 42, 43, 50; T. 4. 60, 61) te 88 ulomaka amfora među kojima je 14 dijagnostičkih (tab. 1, 122, 123, 125, 127, 130; T. 9. 122, 123, 125, 127, 130). Ostali materijal odnosi se na nekoliko ulomaka životinjskih kostiju i morskih puževa.

Fig. 8. 131, 133, 135), a quantity of zooarchaeological remains was also collected (51 fragments of animal bones, sea-snails and shells³⁶). The finds of a bronze tweezers and a fragment of a fibula discovered in the immediate vicinity (Table 1, 144, 145; Pl. 10. 144; Fig. 9. 145), and a pendant made of a pierced *Columbella rustica* sea-snail shell are particularly interesting (Table 1, 2; Fig. 6. 2). With respect to other finds from the profile of the destroyed part, fragments of amphorae and fine painted ware (Table 1, 121, 124, 128, 129, 132, 134; Pl. 9. 121, 124, 128, 129, Fig. 8. 132, 134) and a whetstone (Table 1, 142; Pl. 10. 142) are worth mentioning, as well as a fragment of daub and a number of circular sherds made of recycled walls of local ware. As to the finds from other sections of the prehistoric hill-fort, fragments of a headstone and a black-coated vessel discovered in the eastern part of the central “plateau” (Table 1, 136, 140; Fig. 8. 136; Pl. 10. 140) are worth mentioning. In addition, fragments of slag were recorded in the profile of the destroyed part around the northern rampart, as well as in the eastern section of the central “plateau”, in a separate zone of the south-western terrace and in the south-eastern peripheral part of the site. During the field survey of the quarry, a stone core was discovered outside the zone of the prehistoric site, near the entrance to Kačićeva kava on the southern slope of Sutilija (Table 1, 1; Fig. 6.1).

A group of 571 fragments was discovered during the 2014 rescue excavations at Sutilija under the planned project of rehabilitation of the southern cliff of the Seget-sjever quarry at Sutilija. The investigation was conducted by the company of *Delmat Galiot* d. o. o. and included test excavations and documenting of structures in the area along the southern cliff of the Seget-sjever quarry (Fig. 2), i.e. on the slope and boundary terraces of the eastern part of the prehistoric hill-fort and the northern section of the zone of historic quarries with remnants of mediaeval and modern-age quarrying.³⁷ In the eastern part of the prehistoric hill-fort, marked as Sector 1, the remains of visible retaining walls and collapsed potential stone structures were documented, and 18 test pits and one so-called trench, covering a total area of 185.23 m² (Fig. 5). According to the report, a uniform layer with finds of pottery and animal bones and shells was recorded in the investigated test pits with average dimensions of 3 × 3.5 m. The depth of the layer varies from 0.10 to 0.80 m, depending on the lay of the land.³⁸ Given the apparent methodological deficiencies and

37 Galiot 2014. Istraživanje je financirao koncesionar *Alas-Seget* d. o. o., Split.

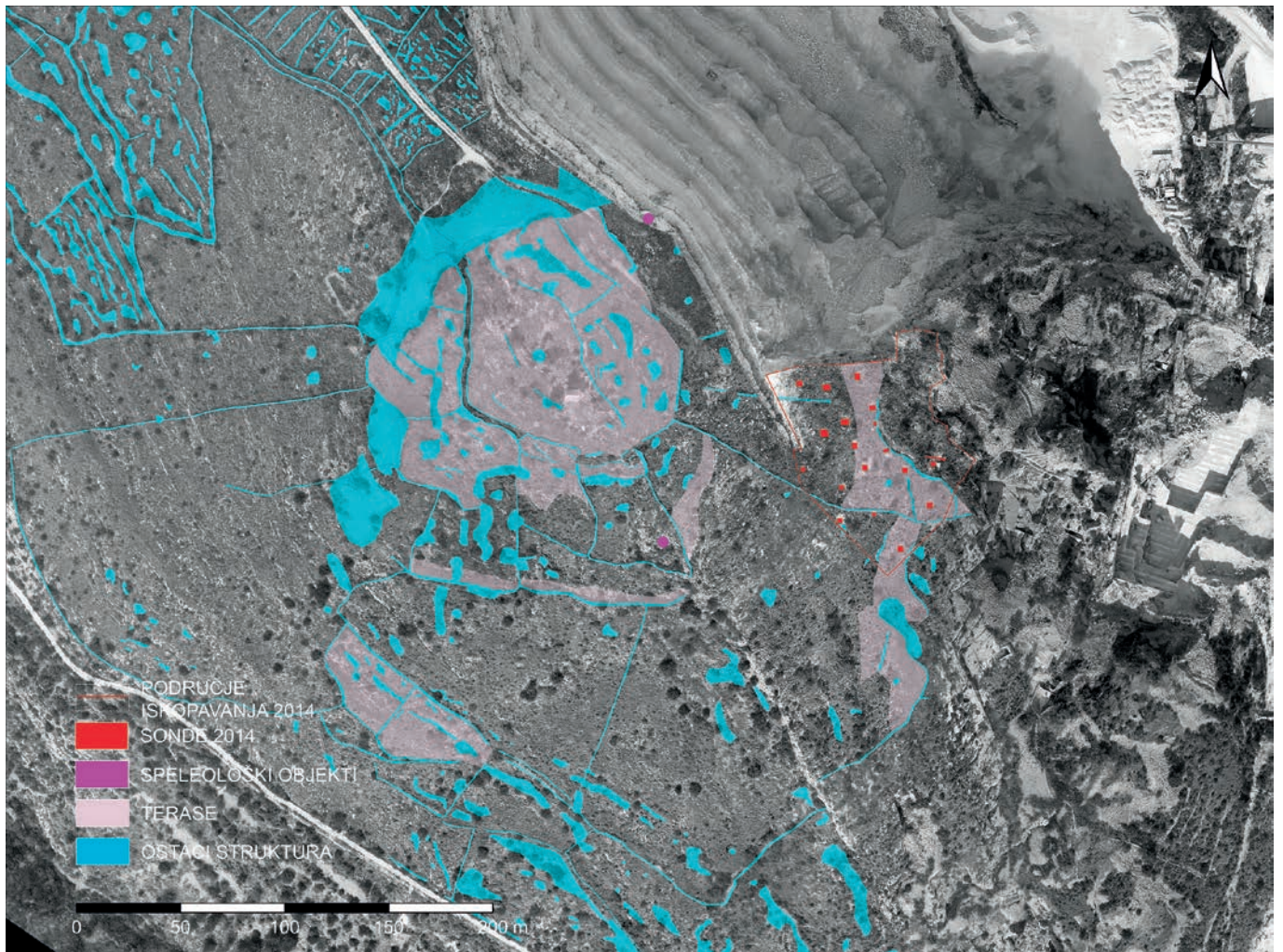
38 Galiot 2014, str. 8-11.

39 Kvalitetu istraživanja i prikupljenih podataka najbolje ilustrira podatak da je cjelokupni prostor sektora 1 istražen u 8 radnih dana, pri čemu je količina prikupljenih nalaza progresivno opadala s brojem istraženih sondi (u prvoj istraženoj, sondi 4, prikupljeno je 147 ulomaka, dok u posljednjim istraženim sondama, 10, 11, 17 i 18, nije prikupljen ni jedan nalaz). Zanimljiv je i zaključak “stručnog” izvještaja, u kojemu se – unatoč tome što su na istočnom dijelu istraženog područja dokumentirani ostaci srednjovjekovne i novovjekovne eksploatacije (litice kamenoloma sa strijama, pašarini, suhozidi...), a na prostoru istočne padine i ruba gradinskog utvrđenja dokumentirani ostaci suhozidnih struktura (“novije provenijencije”) te veća količina pokretnog materijala (koji “nije moguće datirati niti povući analogije”) u istraženim sondama, dok je u sondi 16 definiran i sloj u jasnom stratigrafskom međudnosu s podzidom rubne terase – zaključuje da na prostoru nema značajnijih arheoloških ostataka; vidi Galiot 2014, str. 3, 28-29. Također, usporedbom predane dokumentacije i pokretnog materijala ustanovljeno je da dio prikupljenog materijala nije predan u Muzej (sonda 4, sonda 16).

36 Viz. a number of gasteropoda (*Cerithium vulgatum*), murices (*Bolinus brandaris*/*Hexaplex trunculus*) while turbinate monodonts (*Monodonta turbinata*) are less represented. As to shells, there are rough cockles (*Acanthocardia tuberculata*) and mussels (*Mytilus galloprovincialis*).

37 Galiot 2014. The research was funded by the concessionaire, *Alas-Seget* d. o. o., Split.

38 Galiot 2014, pp. 8–11.

Slika 5.
Vidljive strukture gradinskog utvrđenja Sutilija s naznačenim položajem istraživanja 2014. godine (izradio: D. Tresić Pavičić; pozadina: MGT 2015)

Figure 5.
Visible structures of the Sutilija hill-fort with the position of the excavation in 2014. (made by: D. Tresić Pavičić; background: TTM 2015)

ARHEOLOŠKI NALAZI SA SUTILIJE

Najstariji su nalazi koji sugeriraju korištenje prostora Sutilije i u starijim razdobljima prapovijesti, moguće već u razdoblju gornjeg paleolitika. Riječ je o privjesku od probušenog morskog pužića *Columbella rustica*, kakvi su se kao dio nakita nosili najviše u razdoblju gornjeg paleolitika i mezolitika te kamenoj jezgri koju je moguće okvirno datirati u razdoblje gornjeg paleolitika (sl. 6).⁴⁰ Ovo se uklapa u kontekst recentnih objava litičkog materijala iz Trogira i istraživanja u trogirskom Malom polju koje ukazuju na to da je uži prostor Trogira i kulturološki

⁴⁰ Za privjeske od pužića *Columbella rustica* vidi kod Kukoč 2012, str. 183, s literaturom. Kamenu jezgru kronološki je determinirao kolega Dario Vujević, s Odjela za arheologiju Sveučilišta u Zadru, na čemu mu ovim putem zahvaljujemo.

the incompleteness of the research,³⁹ it is not possible to asso-

³⁹ The quality of the research and collected data is best illustrated by the fact that the entire area of Sector 1 was investigated in eight working days, while the quantity of collected finds progressively decreased with the number of investigated test pits (in the first one, test pit 4, 147 fragments were collected, while in the last investigated test pits 10, 11, 17 and 18, no finds were collected whatsoever). The conclusion of the “expert” report is also interesting, in which – despite the documented remains of mediaeval and modern-age quarrying in the eastern part of the researched area (quarry cliffs with striae, carved channels, dry-stone walls ...), and the remains of dry-stone structures (of “newer provenance”) in the area of the eastern slope, and a large quantity of collected finds (which “cannot be dated or analogies drawn”) in the investigated test pits, while in test pit 16 a layer was defined in a clear stratigraphic relationship with the boundary terrace retaining wall – it is inferred that there are no significant archaeological remains in the area; see Galiot 2014, pp. 3, 28–29. Furthermore, by comparing the submit-

bio dijelom širega trogirsko-kaštelanskog prostora na kojem se bilježi jači intenzitet obitavanja i kretanja skupina paleolitičkih lovaca skupljača u potrazi za hranom i sirovinom za izradu oruđa.⁴¹

Keramički nalazi

Od dokumentiranih nalaza najbrojniji su keramički ulomci, koji su sagledani prema definiranim keramičkim vrstama, oblicima i kronologiji. U tu svrhu pozornost je usmjerena na morfološke značajke, uključujući i debljinu stijenki, ukras te makroskopsku analizu fature i obradu površine.

Lokalno prapovijesno posuđe

Od sveukupne keramičke građe najveći se postotak odnosi na ulomke lokalnog prapovijesnog posuđa (749 ulomaka), od kojih je 48,20 % dijagnostičko (dijelovi oboda, dna, ručki ili ukrasa⁴²). Rađeno je ručno i pečeno na otvorenom ili u ukopanim jamama⁴³, a karakteristična je grublja faktura, smeđih do narančastih i crvenih tonova, uz vidljive primjese različitih oblika, boja i zastupljenosti (najčešće zdrobljenog vapnenca i kvarcnog pijeska, ali i drugih primjesa). Većina (oko dvije trećine) ulomaka ima zabilježene razlike u boji površine i presjeka stijenke posude, što je česta pojava na prapovijesnom posuđu, koja ukazuje na neujednačenost procesa proizvodnje, odnosno čestu prisutnost i redukcijskih i oksidacijskih komponenata.⁴⁴ Površine posuda u većini su slučajeva obrađene, često i glačanjem. Keramički materijal pripada posuđu koje se u svakodnevnom životu koristilo za skladištenje, pripremu i konzumaciju namirnica. Iako rekonstrukcija cjelovitih oblika uglavnom nije moguća, od onih osnovnih su prisutni lonci, šalice i zdjele.⁴⁵ Dna posuda uglavnom su ravna, ponekad blago

ciate the information collected by the excavations with documented structures or draw meaningful conclusions about the distribution of prehistoric material in the area under research, the origin and intended use of the visible structures and the occupation along the eastern edge of the prehistoric hill-fort. A total of 468 fragments of local vessels was collected, among which 126 are diagnostic, often highly fragmented sherds (Pl. 1. 6–8, 15, 17, 25, 33, 42, 43, 50, 60, 61; Pl. 1 6–8, 15, 17; Pl. 2. 25; Pl. 3. 33, 42, 43, 50; Pl. 4. 60, 61) and 88 are fragments of amphorae, of which 14 are diagnostic (Table 1, 122, 123, 125, 127, 130; Pl. 9. 122, 123, 125, 127, 130). The remaining material comprises several fragments of animal bones and sea-snail shells.

ARCHAEOLOGICAL FINDS FROM SUTILIJA

The earliest finds indicate the occupation of Sutilija even in earlier prehistoric periods, possibly as early as the Upper Palaeolithic period. These are the pendant made of a pierced *Columbella rustica* sea-snail shell, worn as parts of jewellery mostly in the Upper Palaeolithic and Mesolithic periods, and a stone core which can be roughly dated to the Upper Palaeolithic period (Fig. 6).⁴⁰ This fits into the context of recent publications of lithic material from Trogir and the research in Trogir's Malo polje, which indicate that the area of Trogir proper was culturally a part of the broader Trogir-Kaštela area characterized by a more intense occupation and movement of groups of Palaeolithic hunter-gatherers searching for food and raw materials for tool-making.⁴¹

Ceramic finds

The most numerous documented finds are pottery fragments, classified according to defined pottery classes, forms and chronology. For that purpose, attention was focused on morphological properties, including wall thickness, decorations, macroscopic fabric analysis and surface treatment.

Local prehistoric ware

The largest percentage of the total ceramic finds comprises fragments of local prehistoric ware (749 sherds), of which 48.20 % are diagnostic (parts of rims, bases, handles or ornaments⁴²).

41 Perhoč 2009, str. 28–41, tab. 1–3, sl. 2, 5–7, 10; Karavanić, Paraman 2018, str. 19; Kirigin, Paraman 2020, 32, 33, sl. 31.

42 Među dijagnostičkim ulomcima zabilježeno je 12 % ulomaka s ukrašom, što odgovara situaciji dokumentiranoj u Trogiru, gdje ukrašeni ulomci čine 11,62 % dijagnostičkih, odnosno 1,38 % svih ulomaka (Kirigin, Paraman 2020, str. 36, bilj. 26), a slično je zabilježeno i na gradinama Rat na Braču (Barbarić 2016, str. 125) i Oriovišćak (Oriješćak) kod Vinišća (Paraman, Ugarković, Steskal 2020, str. 258, sl. 13).

43 Barbarić 2016, str. 124.

44 Barbarić 2011, str. 38–41; Šešelj, Vuković 2013, str. 338, 339.

45 Važno je istaknuti da je riječ o dosta fragmentiranom materijalu, stoga nije moguće sa sigurnošću potvrditi pojedini tip/podtip posude, što je ograničilo kako mogućnost precizne statistike, tako i mogućnost komparacije s objavljenim materijalom. Također, nedostatak tipološko-kronološke analize prapovijesnog keramičkog materijala srednjodalmatinskog područja kao i nedostatak sigurnijih stratigrafskih i kronoloških odrednica za publicirani materijal otežavaju atribuciju poznatih oblika pojedinim fazama brončanog ili željeznog doba. Sustavni pristup analizi i obradi kasnobrončano-dobnog i željeznodobnog materijala na području Dalmacije započeo je u novije vrijeme Vedran Barbarić, koji je dao tipologiju do sada ob-

ted documentation and finds, a part of the collected material was found to not have been handed over to the Museum (test pit 4, test pit 16).

40 For *Columbella rustica* sea-snail shell pendants, see Kukoč 2012, p. 183, with literature. The stone core was chronologically determined by our colleague Dario Vujević from the Department of Archaeology, University of Zadar, for which we would like to thank him.

41 Perhoč 2009, pp. 28–41, Tables 1–3, Fig. 2, 5–7, 10; Karavanić, Paraman 2018, p. 19; Kirigin, Paraman 2020, p. 32, 33, sl. 31.

42 Among diagnostic fragments, 12 % have decorations, which cor-

Slika 6.
Kamena jezgra i probušeni
morski pužić *Columbella
rustica* (foto: L. Paraman)

Figure 6.
Stone core and a pierced
Columbella rustica sea-snail
shell (photograph: L. Paraman)

konkavna, s prijelazom prema dnu koje može biti gotovo pod pravim kutom, ali je češće blago udubljeno formirajući manje ili više naglašenu profilaciju dna (T. 8. 106-119).

Najzastupljeniji su ulomci koji se s većom ili manjom sigurnošću pripisuju loncima, odnosno dubljim posudama zatvorene forme. Izdvaja se nekoliko tipova ponajprije samog oboda, koji se javljaju tijekom duljega razdoblja i ne omogućuju precizni kronološki oslonac.⁴⁶ Veće dimenzije pojedinih primjeraka ukazuju na to da se radi o posudama koje su mogle biti korištene za skladištenje namirnica. Riječ je o ulomku posude zadebljanog oboda (T. 1. 3), posudama koso ili horizontalno izvučenog oboda (T. 1. 4-6) te posudama jednostavnog obrisa s ravnim obodom (T. 1. 7-8), za koje je određene paralele moguće naći u Vaganačkoj pećini, ali i na obližnjem Putalju, u Vranjicu, u Ratu na Braču te na Hvaru.⁴⁷

javljenog materijala te smjernice za kronološke odrednice pojedinih oblika i ukrasa (Barbarić 2011; Barbarić 2016), dok je tipološko-kronološka analiza keramičkog materijala iz Vranjica omogućila za sada i jasno izdvajanje karakterističnih kasno ranobrončanodobnih i srednjobrončanodobnih oblika i ukrasa (Arena, Barbarić, Radić Rossi 2020).

46 Za tipologiju lonaca kasnog brončanog i željeznog doba iz Dalmacije: Barbarić 2011, str. 40-81.

47 Za ulomak sa zadebljanim obodom: Čače 2001, str. 70, br. 36, datiran od srednjeg brončanog do starijeg željeznog doba; za ulomke jednostavnog obrisa: Forenbaher, Vranjican 1985, T. 10. 5; Radić Rossi 2011, T. LXIII. 1; Barbarić 2011, T. VII. 54; Visković 2019, T. 2. 6, datirani u kasno brončano doba i početak željeznog doba. Posuda sličnog oblika poznata je i iz Radovina: Batović 1968, T. XXV. 1.

It was made by hand and fired in open or buried pits⁴³. It is characterized by a coarser fabric, with brown to orange and red tones and visible inclusions of various shapes, colours and proportions (usually crushed limestone and quartz sand, as well as other inclusions). The bulk (about two-thirds) of the fragments have recorded differences in the colour of their surfaces and cross-sections of vessel walls, a common occurrence on prehistoric ware, indicating varying production processes, viz. frequent presence of reducing and oxidizing components.⁴⁴ In most cases, the surfaces of the vessels were treated, often burnished. Ceramic material consists of wares that were used in everyday life for storage, preparation and consumption of food. Although it is mostly impossible to reconstruct complete forms, the basic represented items include pots, cups and bowls.⁴⁵ Vessel bases are mostly flat, sometimes slightly concave. The transition to the base can be almost at a right angle, but is more often slightly inflected, forming a more or less marked profile of the base (Pl. 8. 106-119).

The most common are fragments that can be attributed with greater or lesser certainty to pots, i.e. deeper vessels of closed form. Several types stand out, primarily with regard to the rim. They were in use over a long period of time and do not offer precise chronological support.⁴⁶ Larger dimensions of certain specimens indicate containers that could have been used for food storage. Such is a fragment of a vessel with a thickened rim (Pl. 1. 3), or vessels with an obliquely or horizontally pulled-out rim (Pl. 1. 4-6) and vessels of simple shape with a flat rim (Pl. 1. 7-8), for which certain parallels can be found in the cave

responds to the situation documented in Trogir, where decorated fragments account for 11.62 % of diagnostic or 1.38% of all fragments (Kirigin, Paraman 2020, p. 36, fn. 26). A similar situation was recorded at the hill-forts of Rat on the island of Brač (Barbarić 2016, p. 125) and Oriovišćak (Oriješćak) near Vinišće (Paraman, Ugarković, Steskal 2020, p. 258, Fig. 13).

43 Barbarić 2016, p. 124.

44 Barbarić 2011, pp. 38-41; Šešelj, Vuković 2013, pp. 338, 339.

45 It is important to point out that the material is rather fragmented, so it is not possible to confirm the relevant types/subtypes of the vessels with certainty, which limited both the possibility of accurate statistics and the possibility of comparison with the published material. In addition, the lack of a typological-chronological analysis of prehistoric pottery from central Dalmatia, as well as the lack of sounder stratigraphic and chronological markers for the published material make it difficult to attribute known forms to respective phases of the Bronze or Iron Ages. Recently, Vedran Barbarić initiated a systematic approach to the analysis and processing of Late Bronze Age and Iron Age material in Dalmatia. He provided a typology of material published to date and guidelines for chronological determinants of respective forms and decorations (Barbarić 2011; Barbarić 2016). Likewise, a typological-chronological analysis of the pottery material from Vranjic has enabled a clear separation of the characteristic late Early Bronze Age and Middle Bronze Age forms and decorations (Arena, Barbarić, Radić Rossi 2020).

46 For a typology of pots from the Late Bronze and Iron Ages from Dalmatia, see Barbarić 2011, pp. 40-81.

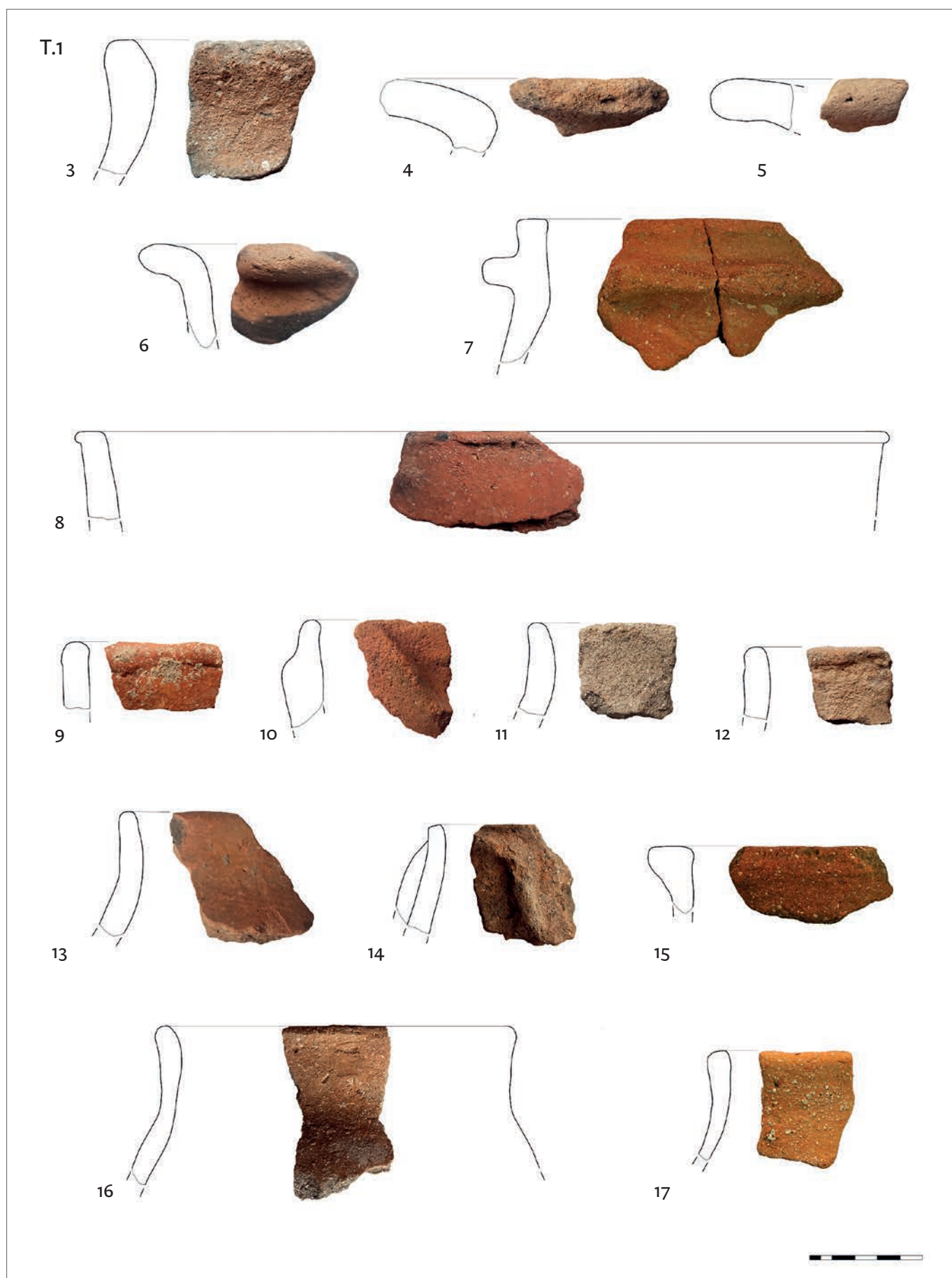

Tabla 1.
Ulomci prapovijesne lončarije (crteži i foto: M. Korić)

Plate 1.
Fragments of prehistoric pottery (drawings and photographs: M. Korić)

Među loncima također su prisutni oblici jednostavnog obrisa s ravnim, na vrhu zaobljenim obodom (T. 1. 9-10) ili uvučenim, na vrhu zaravnjenim obodom (T. 1. 14), a zabilježen je i primjerak sa zaravnjenim, trokutasto zadebljanim obodom (T. 1. 15), kakav je u Dalmaciji za sada dokumentiran u Vranjicu te na Ratu.⁴⁸ Veći broj ulomaka može se pripisati loncima zaobljene forme s ravnim više-manje cilindričnim vratom te na vrhu zaobljenim, ponekad i blago zadebljanim obodom (T. 1. 11-13, 16, 17), loncima s blago izvijenim obodom (T. 2. 18) te loncima složenijeg obrisa s više ili manje koso izvučenim obodom (T. 2. 21-26), koji su zastupljeni u različitim oblicima na lokalitetima (kasnog) brončanog i željeznog doba diljem istočnojadranske obale.⁴⁹ Oblici lonca blago izvijenog, na vrhu proširenog oboda (T. 2. 19, 20) te kratkog, blago izvijenog oboda (T. 2. 28-32) snažnije ukazuju na brončanodobnu tradiciju,⁵⁰ a njoj se možda može pripisati i ulomak lonca s prelomljenim, horizontalno izvučenim obodom (T. 2. 27).⁵¹ Loncima pripada i više primjereka dokumentiranih horizontalnih ručki (T. 6. 86, 87), masivnijih trakastih vertikalnih ručki (T. 5. 79-80), kao i potkovaste⁵² (T. 6. 88; T. 7. 95) te jezičaste drške (T. 6. 89-92) i drške u obliku dva roščića (T. 6. 93-94). Ukrašavanje je prisutno na manjem broju ulomaka.⁵³ U zoni oboda na nekoliko je ulomaka zabilježen ukras izveden utiskivanjem (T. 2. 18, 19, 23) i urezivanjem (T. 7. 104), dok je na pojedinim ulomcima ispod zone oboda zabilježen i ukras u obliku udubljenih linija (T. 7. 102, 103).

of Vaganačka pećina, as well as in nearby Putalj, Vranjic, Rat on the island of Brač, and on the island of Hvar.⁴⁷

Among the pots, there are also forms of simple shape with a flat rim, rounded at the top (Pl. 1. 9-10) or an inflected rim, flattened at the top (Pl. 1. 14), as well as a specimen with a flattened, triangularly thickened rim (Pl. 1. 15), such as hitherto recorded in Dalmatia in Vranjic and at Rat.⁴⁸ A number of fragments can be attributed to pots of round shape with a flat, more or less cylindrical neck and a rounded, sometimes slightly thickened rim at the top (Pl. 1. 11-13, 16, 17), pots with a slightly curved rim (Pl. 2. 18), and pots of a more complex shape with a more or less obliquely pulled-out rim (Pl. 2. 21-26), represented in various forms at sites from the (Late) Bronze and Iron Ages throughout the eastern Adriatic coast.⁴⁹ The forms of pots with a slightly curved rim, widened at the top (Pl. 2. 19, 20), and a short, slightly curved rim (Pl. 2. 28-32), are a stronger indication of the Bronze Age tradition.⁵⁰ A fragment of a pot with a broken, horizontally pulled-out rim (Pl. 2. 27) can perhaps also be attributed to it.⁵¹ A number of pieces of documented horizontal handles (Pl. 6. 86, 87) also belong to pots, as well as heftier banded vertical handles (Pl. 5. 79-80), horseshoe⁵² (Pl. 6. 88; Pl. 7. 95) and tongue-shaped handles (Pl.

48 Barbarić 2011, T. 2. 10, 11, datiran u razdoblje od 8. do 3. st. pr. n. e.; Radić Rossi 2011, T. LIX. 4, 6, datiran u kasno brončano doba.

49 Za lonce s cilindričnim vratom: Bribir (Korošec, Korošec 1980, sl. 19. 2, 4, 6), Vaganačka pećina (Forenbaher, Vranjican 1985, T. 6. 1), Ričul (Čelhar, Parica, Vujević 2017, T. 2. 3, 4), Trogir (Kirigin, Paraman 2020, T. 1. 5), Oriovišćak (Paraman, Ugarković, Steskal 2020, T. 3. 4, 5); za lonce s blago izvijenim obodom: Putalj (Čače 2001, str. 65, br. 17), Trogir (Kirigin, Paraman 2020, T. 1. 3), Oriovišćak (Paraman, Ugarković, Steskal 2020, T. 2. 6, 8); za lonce složenog obrisa s koso izvučenim obodom: Nin (Batović 1970, sl. 21), Bribir (Korošec, Korošec 1980, sl. 19. 3, 5, 7), Vaganačka pećina (Forenbaher, Vranjican 1985, T. 11. 1), Radovin (Šešelj, Vuković 2013, T. 1. 10, 12; T. 2. 1), Oriovišćak (Paraman, Ugarković, Steskal 2020, T. 2. 1, 2).

50 Za lonce s proširenim obodom: Vaganačka pećina (Forenbaher, Vranjican 1985, T. 11. 8); Oriovišćak (Paraman, Ugarković, Steskal 2020, T. 4. 8-11); za lonce s kratkim, blago izvijenim obodom: Vaganačka pećina (Forenbaher, Vranjican 1985, T. 8. 6, 7), Bogomolje (Govedarica 1989, T. XXXVII. 1); Nečajno (Oreč 1978, T. XII. 1, 2); Hateljska pećina (Marijanović 2000, T. LIX. 1; T. L. 3), Oriovišćak (Paraman, Ugarković, Steskal 2020, T. 3. 9, 10).

51 Radić Rossi 2011, T. LIX. 8.

52 Potkovaste drške na hercegovačkom se području bilježe od rane faze brončanog doba (vidi Čović 1989, T. I. 1, 3; T. VII. 1; Marijanović 2000, T. XXXV. 2; T. XXXVI. 2; T. XLVIII. 1), dok su na dalmatinskim nalazištima prisutne od kraja srednjeg brončanog doba; vidi Forenbaher, Vranjican 1985, T. 10. 5; Čače 2001, str. 76, br. 22; Radić Rossi 2011, T. LXIII. 1-3; Čelhar, Parica, Vujević 2017, T. 1. 2, 7; T. 9. 8. Objavljeni trogirski primjerci sugeriraju upotrebu i do početka mlađeg željeznog doba (vidi Petrić 1992, str. 28, sl. 2. 2-5; 30).

53 Vidi bilj. 42.

47 For the fragment with a thickened rim, see Čače 2001, p. 70, No. 36, dated from the Middle Bronze to the Early Iron Age; for the fragments of plain shape, see Forenbaher, Vranjican 1985, Pl. 10. 5; Radić Rossi 2011, Pl. LXIII. 1; Barbarić 2011, Pl. VII. 54; Visković 2019, Pl. 2. 6, dated to the Late Bronze Age and the beginning of the Iron Age. A vessel of similar shape is also known from Radovin; see Batović 1968, Pl. XXV. 1.

48 Barbarić 2011, Pl. 2. 10, 11, dated to the period from the eighth to the third century BCE; Radić Rossi 2011, Pl. LIX. 4, 6, dated to the Late Bronze Age.

49 For pots with a cylindrical neck, see Bribir (Korošec, Korošec 1980, Fig. 19. 2, 4, 6), Vaganačka pećina (Forenbaher, Vranjican 1985, Pl. 6. 1), Ričul (Čelhar, Parica, Vujević 2017, Pl. 2. 3, 4), Trogir (Kirigin, Paraman 2020, Pl. 1. 5), Oriovišćak (Paraman, Ugarković, Steskal 2020, Pl. 3. 4, 5); for pots with a slightly curved rim: Putalj (Čače 2001, p. 65, No. 17), Trogir (Kirigin, Paraman 2020, Pl. 1. 3), Oriovišćak (Paraman, Ugarković, Steskal 2020, Pl. 2. 6, 8); for pots of a complex shape with an obliquely pulled-out rim, see Nin (Batović 1970, Fig. 21), Bribir (Korošec, Korošec 1980, Fig. 19. 3, 5, 7), Vaganačka pećina (Forenbaher, Vranjican 1985, Pl. 11. 1), Radovin (Šešelj, Vuković 2013, Pl. 1. 10, 12; Pl. 2. 1), Oriovišćak (Paraman, Ugarković, Steskal 2020, Pl. 2. 1, 2).

50 For pots with an extended rim, see Vaganačka pećina (Forenbaher, Vranjican 1985, Pl. 11. 8); Oriovišćak (Paraman, Ugarković, Steskal 2020, Pl. 4. 8-11); for pots with a short, slightly curved rim, see Vaganačka pećina (Forenbaher, Vranjican 1985, Pl. 8. 6, 7), Bogomolje (Govedarica 1989, Pl. XXXVII. 1); Nečajno (Oreč 1978, Pl. XII. 1, 2); Hateljska pećina (Marijanović 2000, Pl. LIX. 1; Pl. L. 3), Oriovišćak (Paraman, Ugarković, Steskal 2020, Pl. 3. 9, 10).

51 Radić Rossi 2011, Pl. LIX. 8.

52 In Herzegovina, horseshoe-shaped handles were in use from the early phase of the Bronze Age (see Čović 1989, Pl. I. 1, 3; Pl. VII. 1; Marijanović 2000, Pl. XXXV. 2; Pl. XXXVI. 2; Pl. XLVIII. 1), whereas at Dalmatian sites they were in use from the end of the Middle Bronze

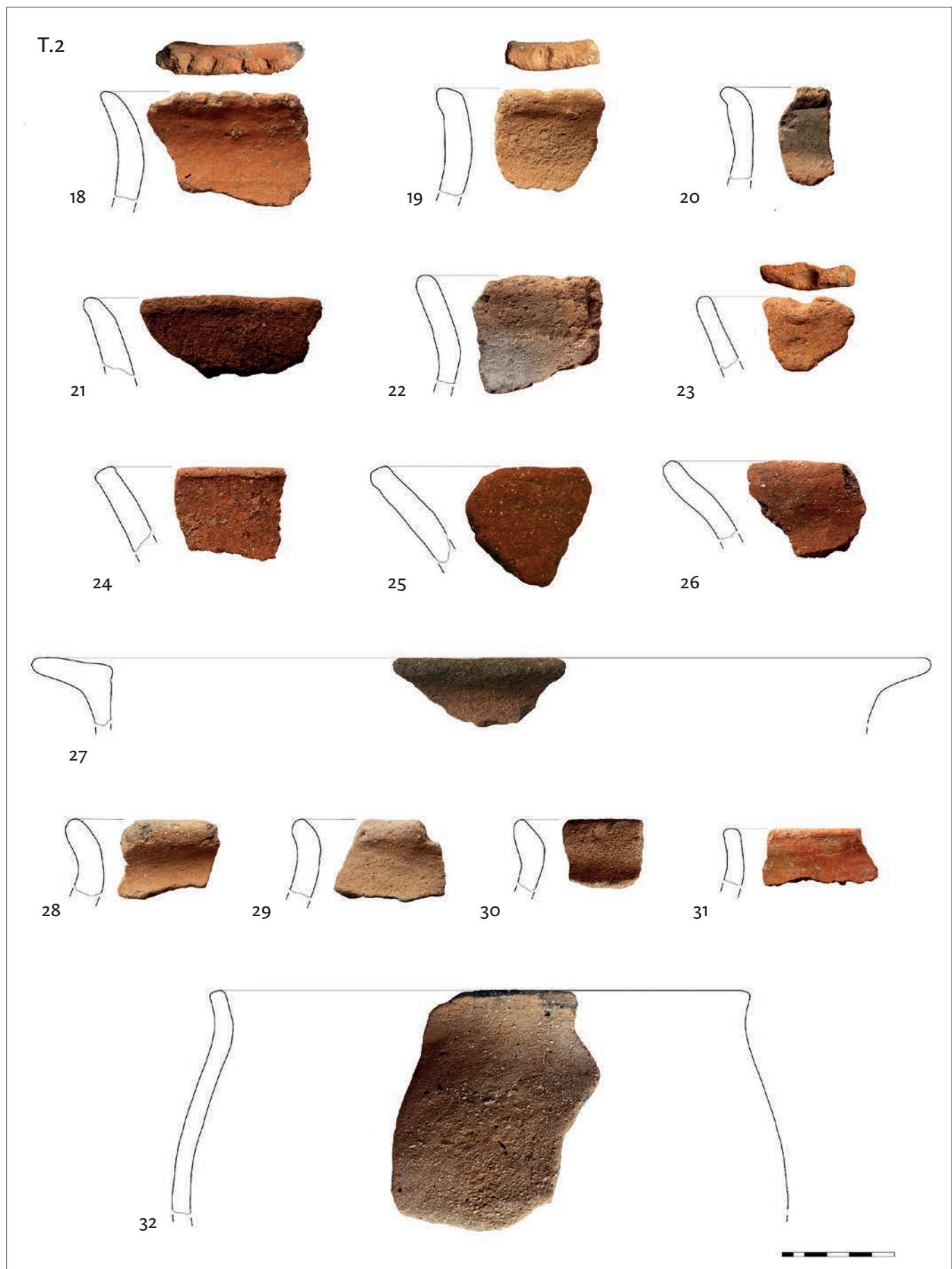

Tabla 2.
Ulomci prapovijesne lončarije (crteži i foto: M. Korić)

Plate 2.
Fragments of prehistoric pottery (drawings and photographs: M. Korić)

Nešto je češće zastupljeno ukrašavanje apliciranjem najčešće horizontalne plastične trake (T. 7. 96, 98, 99), koja je na dva primjerka dodatno ukrašena utiskivanjem, dok je ispod oboda zabilježeno apliciranje kose i polukružne plastične trake (T. 1. 10, 14; T. 7. 95).

Dokumentiran je i veći broj ulomaka manjih posuda zatvorene forme koje bi se mogle pripisati vrčevima i šalicama (T. 3. 33-46). Dva ulomka ukazuju na posude višeg vrata s ravnim, blago izvijenim obodom (T. 3. 33-34), kakve nalazimo primjerice na Putalju i u Vranjicu.⁵⁴ Na potencijalni raniji brončanodobni kontekst ukazuju oblici kratkog koso izvučenog⁵⁵ ili na vrhu zaobljenog oboda⁵⁶ (T. 3. 35, 38), dok su ulomci ravnog, s vanjske strane manje ili više polukružno ili trokutasto zadebljanog oboda po svoj prilici znatno kasniji (T. 3. 39-43).⁵⁷ Kontekstu ranijih faza brončanog doba možda pripada i ulomak cilindričnog vrata s prstenasto zadebljanim obodom (T. 3. 44).⁵⁸ Dva ulomaka recipijenta sa sačuvanim donjim dijelom ručke mogu se također pripisati šalicama. Prvi ulomak ukazuje na bikoničnu formu, koja je u najširem dijelu bila ukrašena kaneliranim ukrasom (T. 3. 45),⁵⁹ dok drugi ulomak ukazuje na nešto zaobljeniju formu, dobro dokumentiranu primjerice u Putalju, gdje je također ukrašena bradavičastim ukrasom (T. 3. 46).⁶⁰ Sličnim posudama vjerojatno pripadaju i dva ulomka s bradavičastim ukrasom (T. 7. 100, 101), a šalicama bi se moglo pripisati i nekoliko finije modeliranih i manjih vertikalnih ručki (T. 5. 81; T. 6. 82-85), među kojima je zabilježena i ručka koja nadvisuje obod (T. 6. 84), koja je na području sjeverne Dalmacije, ali i u Trogiru dokumentirana u okviru starijega željeznog doba.⁶¹ Među ruč-

6. 89-92), and handles in the form of two small horns (Pl. 6. 93-94). Only a small number of fragments is decorated.⁵³ Several fragments have impressed (Pl. 2. 18, 19, 23) and incised (Pl. 7. 104) decorations in the rim zone, whereas some fragments have a decoration in the form of impressed lines below the rim zone (Pl. 7. 102, 103). Applied decorations are somewhat more frequent, mostly in the form of a horizontal plastic strip (Pl. 7. 96, 98, 99), with additional impressed decorations on two examples, as well as a recorded applied oblique and semicircular plastic strip below the rim (Pl. 1. 10, 14; Pl. 7. 95).

A number of fragments of smaller closed vessels that could be attributed to jugs and cups were also documented (Pl. 3. 33-46). Two fragments indicate vessels with taller necks with a flat, slightly curved rim (Pl. 3. 33-34), such as those discovered in Putalj and Vranjic, for instance.⁵⁴ A potential earlier Bronze Age context is indicated by the forms of short obliquely pulled-out⁵⁵ rims or those rounded at the top⁵⁶ (Pl. 3. 35, 38), while fragments of flat, more or less semicircular or triangularly thickened rims on the outside probably date from a much later period (Pl. 3. 39-43).⁵⁷ A fragment of a cylindrical neck with an annularly thickened rim may also belong to the context of the earlier phases of the Bronze Age (Pl. 3. 44).⁵⁸ Two fragments of a container with the preserved lower part of the handle can also be attributed to cups. The first sherd indicates a biconical form, once decorated with a fluted ornament at its widest part (Pl. 3. 45),⁵⁹ while the second

54 Za Putalj: Čače 2001, str. 60, br. 5, datirani u drugu polovicu brončanog doba i u starije željezno doba; za Vranjic: Radić Rossi 2011, LVII. 1, 2, datirani u kasno brončano doba.

55 Kaiser, Forenbaher 2002, sl. 9. 7; Arena, Barbarić, Radić Rossi 2020, str. 28, sl. 2. 2, 9.

56 Marijanović 2000, T. XXXIX. 1-3; T. LII. 2-5.

57 Trokutasto zadebljani obod dokumentiran je na zdjeli poznatoj iz Rata na Braču, u sloju datiranom između 8. i 3. st. pr. n. e. (Barbarić 2011, str. 234, T. V. 35; str. 259), a slično zadebljane obode dokumentirane na šalici iz Vaganačke pećine te zdjeli s Beretinove gradine također je moguće vezati uz starije željezno doba (Forenbaher, Vranjican, 1985, str. 14, T. 9. 2; Šešelj, Vuković 2013, T. 1. 1).

58 Prstenasto zadebljani obodi bilježe se od razdoblja eneolitika (npr. Govedarica 1989, T. XXV. 2; Marović 1991, str. 141, sl. 63. 16; 153, sl. 69. 15-19; 168, sl. 77. 1, 8-16), a dokumentirani su i u ranom/srednjem brončanom dobu (Kaiser, Forenbaher 2002, sl. 8. 1, 3).

59 Ukrašavanje posuda žlijebljenjem i kaneliranjem relativno je često u željeznodobnoj keramografiji na području sjeverne Dalmacije (Batović 1980, T. VIII. 1-4; Korošec, Korošec 1980, T. XI-XIII; Šešelj, Vuković 2013, T. 2. 9; Vuković 2014, kat. br. 17, 18, 19, 34, 35, 42; Čelhar, Borzić 2016, T. 5. 7, 9, 11), dok je u srednjoj Dalmaciji slabije dokumentirano. U tom kontekstu značajno je spomenuti ulomak zabilježen u Trogiru (Kirigin, Paraman 2020, T. 2. 11) te nedavno dokumentiran ulomak na Dridu kod Marine (Jerončić 2017, str. 17, sl. 57; 40, PN 108).

60 Čače 2001, str. 61, 62, br. 8, 9.

61 Za sjevernu Dalmaciju: Batović 1970, sl. 12; Batović 1980, T. X. 1;

Age; see Forenbaher, Vranjican 1985, Pl. 10. 5; Čače 2001, p. 76, No. 22; Radić Rossi 2011, Pl. LXIII. 1-3; Čelhar, Parica, Vujević 2017, Pl. 1. 2, 7; Pl. 9. 8. The published Trogir specimens indicate their use as late as the beginning of the Late Iron Age (see Petrić 1992, p. 28, Fig. 2. 2-5; 30).

53 See fn. 42.

54 For Putalj, see Čače 2001, p. 60, No. 5, dated to the second half of the Bronze Age and the Early Iron Age; for Vranjic, see Radić Rossi 2011, LVII. 1, 2, dated to the Late Bronze Age.

55 Kaiser, Forenbaher 2002, Fig. 9. 7; Arena, Barbarić, Radić Rossi 2020, p. 28, Fig. 2. 2, 9.

56 Marijanović 2000, Pl. XXXIX. 1-3; Pl. LII. 2-5.

57 A triangularly thickened rim is recorded on a bowl known from Rat on the island of Brač, in a layer dated between the eighth and third century BCE (Barbarić 2011, p. 234, Pl. V. 35; p. 259), while similarly thickened rims, documented on a cup from Vaganačka pećina and a bowl from Beretinova gradina, can also be associated with the Early Iron Age (Forenbaher, Vranjican, 1985, p. 14, Pl. 9. 2; Šešelj, Vuković 2013, Pl. 1. 1).

58 Recorded annularly thickened rims date from the Copper Age onwards (e.g. Govedarica 1989, Pl. XXV. 2; Marović 1991, p. 141, Fig. 63. 16; 153, Fig. 69. 15-19; 168, Fig. 77. 1, 8-16), as well as from the Early/Middle Bronze Age (Kaiser, Forenbaher 2002, Fig. 8. 1, 3).

59 The decoration of vessels by grooving and fluting is relatively common in Iron Age ceramography in northern Dalmatia (Batović 1980, Pl. VIII. 1-4; Korošec, Korošec 1980, Pls. XI-XIII; Šešelj, Vuković 2013, Pl. 2. 9; Vuković 2014, Cat. Nos. 17, 18, 19, 34, 35, 42; Čelhar, Borzić 2016, Pl. 5. 7, 9, 11), while in Central Dalmatia it is less documented. In this context, it is important to mention the fragment recorded in Trogir (Kirigin, Paraman 2020, Pl. 2. 11), and the recently

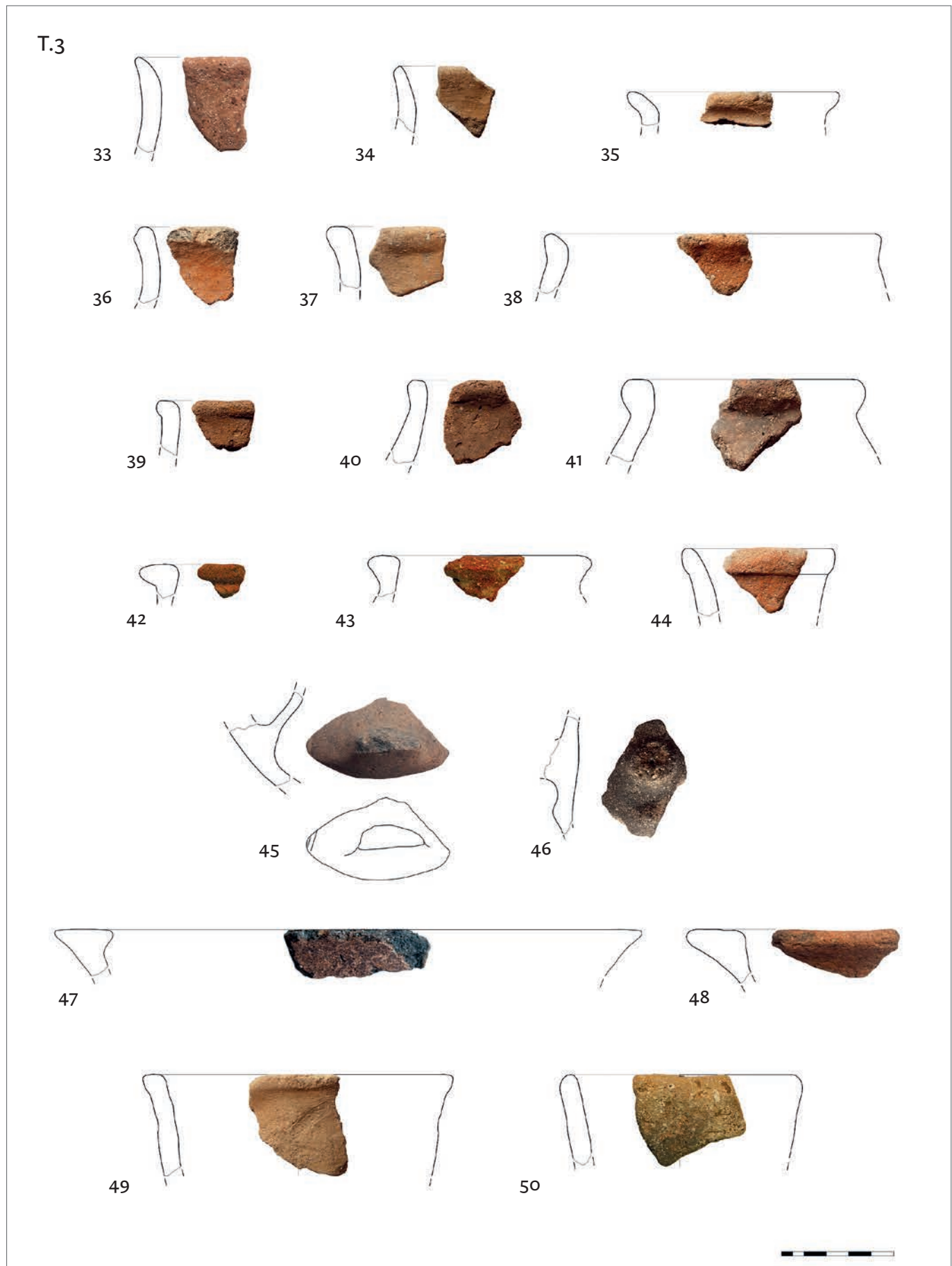

Tabla 3.
Ulomci prapovijesne lončarije (crteži: M. Korić, D. Žanić; foto: M. Korić, L. Paraman)

Plate 3.
Fragments of prehistoric pottery (drawings: M. Korić, D. Žanić; photographs: M. Korić, L. Paraman)

kama se izdvaja ulomak lošije modelirane trokutaste ručke (T. 5. 81) koja bi mogla pripadati tipu tzv. koljenastih ručki, koje u gornjem dijelu završavaju horizontalnim proširenjem („pločicom“) i čija je pojava vezana uz razdoblje ranoga brončanog doba, a prisutne su sve do kasnog brončanog doba.⁶²

Veći broj prikupljenih ulomaka može se pripisati otvorenim recipijentima, odnosno zdjelama, kod kojih se može uočiti nekoliko oblika. Prvi je zadebljan s vanjske i unutrašnje strane (T. 3, 47-48), a vezuje se uz oblik zdjele koja se na istočnom Jadranu javlja tijekom eneolitika,⁶³ ali je u različitim varijacijama prisutna tijekom brončanog i početkom željeznog doba, s trenutno najmlađim primjerkom pronađenim u kontekstu starijega željeznog doba (8. st. pr. n. e.).⁶⁴ Od najbližih srednjodalmatinskih lokaliteta gdje je evidentiran ovaj oblik zdjela, možemo istaknuti Trogir, Oriovišćak i Vranjic.⁶⁵ Oblik konične ili blago zaobljene zdjele s dubljim recipijentom i jednostavnim, najčešće ravno postavljenim obodom (T. 3. 49, 50; T. 4. 51-56; T. 5. 69), na kojemu je zona ispod oboda često ukrašena plastičnom trakom (na nekoliko primjeraka u obliku valovnice: T. 6. 97), dosta je dobro dokumentiran u lončarskom stilu sjeverne, ali i srednje Dalmacije od srednjeg brončanog doba pa nadalje.⁶⁶ Među primjercima se izdvaja i nešto plići recipijent, koji se po obliku približava pladnjevima, s ravnim kosim obodom i plastičnom trakom na prijelazu prema ravnom i debelom dnu (T. 4. 56). Iako su pladnjevi prisutni na više nalazišta, u pravilu su daleko manje zastupljeni od ostalih oblika.⁶⁷

U kontekstu kasnoga brončanog i željeznog doba poznate su hemisferične zdjele najčešće jednostavnog obrisa, ponekad blago uvučene i zadebljanog s unutrašnje strane (T. 5. 68, 70-75).⁶⁸ Često dolaze u kombinaciji s plastičnim drškama ili bradavicama (T. 5. 72, 73, 74), dok je na jednom primjerku obod trokutasto proširen s vanjske strane (T. 5. 71).⁶⁹ S druge strane,

one points to a somewhat more rounded form, already well documented in Putalj, for example, where it is also decorated with a wart-like ornament (Pl. 3. 46).⁶⁰ Two other fragments with wart-like decorations also probably belong to similar vessels (Pl. 7. 100, 101), while several more finely modelled and smaller vertical handles could be attributed to cups (Pl. 5. 81; Pl. 6. 82-85). Among them, a handle exceeding the rim was recorded (Pl. 6. 84), as documented and dated to the Early Iron Age in northern Dalmatia, as well as in Trogir.⁶¹ A fragment of a poorly modelled triangular handle (Pl. 5. 81) stands out among the handles. It could belong to the type of the so-called flat-top handles, ending in a horizontal widening in the upper part (a “platelet”). Their appearance is associated with the Early Bronze Age, and they were in use until the Late Bronze Age.⁶²

A number of collected fragments can be attributed to open containers, i.e. bowls, with several manifest forms. The first one is thickened on the outside and inside (Pl. 3, 47-48), and is associated with the form of the bowl used in the eastern Adriatic during the Copper Age,⁶³ but was present in diverse variations during the Bronze and the Early Iron Ages. Currently, the latest specimen was discovered in the context of the Early Iron Age (the eighth century BCE).⁶⁴ As to the nearest central Dalmatian sites where this form of bowl has been recorded, Trogir, Oriovišćak and Vranjic can be pointed out.⁶⁵ The form of a conical or slightly rounded bowl with a deeper interior and a simple, usually flat rim (Pl. 3. 49, 50; Pl. 4. 51-56; Pl. 5. 69), on which the area below the rim is often decorated with a plastic strip (in the form of a wavy line on several specimens: Pl. 6. 97), is quite well documented within the pottery style of northern and central Dalmatia from the Middle Bronze Age onwards.⁶⁶ A somewhat shallower container stands out among such specimens. It is close to platters in shape, with a flat oblique rim and a plastic strip where the body turns into a flat and thick base (Pl. 4. 56). Although platters have been

Korošec, Korošec, 1980, str. 119, sl. 15. 1; Forenbaher, Vranjican 1985, T. 9. 2; za Trogir: Petrić 1992, str. 29, sl. 3. 5.

62 Forenbaher, Vranjican 1985, str. 11-12, i ondje navedena literatura.
63 Za primjerke iz cetinske kulture: Govedarica 1989, T.VII. 7; T. XXII. 4; iz posuške kulture: Čović 1989, str. 76, sl. 10. 3.
64 Spomenuti primjerak dolazi iz tumula na Ljubačkoj kosi (Ravni kotari), Vujević 2011, str. 21, T. IV prvi primjerak.
65 Kirigin, Paraman 2020, T. 1. 15, 16; Paraman, Ugarković, Steskal 2020, T. 4. 13-15, s navedenim analogijama; Radić Rossi 2011, str. 305, 306, T. LX.
66 Sjeverna Dalmacija: Radovin (Batović 1968, T. XXVIII. 2); Nin (Batović 1970, sl. 23-25); Bribir (Batović 1980, T. X. 3; Korošec, Korošec 1980, sl. 22. 14-15); Vaganačka pećina (Forenbaher, Vranjican 1985, T. 7. 4); Ričul (Čelhar, Parica, Vujević 2018, T. 9. 2); srednja Dalmacija: Putalj (Čače 2001, str. 70, br. 35); Rat (Barbarić 2011, T. I. 8; T. 6. 50); Oriovišćak (Paraman, Ugarković, Steskal 2020, T. 4. 2-5).
67 Za primjerke s Oriovišćaka: Paraman, Ugarković, Steskal 2020, T. 7. 1-3, i ondje navedena literatura.
68 Batović 1970, sl. 11; Korošec, Korošec 1980, sl. 18. 3, 5; sl. 21. 21; sl. 22. 15; Čelhar, Borzić 2016, T. 4. 5; T. 5. 1, 6.
69 Slično zadebljani obod dokumentiran je na gradini Rat, datiran u kasno brončano doba i početak željeznog doba; vidi Barbarić 2011, str. 228, T. XII. 84.

documented fragment from Drid near Marina (Jerončić 2017, p. 17, Fig. 57; 40, PN 108) are significant.

60 Čače 2001, pp. 61, 62, Nos. 8, 9.
61 For northern Dalmatia, see Batović 1970, Fig. 12; Batović 1980, Pl. X. 1; Korošec, Korošec, 1980, p. 119, Fig. 15. 1; Forenbaher, Vranjican 1985, Pl. 9. 2; for Trogir, see Petrić 1992, p. 29, Fig. 3. 5.
62 Forenbaher, Vranjican 1985, pp. 11-12, and bibliography therein.
63 For specimens from the Cetina culture, see Govedarica 1989, Pl. VII. 7; Pl. XXII. 4; from the Posušje culture, see Čović 1989, p. 76, Fig. 10. 3.
64 This specimen originates from a tumulus at Ljubačka kosa (Ravni kotari), Vujević 2011, p. 21, Pl. IV, first specimen.
65 Kirigin, Paraman 2020, Pl. 1. 15, 16; Paraman, Ugarković, Steskal 2020, Pl. 4. 13-15, with cited analogies; Radić Rossi 2011, pp. 305, 306, Pl. LX.
66 Northern Dalmatia: Radovin (Batović 1968, Pl. XXVIII. 2); Nin (Batović 1970, Figs. 23-25); Bribir (Batović 1980, Pl. X. 3; Korošec, Korošec 1980, Fig. 22. 14-15); Vaganačka pećina (Forenbaher, Vranjican 1985, Pl. 7. 4); Ričul (Čelhar, Parica, Vujević 2018, Pl. 9. 2); central Dalmatia: Putalj (Čače 2001, p. 70, No. 35); Rat (Barbarić 2011, Pl. I. 8; Pl. 6. 50); Oriovišćak (Paraman, Ugarković, Steskal 2020, Pl. 4. 2-5).

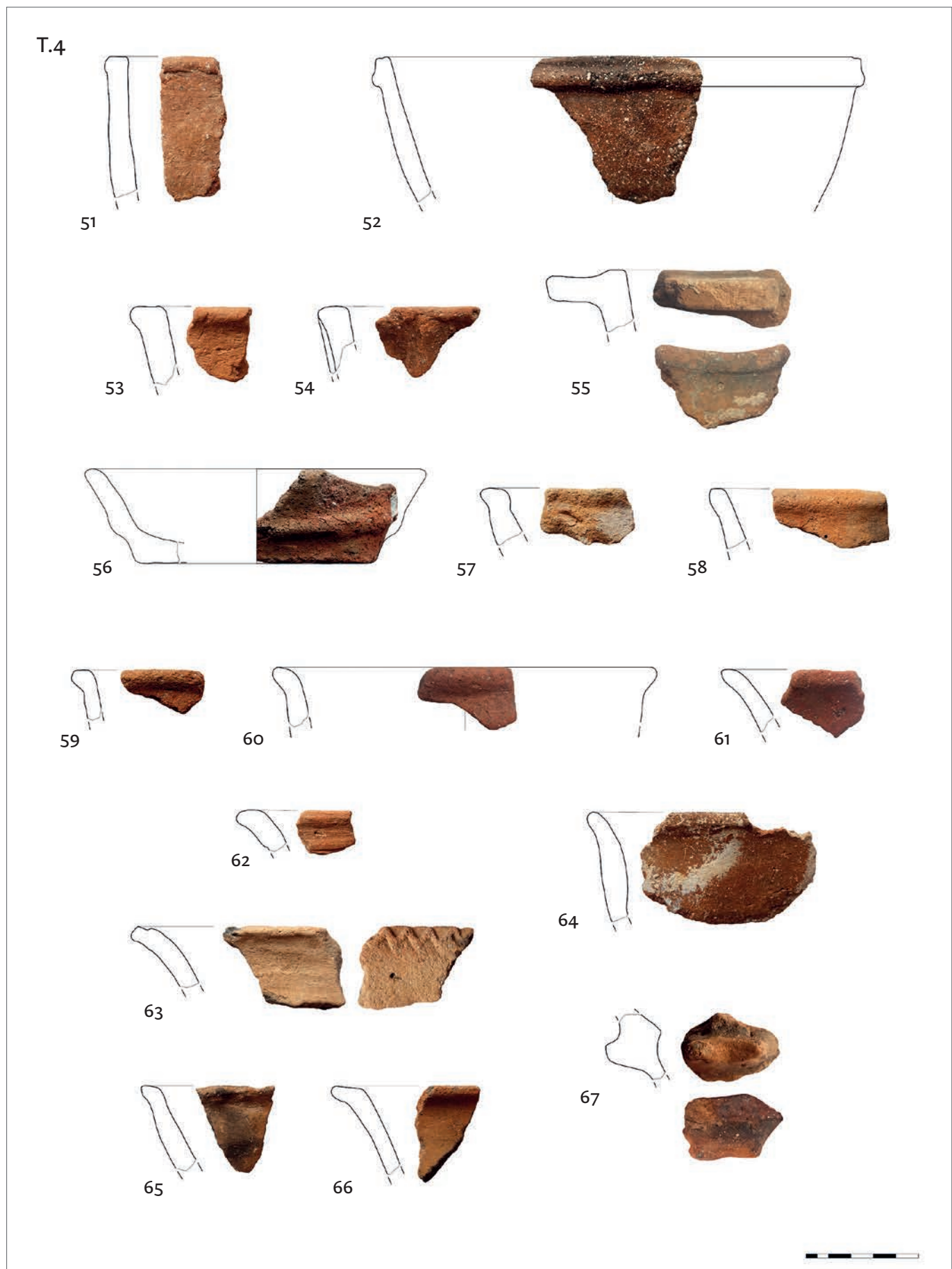

Tabla 4.
 Ulomci prapovijesne lončarije (crteži: M. Korić, D. Žanić; foto: M. Korić, L. Paraman)

Plate 4.
 Fragments of prehistoric pottery (drawings: M. Korić, D. Žanić; photographs: M. Korić, L. Paraman)

zdjele po svoj prilici zaobljenog recipijenta i više ili manje izvučenog, ponekad izvijenog ili zadebljanog oboda (T. 4. 57-60, 62, 64, 65, 76, 77) moguće je povezati i s ranijom brončanodobnom tradicijom,⁷⁰ a slično su datirane i konične zdjele s izvijenim ili ravno izvučenim obodom (T. 4. 61, 66).⁷¹

Među zdjelama se izdvaja i nekoliko ulomaka koji bi mogli pripadati zdjelama nešto složenijeg obrisa. Prvi ulomak ukazuje na posudu naglašenog, koso izvijenog oboda, koji je uz rub ukrašen plastičnim cik-cak motivom izvedenim utiskivanjem predmeta ili pomagala (T. 4. 63). Gotovo istovjetan ukras nalazimo na obodu zdjele s Velikog gradca u Privali (JZ Bosna) u okviru faze *Privala A*, datirane u rano brončano doba,⁷² dok je sličan, ali nešto finiji i/ili izražajniji ukras izveden žigosanjem zabilježen i u kontekstu starijega željeznog doba (8. - 5. st. pr. n. e.) na Podu (Pod C i D) u središnjoj Bosni.⁷³ Drugi ulomak po svemu sudeći pripada skupini plićih ili dubljih zdjela s prelomljenim i koso izvučenim obodom (T. 4. 67), kakve su u sjevernoj Dalmaciji dokumentirane u kontekstima od kasnoga srednjeg brončanog do starijega željeznog doba, na čijem su ramenu često aplicirane jezičaste drške ili drške s dva roščića poput primjerka sa Sutilija.⁷⁴

Među ulomcima prikupljenim na Sutiliji posebno se ističe ulomak tijela veće posude sa sačuvanom horizontalnom drškom, koji karakterizira fina faktura te jako fino zaglađena površina (T. 5. 78). Ručka nepravilnog presjeka završava na krajevima plastičnim polukružnim zadebljanjem u obliku uzdignutog roščića,⁷⁵ dok je iznad nje djelomično sačuvan ukras izve-

unearthed at a number of sites, they are generally far less represented than other forms.⁶⁷

Hemispherical bowls are known in the context of the Late Bronze and Iron Ages. They are usually simple in shape, sometimes slightly inflected and thickened on the inside (Pl. 5. 68, 70-75).⁶⁸ They are often combined with plastic handles or nubs (Pl. 5. 72, 73, 74). The rim on one specimen is triangularly widened on the outside (Pl. 5. 71).⁶⁹ On the other hand, bowls with probably rounded bodies and more or less pulled-out, sometimes curved or thickened rims (Pl. 4. 57-60, 62, 64, 65, 76, 77) can also be associated with the earlier Bronze Age tradition.⁷⁰ Conical bowls with a curved or flat pulled-out rim are dated similarly (Pl. 4. 61, 66).⁷¹

With regard to bowls, several fragments that could belong to specimens somewhat more complex in shape stand out. The first fragment indicates a vessel with a prominent, obliquely curved rim, decorated along its edge with a plastic zigzag motif made by pressing an object or implement (Pl. 4. 63). An almost identical decoration can be found on the rim of the bowl from Veliki Gradac in Privala (SW Bosnia) from Phase *Privala A*, dated to the Early Bronze Age.⁷² Another similar, but somewhat finer and/or a more expressive decoration made by stamping was also recorded in the context of the Early Iron Age (the eighth-fifth century BCE) at the site of Pod (Pod C and D) in central Bosnia.⁷³ The second fragment seems to belong to a group of shallower or deeper bowls with a sharply bent and obliquely pulled-out rim (Pl. 4. 67), as documented in northern Dalmatia in contexts from the late Middle Bronze Age to the Early Iron Age. They often have tongue-shaped handles or handles with two small horns applied on their shoulders, like the specimen from Sutilija.⁷⁴

70 Oreč 1978, T. XIII. 5, 9; Čović 1989, str. 76, sl. 10. 5. Minijaturne zdjelice poput primjerka br. 77 zabilježene su u Baradićima u Segetu Gornjem i na Oriovišćaku (Paraman, Ugarković, Steskal 2020, T. 1. 3; T. 4. 16).

71 Korošec, Korošec 1980, sl. 21. 5; Čače 2001, str. 72, br. 43; Barbarić 2011, T. IV. 49; Visković 2019, T. 4. 1; Paraman, Ugarković, Steskal 2020, T. 4. 12.

72 Govedarica 1982, str. 119-128; T. II. 7. Nešto širi ukras izveden na sličan način, često na obodu zdjela proširenog oboda, poznat je u Dalmaciji i u okviru cetinskog keramičarskog stila, npr. Govedarica 1989, T. IV. 9; T. XXIX. 3; T. XXXI. 3, 7; Marović 1991, str. 53, sl. 12. 2; 69, sl. 28. 1.

73 Gavranović 2011, str. 102, sl. 133; 105, sl. 139. 10. Zanimljive paralele ovog tipa ukrasa kao i cik-cak trake formirane urezivanjem nasuprotno postavljenih šrafiranih trokuta mogu se pronaći i na brončanim predmetima datiranim od 11./10. st. do 8. st. pr. n. e.; vidi Barbarić 2016, str. 127-128, sl. 5.

74 Npr. Korošec, Korošec 1980, sl. 17. 2; sl. 19. 5, 7; Forenbaher, Vranjican 1985, T. 8. 3-5, 14; T. 11. 2. O obliku i distribuciji vidi kod Barbarić 2016, str. 130-132, sl. 10, 11.

75 Gotovo istovjetan završetak ručke nalazimo u Ninu (Batović 1970, str. 54, sl. 34), dok je isto modelirana ručka dokumentirana u Hateljskoj pećini u kontekstu srednjega brončanog doba (Marijanović 2000, T. LVIII. 5) i u Košutici u istočnoj Bosni, u kontekstu srednjega ili kasnog brončanog doba (Čović 1965, T. XXIII. 7). Modelirane bradavičaste aplikacije uz završetak ručke karakteristične su i za lončarsku tradiciju Beretinove gradine u Radovinu (Vuković 2014, kat. br. 27, 48).

67 For the specimens from Oriovišćak, see Paraman, Ugarković, Steskal 2020, Pl. 7. 1-3, and bibliography therein.

68 Batović 1970, Fig. 11; Korošec, Korošec 1980, Fig. 18. 3, 5; Fig. 21. 21; Fig. 22. 15; Čelhar, Borzić 2016, Pl. 4. 5; Pl. 5. 1, 6.

69 A similarly thickened rim was documented on the hill-fort of Rat, dated to the Late Bronze Age and the beginning of the Iron Age; see Barbarić 2011, p. 228, Pl. XII. 84.

70 Oreč 1978, Pl. XIII. 5, 9; Čović 1989, p. 76, Fig. 10. 5. Miniature bowls like specimen No. 77 were recorded in Baradići in Seget Gornji and at Oriovišćak (Paraman, Ugarković, Steskal 2020, Pl. 1. 3; Pl. 4. 16).

71 Korošec, Korošec 1980, Fig. 21. 5; Čače 2001, p. 72, No. 43; Barbarić 2011, Pl. IV. 49; Visković 2019, Pl. 4. 1; Paraman, Ugarković, Steskal 2020, Pl. 4. 12.

72 Govedarica 1982, pp. 119-128; T. II. 7. A somewhat wider decoration executed in a similar way, often on the rims of bowls with widened rims, is known in Dalmatia and within the Cetina pottery style, e.g. Govedarica 1989, Pl. IV. 9; Pl. XXIX. 3; Pl. XXXI. 3, 7; Marović 1991, p. 53, Fig. 12. 2; 69, Fig. 28. 1.

73 Gavranović 2011, p. 102, Fig. 133; 105, Fig. 139. 10. Interesting parallels of this type of decoration, as well as zigzag bands formed by incised confronted hatched triangles can also be found on bronze objects dated from the eleventh/tenth century to the eighth century BCE; see Barbarić 2016, pp. 127-128, Fig. 5.

74 E.g. Korošec, Korošec 1980, Fig. 17. 2; Fig. 19. 5, 7; Forenbaher, Vran-

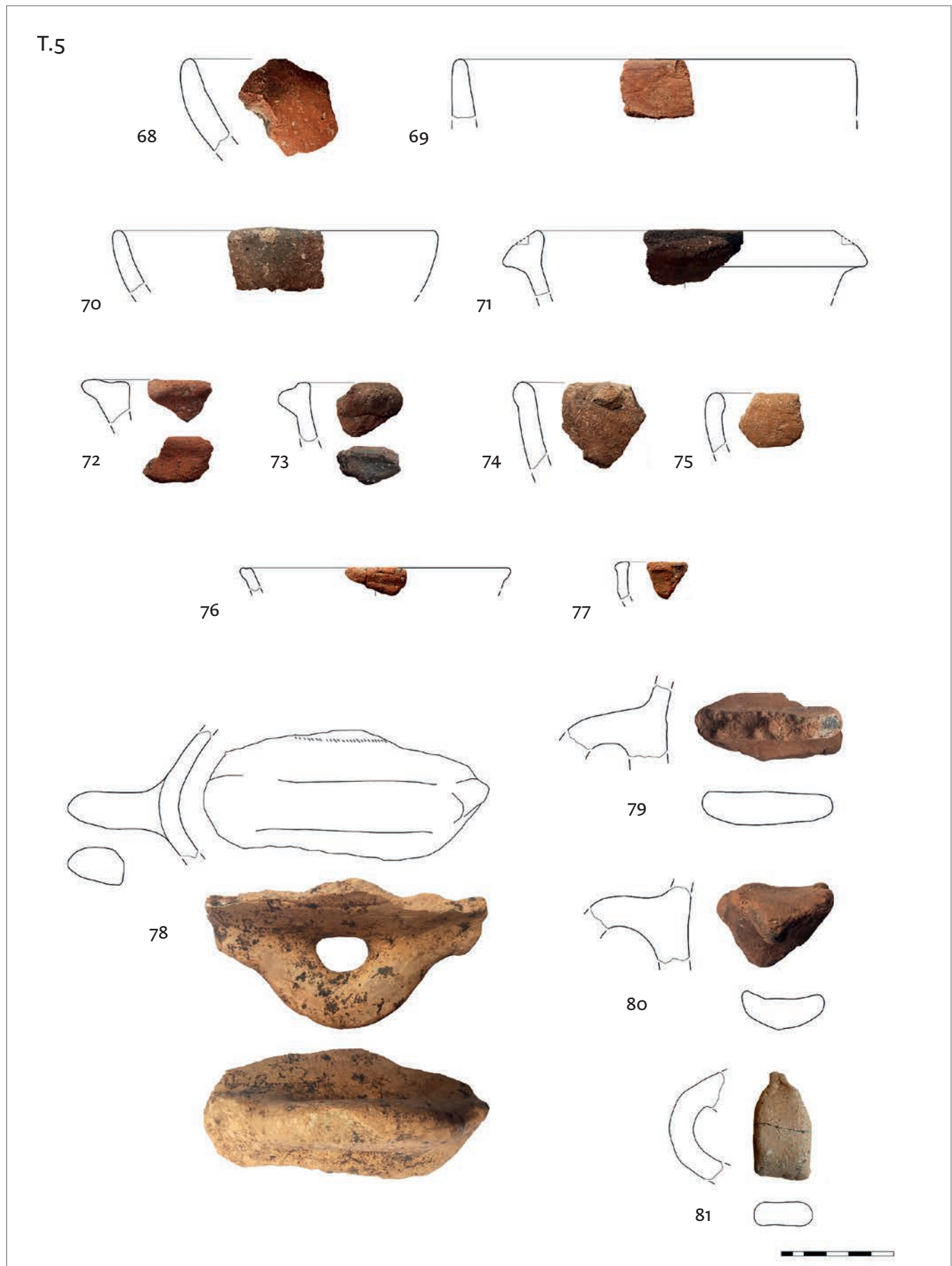

Tabla 5.
 Ulomci prapovijesne lončarije (crteži: M. Korić, D. Žanić; foto: M. Korić, L. Paraman)

Plate 5.
 Fragments of prehistoric pottery (drawings: M. Korić, D. Žanić; photographs: M. Korić, L. Paraman)

den utiskivanjem uzice ili tzv. "pseudouzice," poznat i kao tzv. "pseudošnur".⁷⁶ Isti je ukras zabilježen na još jednom ulomku finije fature, sačuvan u tri linije (T. 7. 105). Ovaj je način ukrašavanja u kulturnom krugu sjeverne Hrvatske i Bosne poznat već u kasno brončano doba, dok se u Istri vezuje za razdoblje 9. i 8. st. pr. n. e.,⁷⁷ a slična datacija predložena je nedavno i za primjerke iz Dalmacije.⁷⁸ Otprije poznatim nalazima ovog tipa s Bribirske glavice,⁷⁹ Beretinove gradine,⁸⁰ iz Vranjica,⁸¹ s gradine Basta na Biokovu,⁸² potencijalno i iz Stobreča,⁸³ pridružujemo uz primjerak sa Sutilije i nedavno otkrivene ulomke s Drida kod Marine i iz Trogira.⁸⁴ Najbliže analogije za ulomke trogirskog kruga ne samo u načinu izvedbe samog ukrasa nego i u izvedenim motivima mogu se naći upravo na Bribirskoj glavici.⁸⁵

Among the fragments collected on Sutilija, a fragment of a larger vessel body with a preserved horizontal handle stands out. It is characterized by its fine fabric and a very finely smoothed surface (Pl. 5. 78). The handle with irregular cross-section ends with a plastic semicircular thickening in the form of a raised small horn,⁷⁵ with a partially preserved decoration above it, made by pressing a cord or a so-called "pseudocord".⁷⁶ The same ornament is recorded on another fragment of a finer fabric, preserved in three lines (Pl. 7. 105). This manner of decoration, known in the culture circle of northern Croatia and Bosnia, dates as early as the Late Bronze Age, while in Istria it is associated with the period of the ninth and eighth centuries BCE.⁷⁷ A similar dating has also been proposed recently for specimens from Dalmatia.⁷⁸ Previously known finds of this type from Bribirska glavica,⁷⁹ Beretinova gradina,⁸⁰ Vranjic,⁸¹ the hill-fort of Basta on the Biokovo Mountain,⁸² and potentially from Stobreč,⁸³ can now be associated with the specimen from Sutilija and the recently discovered fragments from Drid near Marina and from Trogir.⁸⁴ The closest analogies for the fragments of the Trogir circle, not only in terms of the method of execution of the decoration, but also of the very motifs, can be found at Bribirska glavica.⁸⁵

76 Sličan način ukrašavanja poznat je i u okviru tzv. *litzen* keramike, koja je u raznim varijacijama na Jadranu prisutna od razdoblja kasnog eneolitka do srednjega brončanog doba. Nove spoznaje o ovom načinu ukrašavanja s preglednom literaturom i popisom dalmatinskih i hercegovačkih nalazišta vidi: Tomas 2016; Forenbaher 2018, str. 136-137.

77 Urem 2012, str. 98 i ondje navedena literatura.

78 Š. Batović datira ih u razdoblje od 8. do 5. st., dok se V. Barbarić zalaže za nešto raniju dataciju, u 9. - 8. st. pr. n. e.; Barbarić 2011, str. 35-37, s ranijom literaturom; Barbarić 2016, str. 128, 129. Na raniju dataciju ukazuju i recentna istraživanja u Nadinu (zahvaljujemo kolegici Martini Čelhar, voditeljici istraživanja, na ovom podatku).

79 Batović 1980; Korošec, Korošec 1980; Batović 1987, str. 373.

80 Batović 1968, str. 58.

81 Radić Rossi 2011, T. LXX. 1, 4.

82 Tomasović 2008, str. 142, sl. 23; 148, T. 2. 4, datiran u rano željezno doba.

83 Ugarković, Konestra 2020, str. 48-49, T. 1. 1.

84 Za Drid: Jerončić 2017, str. 33, 36, 42. Za Trogir: Beg Jerončić *et al.* 2018, str. 21, sl. 17, 18; 80, 82, PN 37, 38. Trogirski ulomci pronađeni su u sloju starijega željeznog doba, u kojemu je dokumentiran i ulomak apulskog pitosa, po svoj prilici iz 6. i 5. st. pr. n. e. (vidi Kirigin, Paraman 2020, str. 38).

85 Batović 1980, T. IX. 1-3; Korošec, Korošec 1980, T. IX; T. X; T. XIV. 2; T. XVI. 3.

jican 1985, Pl. 8. 3-5, 14; Pl. 11. 2. For the form and distribution, see Barbarić 2016, pp. 130-132, Figs. 10, 11.

75 An almost identical end of the handle can be found in Nin (Batović 1970, p. 54, Fig. 34), while a handle modelled in the same way was documented in the Hateljska Cave in the context of the Middle Bronze Age (Marijanović 2000, Pl. LVIII. 5) and in Košutica in eastern Bosnia in the context of the Middle or Late Bronze Age (Čović 1965, Pl. XXIII. 7). Modelled wart-like applications next to the end of the handle are also characteristic of the pottery tradition of Beretinova gradina in Radovin (Vuković 2014, Cat. Nos. 27, 48).

76 A similar manner of decoration is known in the so-called *Litzen* pottery, present on the Adriatic coast in different variants from the late Copper Age to the Middle Bronze Age. For new knowledge on this manner of decoration, with comprehensive bibliography and a list of Dalmatian and Herzegovinian sites, see Tomas 2016; Forenbaher 2018, pp. 136-137.

77 Urem 2012, p. 98 and bibliography therein.

78 Š. Batović dates them to the period from the eighth to the fifth century BCE, while V. Barbarić argues for a somewhat earlier dating, viz. the ninth-eighth century BCE; Barbarić 2011, pp. 35-37, with earlier literature; Barbarić 2016, pp. 128, 129. Recent research in Nadin also indicates an earlier dating (we are grateful to our colleague Martina Čelhar, the research leader, for this information).

79 Batović 1980; Korošec, Korošec 1980; Batović 1987, p. 373.

80 Batović 1968, p. 58.

81 Radić Rossi 2011, Pl. LXX. 1, 4.

82 Tomasović 2008, p. 142, Fig. 23; 148, Pl. 2. 4, dated to the Early Iron Age.

83 Ugarković, Konestra 2020, pp. 48-49, Pl. 1. 1.

84 For Drid, see Jerončić 2017, pp. 33, 36, 42. For Trogir, see Beg Jerončić *et al.* 2018, p. 21, Figs. 17, 18; 80, 82, PN 37, 38. The Trogir fragments were discovered in the Early Iron Age layer. A fragment of a documented Apulian pithos, presumably from the sixth or fifth century BCE, also originates from the same layer (see Kirigin, Paraman 2020, p. 38).

85 Batović 1980, Pl. IX. 1-3; Korošec, Korošec 1980, Pl. IX; Pl. X; Pl. XIV. 2; Pl. XVI. 3.

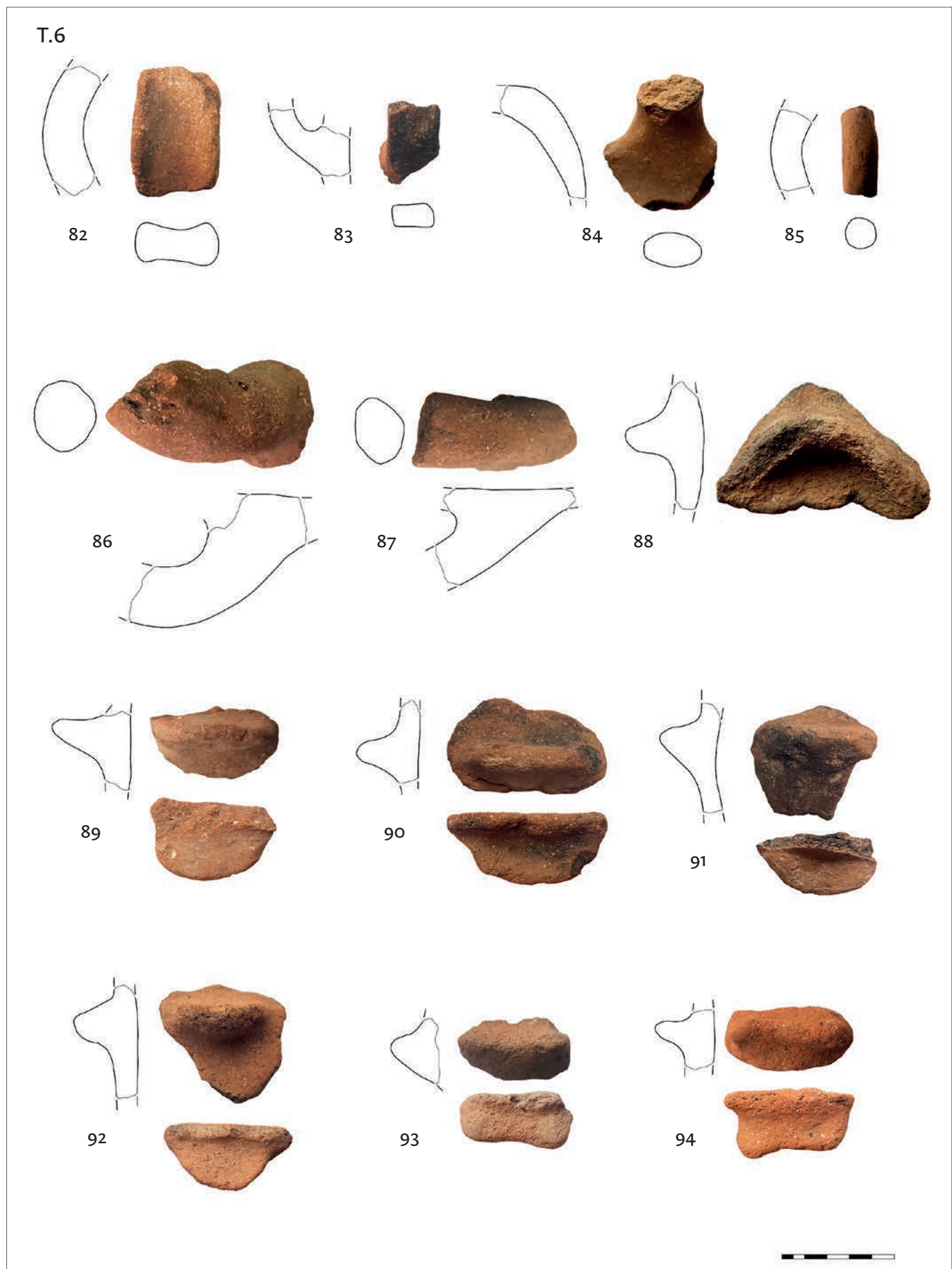

Tabla 6.
Ulomci prapovijesne lončarije (crteži i foto: M. Korić)

Plate 6.
Fragments of prehistoric pottery (drawings and photographs: M. Korić)

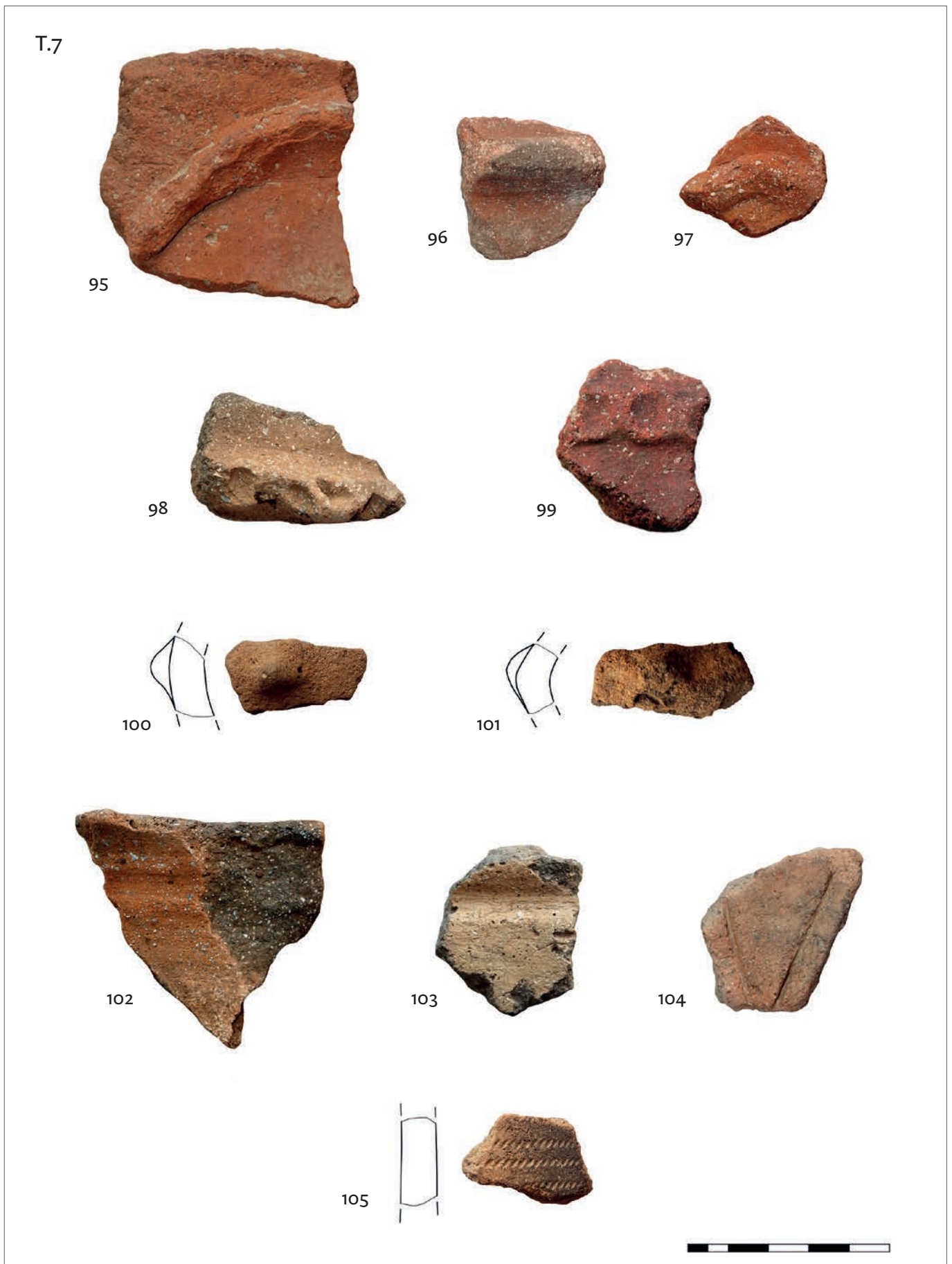

Tabla 7.
Ulomci prapovijesne lončarije (crteži: M. Korić; foto: M. Korić, L. Paraman)

Plate 7.
Fragments of prehistoric pottery (drawings: M. Korić; photographs: M. Korić, L. Paraman)

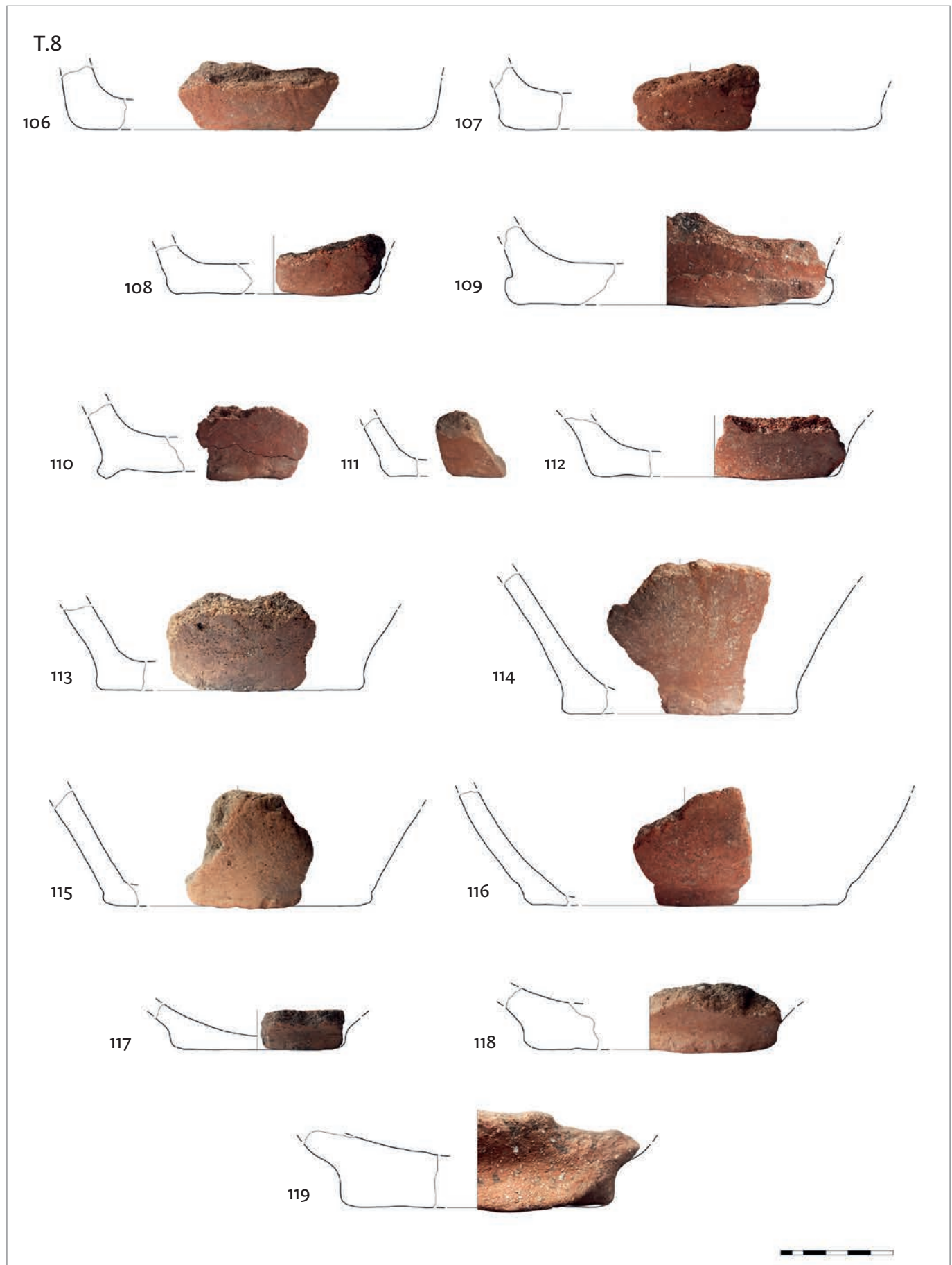

Tabla 8.
Ulomci prapovijesne lončarije (crteži i foto: M. Korić)

Plate 8.
Fragments of prehistoric pottery (drawings and photographs: M. Korić)

Slika 7.
Ulomak amfore tipa Korint B
(foto: L. Paraman)

Figure 7.
Fragment of a Corinthian
B amphora (photograph: L.
Paraman)

Amfore

Među keramičkim materijalom prikupljenim na Sutiliji prisutan je 151 ulomak importirane keramike, od kojih 16 ulomka pripada kategoriji finoga stolnog i toaletnog posuđa, a 135 ulomaka transportnim amforama, a možda i većim stolnim amforama. Iako je riječ o uzorku koji ne možemo smatrati reprezentativnim, te fragmentiranim ulomcima koji sa sobom donose niz poteškoća u identifikaciji tipa amfore, potencijalno i njezinog proizvodnog središta, moguće je ipak osvrnuti se i na neke aspekte ove kategorije materijala, prethodno potpuno nepoznatog sa Sutilije.⁸⁶

Mogu se izdvojiti ulomci amfora *Korint B* (sl. 7. 120; T. 9. 121, 122, 128), koje karakterizira sroliko tijelo, kratak cilindrični vrat, kratak šiljak, obod trokutastog presjeka te često deformirani otvor. Predloženo je da se izvorno ovaj tip amfore proizvodio u razdoblju od kraja 6. do 3. st. pr. n. e. u Korkiri na otoku Krfu, iako se danas navodi i proizvodnja u samom Korintu,⁸⁷ a lokalne su imitacije zabilježene u Libiji, na Siciliji i u južnoj Italiji, u jadranskoj Apoloniji te Faru na otoku Hvaru.⁸⁸ U Dalmaciji je najgušća koncentracija amfora *Korint B* zabilježena u samom Faru i akvatoriju oko njega,⁸⁹ ali se primjerci pronalaze i na drugim dalmatinskim otocima, poput Visa i viškog

Amphorae

Among the ceramic material collected on Sutilija, there are 151 fragments of imported pottery, of which 16 belong to the category of fine tableware and oil vessels, while 135 fragments are from transport amphorae, perhaps even large table amphorae. Although such a sample cannot be considered representative, and the sherds are fragmented and therefore make it difficult to identify the types of amphorae, and potentially their production centres, it is still possible to consider some aspects of this category of material, previously completely unknown on Sutilija.⁸⁶

Fragments of amphorae of the *Corinthian B* type (Fig. 7. 120; Pl. 9. 121, 122, 128) can be singled out. They are characterized by a heart-shaped body, short cylindrical neck, short spike, rim of triangular cross-section and often deformed opening. It is suggested that this type of amphora was originally produced in the period from the end of the sixth to the third century BCE in Corcyra on the island of Corfu, although production in Corinth itself is also mentioned.⁸⁷ Local imitations have been recorded in Libya, Sicily and southern Italy, in Adriatic Apollonia, and Pharos on the island of Hvar.⁸⁸ In Dalmatia, the densest concentration of amphorae *Corinthian B* has been recorded in Pharos and its surrounding sea area.⁸⁹ However, specimens have also been discovered on other Dalmatian islands, such as Vis and its seabed, at the sites of Krava and Host off the port of Vis, in a shipwreck near the island of Žirje, in the Gradina cove near Vela Luka on the island of Korčula, on the seabed of the island of Maun and on the island of Lastovo, as well as in Trogir and Stobreč, and in the context of several Iron Age hill-fort sites (e.g. Kopila near Blato on the island of Korčula, the hill-fort at the foot of the Klis Fortress, the hill-fort of Rat on the island of Brač, Gradina in Dragišić near Šibenik, the hill-fort in Zemunik near Zadar), to which Sutilija can now be added.⁹⁰ According to morphological features, the rim specimens from Sutilija are close to the late variant of the *Corinthian B* amphorae, dated to the period from the mid-fourth to the mid-third century BCE, in line with most other eastern Adriatic specimens. They differ in the colour of the cross-

86 Mnogobrojni ulomci tijela amfora, daleko više nego njihovi dijagnostički dijelovi, indiciraju da je riječ o proizvodima različitih radionica i/ili kronologija, ali je na osnovi njihove makroskopske analize nepouzdanost spekulirati o mogućoj tipološkoj pripadnosti i podrijetlu.

87 Koehler 1978; 1992; Whitbread 1995, str. 260-261.

88 Göransson 2007, str. 89-97; Katić 2005, str. 51-59.

89 Petrić 1999a, str. 50-56; Katić 2000, str. 41-46; Kirigin 2018, str. 401-404.

86 Numerous fragments of amphora bodies indicate far more than their diagnostic parts that they are products of different workshops and/or chronologies. However, based on their macroscopic analysis, it is unreliable to speculate on possible typological affiliations and origins.

87 Koehler 1978; 1992; Whitbread 1995, pp. 260-261.

88 Göransson 2007, pp. 89-97; Katić 2005, pp. 51-59.

89 Petrić 1999a, pp. 50-56; Katić 2000, pp. 41-46; Kirigin 2018, pp. 401-404.

90 Jurišić 2000, p. 5; Katić 2005, pp. 53-54, fn. 11; Brusić 2000, p. 5, Pl. XXIX. 2-3; Borzić 2009, p. 84; Čelhar, Borzić 2016, p. 85, Pl. 21. 4-6; Borzić 2017b; Radić Rossi 2017; Kirigin 2018, p. 401, Fig. 7; Kirigin, Paraman 2020, p. 60; Ugarković, Konestra 2020, p. 53, Pl. 3. 20.

podmorja, na lokalitetima Krava i Host ispred viške luke, u brodolomu kod otoka Žirja, u uvali Gradina kod Vele Luke na otoku Korčuli, u podmorju otoka Mauna i na otoku Lastovu, ali i u Trogiru i Stobreču te u kontekstu nekoliko željeznodobnih gradinskih nalazišta (npr. Kopila kod Blata na otoku Korčuli, gradina podno Kliške tvrđave, gradina Rat na Braču, Gradina u Dragišiću kod Šibenika, gradina u Zemunik kod Zadra), kojima se sada može pridružiti i Sutilija.⁹⁰ Prema morfološkim značajkama primjerci oboda sa Sutilije bliski su kasnoj varijanti amfora *Korint B*, koja se datira u razdoblje od sredine 4. do sredine 3. st. pr. n. e., a kojoj odgovara i većina ostalih istočnojadranskih primjeraka. Razlikuju se u boji presjeka i površine stijenke, koja je svijetlosmeđa-oker (s bijelim primjesama: sl. 7. 120; T. 9. 121, 128) ili narančasta (s rijetkim bijelim primjesama: T. 9. 122), s tim da kod jednog primjerka (T. 9. 121) izostaje tipičan žlijeb ispod oboda. Po profilaciji bi i primjerak ručke (T. 9. 129) mogao pripadati tipu *Korint B*, te bi ona svojom stijenkom žute boje s ružičastom površinom odgovarala opisanim makroskopskim značajkama korintskih primjeraka.⁹¹ Različite fino pročišćene fature, krem-žučkasta i crveno-smeđa, zabilježene su i na primjercima s gradine kod Zemunika Donjega, gdje je istaknuta njihova sličnost s opisima korkirskih proizvoda;⁹² B. Kirigin pak izdvaja četiri fature amfora *Korint B* iz Fara.⁹³ Nešto grublja faktura zamjećuje se na primjerku oboda od srednje pročišćene gline narančaste boje, s dosta bijelih i rjeđe crveno-smeđih primjesa, nešto nepravilnije zadebljanog s vanjske strane i s blagim udubljenjem ispod zaobljenog ruba na unutrašnjoj strani (T. 9. 123). Prisutnost amfora tipa *Korint B* grublje fature prethodno je sugerirana primjerkom pronađenim na gradini Stine na otoku Korčuli.⁹⁴ Spomenuti ulomak sa Sutilije, koji ukazuje na određene sličnosti s obodom amfore iz pomorske zbirke Muzeja Staroga Grada,⁹⁵ morfološki, pak, više odgovara jednoj od varijanti oboda tzv. prijelaznih tipova amfora, koje oblikovno stoje između *Korint B* i grčko-italskih amfora.⁹⁶ Štoviše, moglo bi se reći da i primjerak oboda 122, kao jedne od kasnijih *Korint B* produkcija, svojom morfologijom naslućuje upravo prve oblike prijelaznih tipova, čija je profilacija idejno

tion and surface of the walls, which is light brown-ochre (with white inclusions: Fig. 7. 120; Pl. 9. 121, 128) or orange (with rare white inclusions: Pl. 9. 122). However, one specimen (Pl. 9. 121) does not have the typical groove below the rim. According to its profile, the specimen of a handle (Pl. 9. 129) could also belong to the *Corinthian B* type. Its yellow wall with a pink surface would correspond to described macroscopic features of Corinthian specimens.⁹¹ Various finely refined fabrics, creamy-yellowish and red-brown, were also recorded on pieces from the hill-fort near Zemunik Donji, where their similarity with the descriptions of Corcyrian products was pointed out.⁹² B. Kirigin singles out four fabrics of the *Corinthian B* amphorae from Pharos.⁹³ A slightly coarser orange fabric can be seen on the specimen of a rim of medium refined clay, with plenty of white and rarely red-brown inclusions. It is somewhat more irregularly thickened on the outside and has a slight inflection below the rounded edge on the inside (Pl. 9. 123). The presence of amphorae of the *Corinthian B* type with coarser fabric was previously suggested by a piece discovered on the hill-fort of Stina on the island of Korčula.⁹⁴ The mentioned fragment from Sutilija, which indicates certain similarities with the rim of the amphora from the maritime collection of the Stari Grad Museum,⁹⁵ morphologically, however, corresponds more to one of the variants of the rim of the so-called transitional types of amphorae, whose forms are in-between between the *Corinthian B* and Graeco-Italic amphorae.⁹⁶ Moreover, one could say that that the morphology of rim specimen 122, as one of the later *Corinthian B* products, heralded the very first forms of transitional types, whose profiles were conceptually designed to resemble *Corinthian B* amphorae, but that was no longer the same type. Although he does not exclude other Mediterranean productions of the so-called transitional forms, M. Katić considers that such types of amphorae of smaller capacity “made of red clay mixed with finely ground limestone”, were made in Pharos from the middle or second half of the fourth to the beginning of the third century BCE.⁹⁷ Several rim specimens, with walls mostly orange-brown in colour and visible white inclusions, are more difficult to classify typologically with precision. It is probable that they should also be regarded in the

90 Jurišić 2000, str. 5; Katić 2005, str. 53-54, bilj. 11; Brusić 2000, str. 5, T. XXIX. 2-3; Borzić 2009, str. 84; Čelhar, Borzić 2016, str. 85, T. 21. 4-6; Borzić 2017b; Radić Rossi 2017; Kirigin 2018, str. 401, fig. 7; Kirigin, Paraman 2020, str. 60; Ugarković, Konestra 2020, str. 53, T. 3. 20.

91 Koehler 1992.

92 Čelhar, Borzić 2016, str. 85.

93 Kirigin 2018, str. 402. Nedavna arheometrijska istraživanja koja su provedena na ulomcima amfora *Korint B* iz Fara nisu pružila potvrdu lokalne farske proizvodnje ovog tipa amfore, ali su izdvojila tri skupine importa, od kojih se jedna smješta u korintsko-korkirski proizvodni krug, a druga u južnoitalski (Miše *et al.* 2019).

94 Borzić 2017b, str. 8, br. 3, sl. 1.

95 Kirigin 1994, str. 21, 22, sl. 5, br. 18; Katić 2005, str. 56, bilj. 18.

96 Katić 2005, str. 56. Zahvaljujemo kolegi Miroslavu Katiću, koji je pregledao materijal i ponudio svoje komentare.

91 Koehler 1992.

92 Čelhar, Borzić 2016, p. 85.

93 Kirigin 2018, p. 402. Recent archaeometric research on fragments of *Corinthian B* amphorae from Pharos did not confirm the local Pharian production of this type of amphora. However, they distinguished three groups of imports, one of which is attributed to the Corinthian-Corcyrean production circle, and the other to the southern Italic (Miše *et al.* 2019).

94 Borzić 2017b, p. 8, No. 3, Fig. 1.

95 Kirigin 1994, pp. 21, 22, Fig. 5, No. 18; Katić 2005, p. 56, fn. 18.

96 Katić 2005, p. 56. We would like to thank our colleague Miroslav Katić for reviewing the material and offering his comments.

97 Katić 2005, p. 56; 2009, pp. 89, 90.

oblikovana tako da podsjeća na amforu *Korint B*, no to više nije taj tip. Iako ne isključuje druge mediteranske produkcije tzv. prijelaznih oblika, M. Katić smatra da su se takvi tipovi amfora manjeg kapaciteta „od crvene gline miješane s fino usitnjenim vapnencem“, tijekom sredine/druge polovice 4. do početka 3. st. pr. n. e. proizvodili u Faru.⁹⁷ Nekoliko primjeraka oboda, uglavnom narančasto-smeđe boje stijenke s vidljivim bijelim primjesama teže je tipološki precizno klasificirati, a vjerojatno je da i njih valja promatrati u istom kontekstu te ih svrstati u tzv. prijelazne oblike prema grčko-italskim amforama (T. 9. 124-127). Slično se može zaključiti i za primjerak kraćeg oboda, koji je izrađen od srednje pročišćene gline, s dosta bijelih primjesa (T. 9. 127). Određena morfološka bliskost prema *Faros 3* amfori, za koju M. Katić također pretpostavlja farsku proizvodnju⁹⁸, može se zamijetiti kod jednog od oboda (T. 9. 124), iako ne možemo potvrditi da je u ovom slučaju riječ o istom tipu.⁹⁹ Ulomak oboda (T. 9. 125) izrađen je od fature karakteristične za primjerke grčko-italskih amfora koje su u većem broju pronađene u Dalmaciji, što dodatno osnažuje ideju da možda pripada nekom njihovom ranijem obliku ili prethodniku.¹⁰⁰ Slične je fature i više ulomaka tijela te ručka (T. 9, 130), koja je sukladno tome datirana u razdoblje između 3. i 1. st. pr. n. e., a po njezinoj bi se zaobljenosti moglo pretpostaviti, uz stanovit oprez, da također pripada spomenutom tipu, premda određena masivnost govori u prilog i nešto kasnijim amforama tipa *Lamboglia 2*, koje su također zabilježene u prethodno navedenoj fakturi. S obzirom na fragmentiranost nalaza te nedovoljnu istraženost tipološko-kronološkog razvoja u različitim radionicama i prisutnosti eventualnih prijelaznih oblika, ova atribucija ostaje otvorena. Proizvodnja grčko-italskih amfora regionalno zastupljenih u velikom broju veže se uz razdoblje od 4. do 2. st. pr. n. e., a odvijala se u velikim broju radionica južne Italije/Sicilije, duž tirenske obale te zapadnog i istočnog Jadrana (predloženo za Isu).¹⁰¹ Kontinuirana potražnja za vinom tijekom posljednjih stoljeća stare ere doživjela je svoj vrhunac pri kraju tog razdoblja, što je indicirano bogatom zastuplenošću amfora *Lamboglia 2*, koje su se od druge polovice 2. st. pr. n. e. pa sve do Augustova doba proizvodile u nizu radionica na zapadnom, a možda i istočnom Jadranu.¹⁰² Nalazi ovog tipa

same context and classified in the so-called transitional forms towards to Graeco-Italic amphorae (Pl. 9. 124–127). A similar conclusion could also be drawn with regard to the specimen with a shorter rim, made of medium refined clay, with a lot of white inclusions (Pl. 9. 127). A certain morphological affiliation with the *Pharos 3* amphora, for which M. Katić also assumes Pharian production,⁹⁸ can be perceived in one of the rims (Pl. 9. 124), although it cannot be confirmed that it is the same type in this case.⁹⁹ The fabric of a rim fragment (Pl. 9. 125) is specific to examples of Graeco-Italic amphorae discovered in large numbers in Dalmatia. This further reinforces the idea that it may belong to one of their earlier forms or a predecessor.¹⁰⁰ A number of body fragments and a handle (Pl. 9, 130) have similar fabrics. The latter is accordingly dated to the period between the third and first century BCE. Based on its roundness, it could be assumed with some caution that it also belongs to the mentioned type, though a certain heftiness speaks in favour of somewhat later amphorae of the *Lamboglia 2* type, also recorded in the context of the mentioned fabric. Considering the fragmentation of the finds and the fact that the typological-chronological development in various workshops and the presence of possible transitional forms are under-researched, this attribution remains open. The production of Graeco-Italic amphorae, regionally represented in large numbers, is associated with the period from the fourth to the second century BCE. It took place in myriad workshops in southern Italy/Sicily, along the Tyrrhenian coast and the western and eastern Adriatic (as proposed for Issa).¹⁰¹ The continuous demand for wine during the last centuries before the Common Era reached its peak at the end of that period, as indicated by the abundance of the *Lamboglia 2* amphorae, produced from the second half of the second century BCE until the time of Augustus in a series of workshops in the western and possibly the eastern Adriatic.¹⁰² Finds of this type of amphorae from Trogir and the Kaštela Bay¹⁰³ are associated with a number of specimens documented along the eastern Adriatic coast, but they have not yet been witnessed with certainty on Sutilija. On the other hand, the documented presence of several types

97 Katić 2005, str. 56; 2009, str. 89, 90.

98 Katić 2000, str. 51, 52, 56, T. 1. 2. 3.

99 Naknadnim pregledom materijala utvrđen je još jedan ulomak oboda amfore, kojega je M. Katić identificirao kao primjerak *Faros 3* amfore.

100 Kirigin 1994; Kirigin, Katunarić, Šešelj 2005; Šuta 2017 i tamo donesena literatura; Ugarković, Konestra 2020, str. 53.

101 Kirigin 1994; Vandermerch 1994, str. 85-87; Buora 1997; Olcese 2004; Kirigin, Katunarić, Šešelj 2005, str. 13 s ranijom literaturom; Šešelj 2010, str. 456-460; Cipriano, Mazzocchin 2017, fig. 1.

102 Kirigin, Katunarić, Šešelj 2005, str. 11, s ranijom literaturom; Carre, Pesavento Mattioli, Monsieur 2014, str. 426-427; Pesavento Mattioli 2014, str. 194-195; Cipriano, Mazzocchin 2017.

98 Katić 2000, pp. 51, 52, 56, Pl. 1. 2. 3.

99 Subsequent examination of the material revealed yet another rim fragment of an amphora, which M. Katić identified as a specimen of a *Pharos 3* amphora.

100 Kirigin 1994; Kirigin, Katunarić, Šešelj 2005; Šuta 2017 and bibliography therein; Ugarković, Konestra 2020, p. 53.

101 Kirigin 1994; Vandermerch 1994, pp. 85–87; Buora 1997; Olcese 2004; Kirigin, Katunarić, Šešelj 2005, p. 13 with earlier literature; Šešelj 2010, pp. 456–460; Cipriano, Mazzocchin 2017, Fig. 1.

102 Kirigin, Katunarić, Šešelj 2005, p. 11, with earlier literature; Carre, Pesavento Mattioli, Monsieur 2014, pp. 426–427; Pesavento Mattioli 2014, pp. 194–195; Cipriano, Mazzocchin 2017.

103 Šuta 2017 and relevant bibliography; Kirigin, Paraman 2020, p. 60, Pl. 7. 5; Paraman *et al.* 2020, pp. 402, 405.

T.9

Tabla 9.
Ulomci amfora (crteži i foto: M. Korić)

Plate 9.
Fragments of amphorae (drawings and photographs: M. Korić)

Slika 8.

Ulomci fine keramike (crteži: M. Korić; foto: M. Korić, L. Paraman)

Figure 8.

Fragments of fine wares (drawings: M. Korić; photographs: M. Korić, L. Paraman)

amfora iz Trogira i Kaštelanskog zaljeva¹⁰³ pridružuju se brojnim primjercima koji su dokumentirani duž istočnojadranske obale, ali zasada nisu sa sigurnošću posvjedočeni na Sutiliji. Nasuprot tome, kao značajno se ističe dokumentirano prisustvo nekoliko tipova amfori druge polovice 4. i 3. st. pr. n. e., po svemu sudeći barem dijelom regionalne produkcije.

Fino posuđe

Fina je keramika jako fragmentirana, što otežava njezinu atribuciju pojedinim keramičkim vrstama i produkcijskim središtima, a često i samim oblicima.

Od slikane keramike najbolje je sačuvan ulomak tijela zatvorene forme, po svemu sudeći lekita, na kojemu je ukras izveden u tamnoj boji na svjetlijoj glinenoj podlozi, a možemo ga pripisati apulskoj crnooslikanoj keramici (sl. 8. 132).¹⁰⁴ Možemo ga također atribuirati i kategoriji mrežastih lekita, nazvanoj tako prema karakterističnom mrežastom ukrasu koji prekriva veći dio tijela.¹⁰⁵ Osim kod apulske crnooslikane kera-

of amphorae from the second half of the fourth and the third century BCE, by all accounts at least some of which seem to be regionally produced, should be pointed out as significant.

Fine ware

Fine pottery is highly fragmented, which makes difficult its attribution to respective pottery classes and production centres, and often to the very forms.

With respect to painted pottery, the best-preserved example is a fragment of a closed body, seemingly a lekythos. Its decoration is made in a dark colour on a lighter clay base, and it can be attributed to Apulian black-painted pottery (Fig. 8. 132).¹⁰⁴ It can also be attributed to the category of net-patterned lekythoi, named after the characteristic net decoration that covers most of the body.¹⁰⁵ In addition to Apulian black-painted ware, net-patterned lekythoi also appear in polychrome-painted black-coated pottery of the *Gnathia* type, but in that case the net decoration is painted in a light

¹⁰³ Šuta 2017 i relevantna bibliografija; Kirigin, Paraman 2020, str. 60, T. 7. 5; Paraman *et al.* 2020, str. 402, 405.

¹⁰⁴ Palmentola 2007.

¹⁰⁵ O mrežastim lekitima kod Hirschmann 1995; Lanza 2004; Gobbi, Milletti 2014, str. 139-142.

¹⁰⁴ Palmentola 2007.

¹⁰⁵ For net-patterned lekythoi, see Hirschmann 1995; Lanza 2004; Gobbi, Milletti 2014, pp. 139-142.

mike mrežasti se lekiti javljaju i u crnopremazanoj polikromno slikanoj keramici tipa *Gnathia*, ali je u tom slučaju mrežasti ukras u svijetloj boji (bijeloj) izveden na crnom premazu.¹⁰⁶ Kod primjerka sa Sutilije mrežasti je ukras u obliku manje ili više pravilnih romboida omeđen s donje strane tanjom horizontalnom linijom, dok ga sa suprotne strane deblja oslikana traka dijeli od pojasa s ponavljajućim motivom meandra. Iako se kod mrežastih lekita često na ramenu javljaju i drugi motivi (npr. valova ili spirala¹⁰⁷), nisu nam prema dostupnoj literaturi poznate analogije u kombinaciji s meandrom. Upotreba ovog motiva ima dugu tradiciju u okviru južnoitalske lončarije, a da je korišten za oslikavanje drugih keramičkih vrsta neposredno prije proizvodnje mrežastih lekita te dijelom i istodobno s njom, lijepo ilustrira niz apulskih keramičkih vrsta, uključujući i slikanu keramiku poznatu kao *ceramica sovraddipinta apula*.¹⁰⁸ Ondje je motiv meandra ne samo čest i raznolik¹⁰⁹ već se među upotrebljivanim meandrima mogu zamijetiti i potpuno isto izvedeni primjerci kao na našem lekitu.¹¹⁰ Lekiti ovog tipa u južnoj su Italiji poznati iz grobova grčkih i domorodačkih zajednica druge polovice/zadnje trećine 4. st. pr. n. e., dok su na istočnom Jadranu, za sada, pronađeni kao grobni nalazi u Isi (6 primjeraka, koji se pripisuju trima različitim tipovima, apulskom, apulsko-lukanskom i kampanskom, od kojih su posebno važni prilozi iz zatvorenog konteksta grobova 65 i 90 nekropole na Vlaškoj njivi) i Budvi (1 primjerak).¹¹¹ Sukladno tome, primjerak sa Sutilije pripisujemo apulskom importu, i datiramo ga u drugu polovicu 4. i/ili početak 3. st. pr. n. e.¹¹²

colour (white) on a black background.¹⁰⁶ The net ornament on the Sutilija specimen is in the form of more or less regular rhomboids bordered by a thinner horizontal line on its bottom, while a thicker painted band on the opposite side separates it from the strip with a repeated meander motif. Although other motifs (e.g. waves or spirals¹⁰⁷) often appear on the shoulders of net-patterned lekythoi, we know of no analogies in combination with the meander from the available literature. The use of this motif had a long tradition in southern Italic pottery. Its application in painting of other pottery classes shortly before the manufacture of net-patterned lekythoi, and in part simultaneously with it, is well illustrated by a number of Apulian pottery classes, including painted pottery known as *ceramica sovraddipinta apula*.¹⁰⁸ The meander motif was not only common and diverse there,¹⁰⁹ but pattern identical to that on our lekythos can be seen among the meanders.¹¹⁰ Le-kythoi of this type are known in southern Italy from graves of Greek and indigenous communities of the second half and last third of the fourth century BCE. In the eastern Adriatic, they have been discovered as grave finds in Issa (six specimens, attributed to three different types, Apulian, Apulian-Lucanian and Campanian, of which the goods from the closed context of graves 65 and 90 in the necropolis of Vlaška njiva are particularly significant), and Budva (one piece).¹¹¹ Accordingly, the specimen from Sutilija is regarded as an Apulian import, and is dated to the second half of the fourth/the beginning of the third century BCE.¹¹²

106 U keramici tipa *Gnathia* mrežasti se ukras javlja na lekitima i bocama, vidi Lanza 2005, str. 77–84; za primjerke iz viških grobova: Čargo 2017, str. 180–184, br. 6–13; Ugarković 2019, I, str. 81; II, str. 30 (65.16/GN 78), 51 (90.16/GN 79). Za ostale boce tipa *Gnathia*, s Martvila, G 3: Cambi, Kirigin, Marin 1981, T. X. 27; Vlaške njive: Ugarković I, str. 81, II, str. 99 (51.1/GN 80); za ulomak boce iz spilje Rača na otoku Lastovu: Radmilli 1985, str. 134, 135; vidi također i Miše 2015, str. 29, 30.

107 Za primjerke s valovima iz Ise: Čargo 2017, str. 178, 179, br. 2–4; Ugarković 2019, I, str. 71, sl. 75; II, str. 51 (90.15/ACS 2); za spiralu: Lanza 2004, br. 6.

108 Naslikani motiv nešto drugačijeg meandra pojavljuje se i na skifima tradicije *Alto-Adriatico* (npr. Berti, Bonomi, Landolfi 1997, str. 48, fig. 12, iz Spine; str. 77, cat. 52.01, iz Adrije; Kirigin 2010, str. 48, 49, br. 6, sl. 12.c, iz Sutlije), no ona, koliko nam je poznato iz dostupne literature, ne poznaje mrežasti motiv.

109 De Juliis 2002, str. 155–157, T. III.

110 De Juliis 2002, str. 155, T. III. 35; 157.

111 Lanza 2004. Za primjerke iz Ise, po svemu sudeći s nekropole na Martvilu: Čargo 2017 str. 176, 179, br. 1–3; za primjerke iz Ise s nekropole na Vlaškoj njivi: Čargo 2017, br. 4 i 5; Ugarković 2019, I, str. 71, II, str. 20 (izvan groba 9, 9.1.1/ACS 3), str. 31 (grob 65, 65.17/ACS 1), 51 (grob 90, 90.15/ACS 2) i relevantna bibliografija; za Budvu: Popović 1994, str. 286, br. 470. O mogućem lekitu s mrežastim ukrasom iz groba u Vičjoj luci: Marović, Nikolanci 1977, str. 23, br. 9, T. VI; Čargo 2017, str. 183.

112 Tri ulomka crvenofiguralne keramike iz Trogira pripisana su južnoitalskom importu kasnog 5. i/ili 4. st. pr. n. e. (Kirigin, Paraman 2020, str. 42 i bilj. 59).

106 The *Gnathia* pottery has net ornaments on lekythoi and bottles; see Lanza 2005, pp. 77–84; for specimens from Vis graves, see Čargo 2017, pp. 180–184, Nos. 6–13; Ugarković 2019, I, p. 81; II, p. 30 (65.16/GN 78), 51 (90.16/GN 79). For other bottles of the *Gnathia* type: from Martvilo, G 3, see Cambi, Kirigin, Marin 1981, Pl. X. 27; from Vlaška njiva, see Ugarković I, p. 81, II, p. 99 (51.1/GN 80); for a fragment of a bottle from the Rača Cave on the island of Lastovo, see Radmilli 1985, pp. 134, 135; see also Miše 2015, pp. 29, 30.

107 For specimens with waves from Issa, see Čargo 2017, pp. 178, 179, Nos. 2–4; Ugarković 2019, I, p. 71, Fig. 75; II, p. 51 (90.15/ACS 2); for spirals, see Lanza 2004, No. 6.

108 A painted motif of a slightly different meander can also be found on skyphoi of the *Alto-Adriatico* tradition (e.g. Berti, Bonomi, Landolfi 1997, p. 48, Fig. 12, from Spina; p. 77, Cat. 52.01, from Adria; Kirigin 2010, pp. 48, 49, No. 6, Fig. 12.c, from Sutilija), which, as far as we know from the available literature, had no net motifs.

109 De Juliis 2002, pp. 155–157, Pl. III.

110 De Juliis 2002, p. 155, Pl. III. 35; 157.

111 Lanza 2004. For specimens from Issa, apparently from the necropolis at Martvillo, see Čargo 2017 pp. 176, 179, Nos. 1–3; for specimens from Issa from the necropolis on Vlaška njiva, see Čargo 2017, Nos. 4 and 5; Ugarković 2019, I, p. 71, II, p. 20 (outside grave 9, 9.1.1/ACS 3), p. 31 (grave 65, 65.17/ACS 1), 51 (grave 90, 90.15/ACS 2) and relevant bibliography; for Budva, see Popović 1994, p. 286, No. 470. For a possible lekythos with a net decoration from a grave in Vičja luka, see Marović, Nikolanci 1977, p. 23, No. 9, Pl. VI; Čargo 2017, p. 183.

112 Three fragments of red-figure pottery from Trogir are attributed as southern Italic imports from the late fifth and/or the fourth centu-

Preostala dva ulomka slikane keramike nešto je teže sa sigurnošću opredijeliti. Fragment od fino pročišćene gline s vidljivim tinjcem i stijenkom oker boje, na kojemu je sačuvan dio ukrasa koji se sastojao od nekoliko oslikanih debljih i nepreciznih vertikalnih linija i barem jedne horizontalne linije, u kombinaciji s premazanom zonom na lijevoj strani (sl. 8. 133), dio je posude zatvorenog tipa. Za njega možemo tek krajnje oprezno pretpostaviti da pripada željeznodobnoj južnoitalskoj slikanoj keramici, na kojoj se može naći sličan ukras,¹¹³ ali njegova tipološko-kronološka klasifikacija i radionička pripadnost temeljem sačuvanog ulomka nije pouzdana. Prisutnost te keramičke vrste na Sutiliji ne bi bilo iznenađujuće s obzirom na rasprostiranje takvih nalaza diljem istočnojadranske obale, uključujući i sam Trogir.¹¹⁴

Drugi ulomak otvorene forme izrađen je od fino pročišćene gline s presjekom ružičaste boje, a krasi ga i slikani trakasti ukras, ovaj put izveden u crveno-smeđoj boji, u obliku koncentričnih debljih traka na vanjskoj i unutrašnjoj strani posude (sl. 8. 137). Moguće je da pripada keramici *a fasce*, koja se proizvodila u grčkim (od 7. st. pr. n. e.), a potom i domorodačkim (od 6. st. pr. n. e., negdje i kasnije) južnoitalskim središtima do 4., odnosno 3. st. pr. n. e., a karakteriziraju je specifični oblici ukrašeni na površini gline s trakama različitih debljina, ponekad u kombinaciji s drugim motivima, posebice u domorodačkim središtima (*di stile misto*).¹¹⁵ Nalazi ove keramičke vrste poznati su otprilike u Dalmaciji,¹¹⁶ ali ne uz prisutnost kanelura, koje su vidljive na vanjskoj površini našeg primjerka, te im temeljem dostupne bibliografije ne pronalazimo analogije u kombinaciji s ukrasom.

Pronađeno je i više sitnih ulomaka crnopremazane keramike (sl. 8. 134-136), otvorenih oblika, te nekoliko ulomaka ljevkastih oboda vrčeva, na kojima nisu sačuvani tragovi premaza.¹¹⁷ Od ovih potonjih zanimljiv je ulomak oboda na koji se spaja početak ručke, sa šiljastom istakom na unutrašnjoj strani (sl. 8. 131). Ulomak je po svoj prilici pripadao enohoji, čiji su slično modelirani završetci ručki sa šiljastim istakama poznati na nizu primjera keramike tipa *Gnathia* kasnog 4. i 3. st. pr. n. e., pronađene u isejskim grobovima. Morfološki najbliža analogija poznata nam je iz grobnice 180 na Vlaškoj njivi i enohoje za koju se pretpostavlja lokalna isejska proizvodnja sredine/druge

The remaining two fragments of painted pottery are somewhat more difficult to determine with certainty. A fragment made of finely refined ochre fabric, with visible mica has a part of the decoration which consisted of several painted thick and uneven vertical lines and at least one horizontal line, combined with a coated zone on the left (Fig. 8. 133), and is part of a closed vessel. It can only be assumed with extreme caution that it belongs to Iron Age southern Italic painted pottery with a similar ornament,¹¹³ but its typological-chronological classification and workshop affiliation are not reliable based on the preserved fragment. The presence of this pottery type on Sutilija would not be surprising considering the distribution of such finds throughout the eastern Adriatic coast, including Trogir itself.¹¹⁴

The second fragment of an open form is made of finely refined clay with a pink cross-section. It is adorned with a painted banded decoration, this time made in red-brown colour, in the form of concentric thick bands on the outside and inside of the vessel (Fig. 8. 137). It is possible that it belongs to *a fasce* pottery, produced in Greek (from the seventh century BCE), and then in indigenous (from the sixth century BCE, or even later in some places) southern Italic centres until the fourth and third century BCE. It is characterized by specific forms decorated on the clay surface with bands of different thicknesses, sometimes combined with other motifs, especially in indigenous centres (*di stile misto*).¹¹⁵ Finds of this pottery type are already known in Dalmatia,¹¹⁶ but not with grooves, which are visible on the outer surface of our specimen. Based on the available literature, there are no analogies in combination with the ornament.

A number of small sherds of black-coated pottery (Figs. 8. 134-136), open forms, and several fragments of funnel-shaped rims of jugs, with no traces of coating preserved, were also discovered.¹¹⁷ As to the latter, it is worthy to note a fragment of a rim at the point of junction with the handle, with a pointed projection on the inside (Fig. 8. 131). The fragment probably belonged to an oenochoe, whose similarly modelled ends of the handles with pointed projections can be seen on a

ry BCE (Kirigin, Paraman 2020, p. 42 and fn. 59).

113 Za sličan ukras na ručki krateriska pripisanog južnoitalskoj geometrijskog keramici 6. st. pr. n. e., Gasparri 1973, str. 14, 15, br. 17; De Juliis 1978, T. II. 2 (*olla canosina*).

114 O ovoj keramičkoj vrsti u sjevernoj Dalmaciji: Čelhar, Borzić 2016, str. 74-76; na gradini Kopili na otoku Korčuli: Borzić 2017a, str. 63; u srednjoj Dalmaciji: Petrić 1999b; Šešelj 2010, str. 433.

115 O ovom tipu keramike: Riccardi 2007 i relevantna bibliografija.

116 Čelhar, Borzić 2016, str. 76, i relevantna bibliografija; Ugarković 2019, str. 111-115.

117 O crnopremazanoj keramici u Dalmaciji: Šešelj 2010, str. 71-81; Miše 2015, str. 55-58; Ugarković 2019, I, str. 85-97 i relevantna bibliografija.

113 For a similar ornament on the handle of a krateriskos attributed to southern Italic geometric pottery from the sixth century BCE, see Gasparri 1973, pp. 14, 15, No. 17; De Juliis 1978, Pl. II. 2 (*olla canosina*).

114 For this pottery type in northern Dalmatia, see Čelhar, Borzić 2016, pp. 74-76; on the hill-fort of Kopila on the island of Korčula, see Borzić 2017a, p. 63; in Central Dalmatia, see Petrić 1999b; Šešelj 2010, p. 433.

115 For this type of pottery, see Riccardi 2007 and relevant bibliography.

116 Čelhar, Borzić 2016, p. 76, and relevant bibliography; Ugarković 2019, pp. 111-115.

117 For black-coated pottery in Dalmatia, see Šešelj 2010, pp. 71-81; Miše 2015, pp. 55-58; Ugarković 2019, I, pp. 85-97 and relevant bibliography.

polovice 3. st. pr. n. e.¹¹⁸

U pripečku na južnoj terasi dokumentiran je ulomak oboda i vrata stolne amfore (sl. 8. 138). Izrađena je od fino pročišćene gline bez vidljivih primjesa, sa stijenkom svijetlosmeđe boje, a sačuvani ulomak karakterizira izvijeni i potom kraći okomiti obod te djelomično sačuvani crveni premaz. Prema tim značajkama valja ju povezati s kasnohelenističkom crvenopremaznom keramičkom vrstom.¹¹⁹ Štoviše, moguće je i da je riječ o stolnoj amfori isejske proizvodnje kasnog 2. i 1. st. pr. n. e., čiji su bliski primjerci oboda keramičke vrste s crvenim i sivim premazom pronađeni u grobnicama na Visu, za koje se pretpostavlja lokalna proizvodnja.¹²⁰

Da je opisana slika tek blijeđi odraz stvarne uporabe fine stolne keramike u ovoj zajednici, jasno je posvjedočeno otprije poznatim keramičkim nalazima sa Sutilije, za koje se pretpostavlja su iz pogrebnog konteksta.¹²¹ Više od tisuću crvenopremaznih i slikanih ulomka spojeno je u nekolicinu kratera i skifa, koji se atribuiraju crvenofiguralnoj keramici i keramici *Alto-Adriatico* iz 4. st. pr. n. e.¹²²

Metalni nalazi: nošnja i toaletni pribor

Među materijalom koji se ispire iz profila terase uništene kamenolomom pronađena su i dva brončana predmeta: pinceta i ulomak fibule. Cjelovito sačuvana brončana pinceta, kao dio toaletnog pribora, ima izdužene krakove s trapezasto proširenim krajevima (T. 10. 144). Uzduž rubova krakova jasno se uočava ukras u obliku vertikalnog pojasa kraćih ureza. Pincete se tijekom cijelog željeznog doba javljaju u grobnom kontekstu istočnojadranskog priobalja i zaleđa, iako su, barem u nekim dijelovima, npr. Liburniji, nešto češće zabilježene tijekom posljednjih stoljeća pr. n. e.¹²³ U literaturi se ovi predmeti, uključujući i one sličnih morfoloških značajki, vezuju uz mušku,¹²⁴ ali i žensku¹²⁵ toaletnu opremu. Iako su pincete kronološki manje osjetljiv nalaz, primjerci sličnih morfoloških obilježja zastupljeni su u posljednjim fazama kultura Liburna i Japoda te sjevernije Vinice¹²⁶, ali i u srednjoj Dalmaciji, što je evidentno iz

number of examples of the *Gnathia* type pottery from the late fourth and the third century BCE, discovered in Issaeen graves. The closest morphological analogy is known from tomb 180 in Vlaška njiva, and an oenochoe assumed to be made locally in Issa in the middle or the second half of the third century BCE.¹¹⁸

A fragment of the rim and neck of a table amphora was documented in an abri on the south terrace (Fig. 8. 138). It is made of finely refined brown fabric, without visible inclusions, and the preserved fragment is characterized by a curved, and then shorter, vertical rim and a partially preserved red coating. According to these properties, it should be associated with the late Hellenistic red-coated pottery type.¹¹⁹ Furthermore, it is possibly a table amphora of Issean production from the late second and the first century BCE, whose related specimens, also presumably locally made, with rims of the red and grey slipped pottery were found in tombs on the island of Vis.¹²⁰

The description is but a pale reflection of the actual use of fine table ware in this community, as clearly corroborated by the previously known pottery finds from Sutilija, assumed to have come from the funeral context.¹²¹ More than a thousand black-coated and painted fragments have been joined together into a few craters and skyphoi, attributed to red-figure pottery and *Alto-Adriatico* pottery from the fourth century BCE.¹²²

Metal finds: costume and toiletry items

Among the material washed from the profile of the terrace destroyed by the quarry, two bronze objects were discovered, i.e. a pair of tweezers and a fragment of a fibula. The fully preserved bronze pair of tweezers, as part of toilet/cosmetic equipment, has elongated arms with trapezoidal expanded ends (Pl. 10. 144). A decoration in the form of a vertical band of short incisions is clearly visible along the edges of the arms. Tweezers appear throughout the Iron Age in the burial context of the eastern Adriatic coast and hinterland, although they are somewhat more frequently recorded during the last centuries BCE, at least in some parts, e.g. Liburnia.¹²³ In the literature, these items, including those with similar morphological

118 Ugarković 2019, II, str. 109 (180.3/GN 13).

119 O crvenopremazanoj keramičkoj vrsti: Šešelj 2010, str. 176, 177; Miše 2015, str. 59–60; Čelhar, Borzić 2016, str. 81, 82; Ugarković 2019, I, str. 107, 108 i relevantna bibliografija.

120 Za crvenopremazane primjerke bliskih oblika oboda: Ugarković 2019, II, str. 184 (grob 71, 71.1/CRP1) i str. 230 (grob 142, 142.7/CRP 2); za sivopremazane primjerke: Ugarković 2019, II, str. 196 (91.1/SP3), 245 (142a.2/SP 6), 256 (150.9/SP8). O stolnim amforama treće faze isejske helenističke keramičke proizvodnje: Miše 2015, str. 33, 156.

121 Kirigin 2010.

122 Kirigin 2010.

123 Batović 1974, str. 218; Mihovilić 2013, str. 280.

124 Barbarić 2006, str. 55.

125 Blečić Kavur 2015, str. 175.

126 Lo Schiavo 1970, T. XLII. 6; Drechsler Bižić 1987, str. 411, 413, sl. 25.

118 Ugarković 2019, II, p. 109 (180.3/GN 13).

119 For red-slipped pottery type, see Šešelj 2010, pp. 176, 177; Miše 2015, pp. 59–60; Čelhar, Borzić 2016, pp. 81, 82; Ugarković 2019, I, pp. 107, 108 and relevant bibliography.

120 For red-slipped specimens of related rim forms, see Ugarković 2019, II, p. 184 (grave 71, 71.1/CRP 1) and p. 230 (tomb 142, 142.7/CRP 2); for grey-slipped specimens, see Ugarković 2019, II, p. 196 (91.1/SP 3), 245 (142a.2/SP 6), 256 (150.9/SP 8). For table amphorae of the third phase of Issean Hellenistic pottery production, see Miše 2015, pp. 33, 156.

121 Kirigin 2010.

122 Kirigin 2010.

123 Batović 1974, p. 218; Mihovilić 2013, p. 280.

Slika 9.
Ulomak fibule tipa Baška
(crtež: D. Žanić; foto: L.
Paraman)

Figure 9.
Fragment of a Baška-type
fibula (drawing: D. Žanić;
photograph: L. Paraman)

sačuvanih grobnih inventara.¹²⁷ Ove su pincete srodne oblikom, ali ne uvijek i ukrasom, koji može, ali i ne mora biti prisutan, a osim urezivanja uz rub može biti izveden po središnjem dijelu, gdje se kao jedan od češćih motiva ističu utisnute koncentrične kružnice (najčešće po 3). Od geografski bližih lokaliteta valja spomenuti Viču luku na otoku Braču, gdje su oblikom srodne pincete pronađene u grobnicama II-IV, koje se datiraju u razdoblje od 5. do 3. st. pr. n. e.¹²⁸ Na liburnskom se kulturom prostoru morfološki bliske pincete nalaze u grobovima (npr. Dragišić,¹²⁹ Nin,¹³⁰ Aserija), ali su zabilježene i u ostavi Jagodnje Gornje.¹³¹ Među njima se ističe i ukrasom (dijelom) analogan primjerak iz groba 5 u Aseriji, na kojemu je uz vodoravne ureze na središnjem dijelu kraka prikazan i stilizirani motiv zmije.¹³² Analogije oblika, od kojih su neki primjerci također po tijelu i uz rubove ukrašeni urezanim linearnim/geometrijskim

features, are associated with men's,¹²⁴ as well as women's¹²⁵ toilet accessories. Although tweezers are chronologically less sensitive finds, specimens of similar morphological features are represented in the final phases of the Liburnian and Iapodian cultures and Vinica further north,¹²⁶ as well as in central Dalmatia, as apparent in the preserved grave inventories.¹²⁷ These tweezers are related in shape, but not always in decoration, which may or may not be present. In addition to incisions along the edge, it can be made in the central part, with impressed concentric circles (usually in groups of three) as one of the more common motifs. Among the geographically closer sites, we should mention Viča luka on the island of Brač, where similar tweezers were found in tombs II–IV, dated to the period from the fifth to the third century BCE.¹²⁸ In the Liburnian culture area, morphologically affiliated tweezers have been found in graves (e.g. Dragišić,¹²⁹ Nin,¹³⁰ Asseria), and recorded in the Jagodnja Gornja hoard.¹³¹ A specimen from grave 5 in Asseria stands out among them with its (partly) analogous decoration on the central part of the arm, viz, a stylized snake motif in addition to horizontal incisions.¹³² Analogies of forms, with some specimens also decorated on their bodies and along the edges with incised linear-geometric motifs, can also be found in Osor in the Kvarner region.¹³³ From the Iapodian area, in addition to a number of morphologically related specimens known from graves, for example in Jezerine¹³⁴ and Ribič,¹³⁵ the most similar pair of tweezers are from Kompolje, embellished with the same decoration.¹³⁶

According to morphological features of its foot fragment, the appurtenant fibula (Fig. 9. No. 145) is attributed to the *Baška* type,¹³⁷ known in earlier literature under a now obsolete term Adriatic "early La Tène-like fibula".¹³⁸ The basic features of this type of fibulae include a circular or more often oval

10; T. XLIII. 8; Batović 1987, str. 363, sl. 19. 26; T. XLI. 7, 12; Klarin 2001, str. 38; Blečić Kavur 2015, str. 175.

127 Barbarić 2006, str. 56.

128 Marović, Nikolanci 1977, str. 12, br. 7, sl. 3. 1; str. 18, br. 18 i 19, str. 46-47, 50; Barbarić 2006, str. 48, 49, 55.

129 Brusić 2000, str. 63, T. II. 13, Glogović 2014, str. 62, T. 5d. 65.

130 Batović, Batović 2013, str. 54, i ondje donesena literatura. Za oblikom nešto drugačiju pincetu iz groba u Ninu, bez ukrasa: Batović, Batović 2013, str. 25, T. XXIII. 94.

131 Batović 1974, T. XXIV. 32.

132 Klarin 2001, str. 30, 33, 60, T. 16. 2; T. 25. 2.

124 Barbarić 2006, p. 55.

125 Blečić Kavur 2015, p. 175.

126 Lo Schiavo 1970, Pl. XLII. 6; Drechsler Bižić 1987, pp. 411, 413, Fig. 25. 10; Pl. XLIII. 8; Batović 1987, p. 363, Fig. 19. 26; Pl. XLI. 7, 12; Klarin 2001, p. 38; Blečić Kavur 2015, p. 175.

127 Barbarić 2006, p. 56.

128 Marović, Nikolanci 1977, p. 12, No. 7, Fig. 3. 1; p. 18, Nos. 18 and 19, pp. 46-47, 50; Barbarić 2006, pp. 48, 49, 55.

129 Brusić 2000, p. 63, Pl. II. 13; Glogović 2014, p. 62, Pl. 5d. 65.

130 Batović, Batović 2013, p. 54, and bibliography therein. For a pair of tweezers of a slightly different form from a grave in Nin, undecorated, see Batović, Batović 2013, p. 25, Pl. XXIII. 94.

131 Batović 1974, Pl. XXIV. 32.

132 Klarin 2001, pp. 30, 33, 60, Pl. 16. 2; Pl. 25. 2.

133 Blečić Kavur 2015, pp. 175, 176, Fig. 63 A.

134 E.g. in graves 88, 171, 244, and 359; see Marić 1968, Pl. II. 9, 36; Pl. IV. 26.

135 E.g. in graves 56 and 122 (Marić 1968).

136 Drechsler Bižić 1987, Pl. XLIII. 8 (grave 107).

137 The name derives from an assemblage of silver jewellery discovered in Baška on the island of Krk (Vinski 1956, pp. 23-24).

138 Batović 1974, pp. 190-192.

motivom, nalazimo i u Osoru na Kvarneru.¹³³ S japodskog je prostora, uz niz morfološki srodih primjeraka koje poznajemo iz grobova npr. u Jezerinama¹³⁴ i Ribiću¹³⁵, najsličnija pinceta iz Kompolja, na kojoj je uočen i istovjetan ukras.¹³⁶

Prema morfološkim značajkama ulomka noge pripadajuća se fibula (sl. 9. br. 145) pripisuje tipu *Baška*,¹³⁷ koji je u starijoj literaturi poznat i pod danas napuštenim terminom jadranska „ranolatenooidna fibula”.¹³⁸ Osnovna obilježja ovog tipa fibule uključuju kružni ili nešto češće ovalni presjek luka, jednostavnu spiralu od dva do tri navoja te nožicu koja se širi u oblik pravokutnika s jezičastim završetkom *J*-presjeka. Veliki je broj tih fibula pronađen na prostoru Liburnije, gdje se pretpostavlja i njihov razvoj,¹³⁹ a danas se ovaj specifični oblik uobičajeno promatra kao univerzalni izričaj nošnje u grobovima istočnojadranskih zajednica.¹⁴⁰ U skladu s time fibule tipa *Baška* osobito su rasprostranjene na prostoru sjeverne Dalmacije,¹⁴¹ među kojima se ističu primjerci iz grobova (npr. u Ninu,¹⁴² Nadinu,¹⁴³ Aseriji,¹⁴⁴ Dragišiću,¹⁴⁵ na Dugom otoku¹⁴⁶) i ostava (Jagodnja gornja¹⁴⁷) te na Kvarneru (npr. nekropola Kastav,¹⁴⁸ Kavanela - Osor,¹⁴⁹ Gromačica na Rabu,¹⁵⁰ Šinigoj - Krk¹⁵¹ te ostava *Baška* na Krku¹⁵²). Osim u Liburniji nosile su se i u srednjoj i južnoj Dalmaciji, te u Hercegovini i Lici, a u manjoj su mjeri zastupljene u Istri, Sloveniji te srednjoj i južnoj Italiji.¹⁵³ U srednjoj Dalmaciji primjerci su pronađeni u grobnicama III i IV nekropole Vičja luka na otoku Braču¹⁵⁴ i u grobu 65 na isejskoj nekropoli

cross-section of the bow, a simple spiral of two to three threads, and a foot that expands into a rectangular shape with a tongue-shaped end with *J* cross-section. A number of these fibulae has been found in the area of Liburnia, where their development is presumed.¹³⁹ Today, this specific form is usually regarded as a universal item of costume in graves of eastern Adriatic communities.¹⁴⁰ Accordingly, the fibulae of the *Baška* type are particularly widespread in northern Dalmatia,¹⁴¹ among which, specimens from graves (e.g. in Nin,¹⁴² Nadin,¹⁴³ Asseria,¹⁴⁴ Dragišić,¹⁴⁵ on Dugi otok¹⁴⁶) and hoards (Jagodnja gornja¹⁴⁷) stand out, and, in the Kvarner region (e.g. the necropolis of Kastav,¹⁴⁸ Kavanela - Osor,¹⁴⁹ Gromačica on Rab,¹⁵⁰ Šinigoj - Krk,¹⁵¹ and the *Baška* hoard on Krk¹⁵²). In addition to Liburnia, they were also worn in central and southern Dalmatia, as well as in Herzegovina and Lika, and to a lesser extent in Istria, Slovenia and central and southern Italy.¹⁵³ In central Dalmatia, specimens were discovered in tombs III and IV in the necropolis of Vičja luka on the island of Brač¹⁵⁴ and in grave 65 in the Issean necropolis of Vlaška njiva on the island of Vis,¹⁵⁵ while one specimen was unearthed in Pharos.¹⁵⁶ Even though there is still an obvious lack of reliably dated closed units, based on which the chronology of these items of costume would be consolidated, most authors place their development in the period from the fourth century to the second century BCE, while their earliest appearance is associated with the turn of the fourth century BCE.¹⁵⁷ For the same reason, as well

133 Blečić Kavur 2015, str. 175, 176, fig. 63 A.

134 Npr. u grobovima 88, 171, 244 i 359, Marić 1968, T. II. 9, 36; T. IV. 26.

135 Npr. u grobu 56 i 122 (Marić 1968).

136 Drechsler Bižić 1987, T. XLIII. 8 (grobu 107).

137 Naziv potječe iz skupnog nalaza srebrnog nakita pronađenog u Baškoj na otoku Krku (Vinski 1956, str. 23-24).

138 Batović 1974, str. 190-192.

139 Batović, 1974, str. 190-192; Blečić Kavur 2015, str. 75.

140 Blečić Kavur 2015, str. 77.

141 Za primjerke s nepoznatih nalazišta u sjevernoj Dalmaciji, Lo Schiavo 1970, str. 450.

142 Batović 1976, sl. 32. 6, 8.

143 Za primjerke iz groba 1 u Nadinu: Batović, Batović 2013, str. 20, T. XIV. 23-24; T. XV. 25-26.

144 Za primjerke iz groba 27, zapadni bedem: Brusić 2005, sl. 8. 1-3, sl. 9. 4-6; za primjerke iz grobova 1, 3-6: Klarin 2001, T. 10. 1, 2, 5; T. 11. 1, 2; T. 12. 1, 2; T. 13. 1-4; T. 14. 1-2; T. 16. 1; T. 17. 2-5; T. 18. 4, 8.

145 Za primjerke iz grobova 2, 4a-c, Brusić 2000, T. I. 2, 4; T. III. 4-6, 8-9; T. V. 1-3; T. VI. 1-3, 7-8.

146 Čelhar 2009, str. 88-89, 95, 96, kat. br. 1-3, T. I. 1-3.

147 Batović 1974.

148 Blečić 2002, kat. br. 1.5.1.-1.5.3.

149 Glogović 1989, T. 26. 4-6; T. 29. 3, 4; Blečić Kavur 2015, str. 26-28.

150 Glogović 1989, T. 28. 6.

151 Polonijo, Bulić 1931, T. I. 1. 2.

152 Vinski 1956, str. 23-24, sl. 1.

153 Glogović 1989, str. 31; 2003; Odža 2009, str. 19; Mihovilić 2013, str. 270. sl. 194. Za kartu rasprostranjenosti vidi Blečić 2007, str. 117, sl. 8. Također vidi Tonc 2015, str. 107-122, s relevantnom bibliografijom.

154 Marović, Nikolanci 1977, sl. 9. 1-3; sl. 14. 1-5; Barbarić 2006, str. 51.

139 Batović, 1974, pp. 190-192; Blečić Kavur 2015, p. 75.

140 Blečić Kavur 2015, p. 77.

141 For specimens from unknown sites in northern Dalmatia, see Lo Schiavo 1970, p. 450.

142 Batović 1976, Fig. 32. 6, 8.

143 For the specimens from grave 1 in Nadin, see Batović, Batović 2013, p. 20, Pl. XIV. 23-24; Pl. XV. 25-26.

144 For the specimens from grave 27, western rampart, see Brusić 2005, Fig. 8. 1-3, Fig. 9. 4-6; for the specimens from graves 1, 3-6: Klarin 2001, Pl. 10. 1, 2, 5; Pl. 11. 1, 2; Pl. 12. 1, 2; Pl. 13. 1-4; Pl. 14. 1-2; Pl. 16. 1; Pl. 17. 2-5; Pl. 18. 4, 8.

145 For the specimens from graves 2, 4a-c, see Brusić 2000, Pl. I. 2, 4; Pl. III. 4-6, 8-9; Pl. V. 1-3; Pl. VI. 1-3, 7-8.

146 Čelhar 2009, pp. 88-89, 95, 96, Cat. Nos. 1-3, Pl. 1. 1-3.

147 Batović 1974.

148 Blečić 2002, Cat. Nos. 1.5.1.-1.5.3.

149 Glogović 1989, Pl. 26. 4-6; Pl. 29. 3, 4; Blečić Kavur 2015, pp. 26-28.

150 Glogović 1989, Pl. 28. 6.

151 Polonijo, Bulić 1931, T. I. 1. 2.

152 Vinski 1956, pp. 23-24, Fig. 1.

153 Glogović 1989, p. 31; 2003; Odža 2009, p. 19; Mihovilić 2013, p. 270. Fig. 194. For a distribution map, see Blečić 2007, p. 117, Fig. 8. See also Tonc 2015, pp. 107-122, with relevant bibliography.

154 Marović, Nikolanci 1977, Fig. 9. 1-3; Fig. 14. 1-5; Barbarić 2006, p. 51.

155 Ugarković 2019, I, pp. 162, 163; II, 33-35.

156 The fibula is part of the permanent exhibition of the Stari Grad Museum, Inv. No. STG 714. We would like to thank our colleague Andrea Devlahović, Museum curator, for this information.

157 Glogović 1989, pp. 31-32; Blečić 2007, p. 116; Brusić 2005, p. 11.

Vlaška njiva na otoku Visu,¹⁵⁵ dok je jedan primjerak iz Fara.¹⁵⁶ Iako je još uvijek evidentan nedostatak pouzdano datiranih zatvorenih cjelina sukladno kojima bi se učvrstila i kronologija ovih predmeta nošnje, većina autora njihov razvoj smješta u razdoblje od 4. st. do u 2. st. pr. n. e., dok se njihova najranija pojava vezuje uz prijelaz s 5. na 4. st. pr. n. e.¹⁵⁷ Iz istog razloga, kao i običaja višestrukog ukapanja koji je zabilježen na mnogim od spomenutih nekropola, u većini slučajeva ovaj tip nošnje ne možemo vezati uz dob i rod pokojnika. Ipak, da su nedvojbeno bile (i) dio ženske nošnje, ukazuje nalaz iz groba na Dugom otoku, gdje se ovaj tip fibule našao uz pokojnicu.¹⁵⁸ Isejski grob 65 s nekropole na Vlaškoj njivi, koji je prema svojem inventaru datiran u zadnju trećinu 4. st. i početak 3. st. pr. n. e., indicira da se u toj zajednici ovaj oblik fibula koristio kao dio pogrebne nošnje muških i ženskih pokojnika.¹⁵⁹

Prema značajkama tehnološke izvedbe i načina ukrašavanja razlikujemo nekoliko inačica fibule tipa *Baška*.¹⁶⁰ Male dimenzije i oblik jezičca primjerka sa Sutilije upućuju na jednu od varijanti starije tzv. klasične inačice fibule, koja se inače veže uz radionička središta u središnjoj Liburniji, na kojoj se ponekad javlja i minimalni linearni ukras.¹⁶¹ Najbliže su analogije, pak, zabilježene na nekoliko lokaliteta za sada isključivo srednjeg Jadrana i njegova zaleđa, odnosno u Dragišiću,¹⁶² Isi,¹⁶³ Faru, Vičjoj luci¹⁶⁴ i nepoznatom nalazištu vjerojatno u Hercegovini,¹⁶⁵ gdje se datiraju u 5. st. pr. n. e.,¹⁶⁶ odnosno prema kontekstu u 4. - rano 3. st. pr. n. e.¹⁶⁷

Kameni nalazi: ostali predmeti svakodnevne uporabe

Od ostalih predmeta svakodnevne uporabe na Sutiliji je zabilježen pribor za oštrenje oruđa i/ili oružja, koji je predstavljen s dva mala brusa (T. 10. 141, 142), od kojih su na jednom vidljivi tragovi uporabe. Brusovi su nerijetko bili i dijelovi grobnih

as the custom of multiple burials as recorded in many of the mentioned necropolises, in most cases this type of costume cannot be associated with the age and gender of the deceased. Notwithstanding, the fact that they were (also) undoubtedly part of female costume is indicated by a find from a grave on Dugi otok, where this type of fibula was discovered next to the dead body of a woman.¹⁵⁸ Issaeian grave 65 from Vlaška njiva necropolis, dated to the last third of the fourth century and/or the beginning of the third century BCE based on its inventory, indicates that in this community the particular form of fibula was a part of the funeral costume of both male and female deceased.¹⁵⁹

Based on the properties of technological design and the manner of decoration, several variants of the *Baška* type fibulae can be distinguished.¹⁶⁰ The small dimensions and tongue-shaped form of the specimen from Sutilija indicate one of the earlier, so-called classical variant of the fibula, otherwise associated with the workshop centres in central Liburnia, and sometimes adorned with a minimal linear decoration.¹⁶¹ The closest analogies, on the other hand, have been recorded at several sites so far only in the central Adriatic and its hinterland, namely in Dragišić,¹⁶² Issa,¹⁶³ Pharos, Vičja luka¹⁶⁴ and an unknown site, probably in Herzegovina.¹⁶⁵ where these have been dated to the fifth¹⁶⁶ and according to the context fourth (early third) centuries BCE.¹⁶⁷

Stone finds: other items of everyday use

With regard to other items of everyday use, instruments for sharpening tools and/or weapons were recorded on Sutilija in the form of two small whetstones (Pl. 10. 141, 142), one of which shows traces of use. Whetstones were frequently parts of grave inventories, where they are often associated with aspects of male funeral equipment.¹⁶⁸

155 Ugarković 2019, I, str. 162, 163; II, 33-35.

156 Fibula je dio stalnog postava Muzeja Staroga Grada, inv. br. STG 714. Zahvaljujemo kolegici Andrei Devlahović, kustosici Muzeja, na ovom podatku.

157 Glogović 1989, str. 31-32; Blečić 2007, str. 116; Brusić 2005, str. 11.

158 Čelhar 2009, str. 93.

159 Ugarković 2019, II, str. 23-25.

160 Blečić Kavur 2015, str. 75.

161 Blečić Kavur 2015, str. 75, 76.

162 Za bliske primjerke iz npr. grobnica 4C i 14, Brusić 2000, str. 8, 9, T. 5. 7; 6. 7; Glogović 2014, str. 69, T. 9b. 49.

163 Ugarković 2019, II, str. 23-40.

164 Marović, Nikolanci 1977, str. 27, sl. 14. 2 (grobnica IV).

165 Odža 2009, str. 18, 19, 46-49, kat. br. 21-24, naziva ih latenoidnom fibulom jadranskog tipa.

166 Odža 2009, str. 18, 19, 46-49.

167 Brusić 2000, str. 8, 9; Barbarić 2006, str. 56; Ugarković 2019, II, str. 23-25.

158 Čelhar 2009, 93.

159 Ugarković 2019, II, pp. 23-40.

160 Blečić Kavur 2015, p. 75.

161 Blečić Kavur 2015, pp. 75, 76.

162 For close specimens from e.g. tombs 4C and 14, Brusić 2000, pp. 8, Pl. 9, T. 5. 7; 6. 7; Glogović 2014, pp. 69, Pl. 9b. 49.

163 Ugarković 2019, II, pp. 23-40.

164 Marović, Nikolanci 1977, pp. 27, Fig. 14. 2 (tomb IV).

165 Odža 2009, pp. 18, 19, 46-49, Cat. Nos. 21-24, refers to them as latenoid fibulae of the Adriatic type.

166 Odža 2009, pp. 18, 19.

167 Brusić 2000, pp. 8-9; Barbarić 2006, pp. 56; Ugarković 2019, II, pp. 23-40.

168 For the examples of whetstones from graves in Liburnia, see Kukoč, Čelhar 2009, p. 91, and relevant literature in fns. 20-25; for the specimens from Issa, Vlaška njiva, grave 93, from the first century BCE, see Ugarković 2019, I, p. 159, II, pp. 213, 214 (93.14/KAM 1 and 93.15/KAM 2); for specimens from the southern Adriatic/hinterland, see the necropolis of Vele Ledine (Gostilj) in Basler 1969, p. 28, G 27, Pl. VI. 27/5; 41, G 117, Pl. XXII. 1, G 119, Pl. XXIII. 8.

T.10

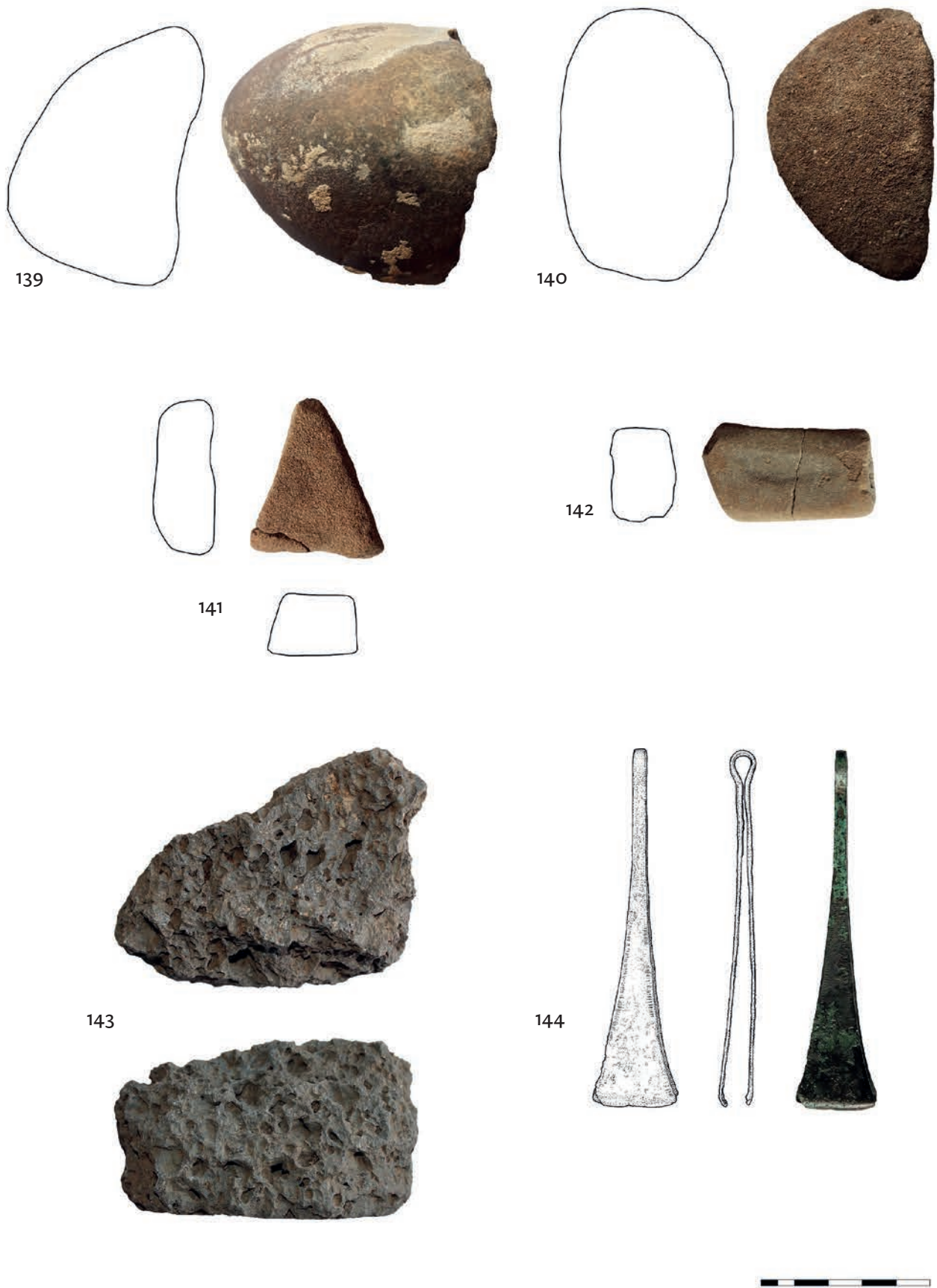

Tabla 10.
Kameno oruđe i pinceta (crteži: M. Korić, D. Žanić; foto: M. Korić, L. Paraman)

Plate 10.
Stone tools and a pair of tweezers (drawings: M. Korić, D. Žanić; photographs: M. Korić, L. Paraman)

inventara, gdje se često vezuju uz aspekte muške pogrebne opreme.¹⁶⁸

Alatke za pripremu i obradu namirnica (i drugih pripravaka) zastupljene su s dva ulomka rastirača (T. 10. 139, 140) i ulomkom žrvnja (T. 10. 143). Slični primjerci rastirača zabilježeni su i na obližnjim prapovijesnim lokalitetima, poput samoga grada Trogira¹⁶⁹ i gradine Oriovišćak.¹⁷⁰ Žrvanj je izrađen od kamena vulkanskog podrijetla, a nedavna analiza petrografskih i geo-kemijskih značajki ulomaka željeznodobnih žrvnjeva s Bribirske glavice te s albanskih lokaliteta (Apolonije i Butrinta) pokazala je da za prvo nalazište podrijetlo sirovinog materijala treba tražiti na lokacijama u Italiji, na Siciliji i u istočnoj Egeji, odnosno za druga, južnija, na Siciliji i na otoku Melosu (Cikladi).¹⁷¹ Osim za mljevenje žita pretpostavlja se da su žrvnjevi bili korišteni i za fino mljevenje sirovine u lončarskoj proizvodnji.¹⁷² Po svemu sudeći naš je primjerak bio dio tipa žrvnja s pravokutnim recipijentom (gornja ploča s otvorom, na koju je uglavljivana drvena poluga) i pločom (donja ploča s dva niza kosih žljebova), poznat i kao *Olythnus mill* i *hopper rubber*.¹⁷³ Smatra se da je nastao na prostoru istočnog Mediterana, te se preko Grčke i njezinih naseobina proširio diljem Mediterana i Crnog mora putovima grčke kolonizacije i trgovine, uključujući i rubna područja, kao što su unutrašnjost Balkana i alpsko područje.¹⁷⁴ Obično se datiraju u kasno klasično i helenističko doba te izumiru s izumom rotirajućeg žrvnja u rimsko doba.¹⁷⁵ U srednjoj Dalmaciji više je primjeraka pronađeno u Isi i drugdje na otoku Visu, kao i Sikulima, gdje se datiraju u podmaklo 2. i 1. st. pr. n. e.,¹⁷⁶ ali i u nedavnim istraživanjima u Trogiru.¹⁷⁷ Moguća je i određena uloga Ise u distribuciji ovog tipa žrvnja na prostoru srednje Dalmacije, indicirana u pronalasku sličnog žrvnja u moru pokraj Visa, kod hridi Krava, u kontekstu brodoloma 4.-3. st. pr. n. e.¹⁷⁸

Tools for the preparation and processing of food (and other formulations) are represented by two fragments of handstones (Pl. 10. 139, 140) and a fragment of a millstone (Pl. 10. 143). Similar examples of handstones have also been recorded at nearby prehistoric sites, such as the town of Trogir¹⁶⁹ and the hill-fort of Oriovišćak.¹⁷⁰ The millstone is made of stone of volcanic origin. A recent petrographic and geochemical analysis of fragments of Iron Age millstones from Bribirska glavica and Albanian sites (Apolonia and Butrint) showed that the origin of raw materials for the first site should be sought in Italy, Sicily, and eastern Aegea, and for the second, southern sites, on Sicily and the island of Melos (the Cyclades).¹⁷¹ It is assumed that millstones were used not only for grinding grains, but also for fine grinding of raw materials in pottery production.¹⁷² Apparently, our specimen was part of a millstone type with a rectangular hopper (the runner with an opening, with a wooden handle affixed onto it) and a base (the bedstone with two rows of oblique furrows), also known as *Olythnus mill* and *hopper rubber*.¹⁷³ It is believed to have originated in the eastern Mediterranean, and spread across Greece and its settlements throughout the Mediterranean and the Black Sea on the routes of Greek colonization and trade, including fringe areas such as the interior of the Balkans and the Alps.¹⁷⁴ They are usually dated to the late Classical and Hellenistic eras and became extinct with the invention of the rotating millstone in Roman times.¹⁷⁵ In central Dalmatia, several specimens have been found in Issa and elsewhere on the island of Vis, as well as in Siculi, where they are dated to the advanced second and the first centuries BCE.¹⁷⁶ They have also been unearthed during recent research in Trogir.¹⁷⁷ Issa may have played a certain role in the distribution of this type of millstone in central Dalmatia, as indicated by the discovery of a similar specimen in the sea off Vis, near the Krava Reef, in the context of the fourth-third century BCE shipwreck.¹⁷⁸

168 Za primjere brusova u grobovima na prostoru Liburnije vidi Kukoč, Čelhar 2009, str. 91, i relevantnu literaturu u bilj. 20-25; za primjerke iz Ise, Vlaška njiva, grob 93, iz 1. st. pr. n. e.: Ugarković 2019, I, str. 159, II, str. 213, 214 (93.14/KAM1 i 93.15/KAM 2); za primjerke iz južnog Jadrana/zaleđa vidi nekropolu Vele Ledine (Gostilj) kod Basler 1969, str. 28, G 27, T. VI. 27/5; 41, G 117, T. XXII. 1, G 119, T. XXIII. 8.

169 Kirigin, Paraman 2020, str. 33-34.

170 Paraman, Ugarković, Steskal 2020, T. 7. 11.

171 Gerke *et al.* 2006; Šimat, Lugović 2011.

172 Popović, Kapuran 2007, str. 89.

173 Alonso, Frankel 2017. Kod Popović, Kapuran 2007, označen kao tip B.

174 Francisci 2020, sl. 3.

175 Popović, Kapuran 2007, str. 88.

176 Šuta 2011, str. 105-108; Šuta, Čargo, Gluhak 2017.

177 Beg Jerončić *et al.* 2018, str. 10-12, 72.

178 Radić Rossi 2008, str. 465; 2017, str. 16, sl. 3.

169 Kirigin, Paraman 2020, p. 33-34.

170 Paraman, Ugarković, Steskal 2020, Pl. 7. 11.

171 Gerke *et al.* 2006; Šimat, Lugović 2011.

172 Popović, Kapuran 2007, p. 89.

173 Alonso, Frankel 2017. Designated as Type B in Popović, Kapuran 2007.

174 Francisci 2020, Fig. 3.

175 Popović, Kapuran 2007, p. 88.

176 Šuta 2011, pp. 105-108; Šuta, Čargo, Gluhak 2017.

177 Beg Jerončić *et al.* 2018, pp. 10-12, 72.

178 Radić Rossi 2008, p. 465; 2017, p. 16, Fig. 3.

ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Iako su određeni aspekti materijalne kulture gradinskog utvrđenja Sutilija prethodno poznati i sagledani u kontekstu dinamike protopovijesnih trgovačkih i kulturoloških odnosa na području srednje Dalmacije, predstavljena analiza površinskih nalaza prva je objava prapovijesne keramike i amfora s ovog nalazišta.

Unatoč ograničenjima koja proizlaze iz nedostatka konteksta nalaza, kao i općenito nedostatka jasnog tipološko-kronološkog okvira za srednjodalmatinski prapovijesni keramički materijal, uvid u prapovijesni materijal sa Sutilije sugerira da je određeni dio ulomaka moguće snažnije povezati uz razdoblje brončanog doba. Rezultati svakako nisu iznenađujući u kontekstu dosadašnjih spoznaja o prapovijesnom naselju u Trogiru, čiji je početak razvoja temeljem rezultata analiza ¹⁴C moguće sigurnije vezati uz razdoblje srednjega brončanog doba,¹⁷⁹ uz određeni materijal koji ukazuje i na starija razdoblja,¹⁸⁰ dok recentna istraživanja užega i šireg trogirskog područja potvrđuju intenzivnije naseljavanje i korištenje prostora od kraja eneolitika, odnosno početka brončanog doba.¹⁸¹ Slično je potvrđeno i recentnom studijom keramičkog materijala iz Vranjica, koja ukazuje na naseljavanje priobalja Kaštelanskog zaljeva od kasne faze ranoga brončanog doba.¹⁸²

S druge strane, nove spoznaje bitno mijenjaju dosadašnju percepciju gradinskog utvrđenja Sutilija i njegovu interpretaciju isključivo u okviru željeznodobne faze¹⁸³ te pridonose daljnjoj raspravi o međuodnosu s prapovijesnim i protopovijesnim naseljem u Trogiru, osnažujući pritom i pretpostavku da je (barem u razdoblju željeznog doba) riječ o dvojnog naselju jedinstvene "trogirске" zajednice.¹⁸⁴ U kontekstu mreže prapovijesnih nalazišta trogirskoga Malog polja i njegova bližeg okruženja¹⁸⁵ geografski smještaj utvrđenja ukazuje na njegovu ključnu ulogu u vizualnoj kontroli teritorija zajednice, odnosno u nadzoru kopnenih komunikacija i plovidbenih pravaca te ekonomski iskoristivih resursa (polja, pašnjaci, šume, izvori soli?) brončanodobne i željeznodobne zajednice.¹⁸⁶

CONCLUDING REMARKS

Although certain aspects of the material culture of the Sutilija hill-fort were previously known and studied in the context of the dynamics of protohistoric trade and cultural relations in central Dalmatia, the presented analysis of surface finds is the first publication of prehistoric pottery and amphorae from this site.

Despite the limitations arising from the lack of context of the finds, as well as the general lack of a clear typological-chronological framework for central Dalmatian prehistoric pottery, the prehistoric material from Sutilija suggests that some fragments can be more strongly associated with the Bronze Age. The results are certainly not surprising in the context of previous knowledge about the prehistoric settlement in Trogir, whose initial development can be more reliably associated with the Middle Bronze Age based on the results of ¹⁴C analyses.¹⁷⁹ Some material indicates even earlier periods,¹⁸⁰ while recent research of the area of Trogir, both narrow and broad, confirms more intensive settlement and occupation from the end of the Copper Age, or the beginning of the Bronze Age.¹⁸¹ Similarly, a recent study of pottery from Vranjic has indicated settling in the coastal area of the Kaštela Bay from the late phase of the Early Bronze Age.¹⁸²

On the other hand, new knowledge significantly changes the current perception of the Sutilija hill-fort and its interpretation solely within the Iron Age phase.¹⁸³ It also contributes to further discussions on the correlation with the prehistoric and protohistoric settlement in Trogir, all the while strengthening the assumption that this was a dual settlement of the unique "Trogir" community (at least in the Iron Age).¹⁸⁴ In the context of the network of prehistoric sites of Trogir's Malo polje and its immediate surroundings,¹⁸⁵ the geographical location of the hill-fort indicates its key role in the visual control of the community's territory, i.e. of land communications and navigable routes and economically usable resources (fields, pastures, forests, salt-pits?) of the Bronze and Iron Age communities.¹⁸⁶

179 Babić 1991, str. 40, 41, bilj. 26; 2020, str. 12-13; Beg Jerončić *et al.* 2018; Kirigin, Paraman 2020, str. 32, 35-39, T. 1; T. 2.

180 Petrić 1992, str. 24-30, sl. 1. 1, 2; sl. 3. 1, 2.

181 Paraman, Šuta 2017; Sirovica, Paraman, Tresić Pavičić 2020, bibliografija citirana na str. 44; Paraman, Ugarković, Steskal 2020 i bibliografija citirana na str. 246.

182 Arena, Barbarić, Radić Rossi 2020.

183 Čače 1992, str. 36; Šuta, Bartulović 2007, str. 16, gdje se Sutilija navodi kao "potkovičasti" tip gradine, kakav je u JZ Bosni datiran između 8. i 6. st. pr. n. e.; Miletić 2008.

184 Čače 1992, str. 36.

185 Babić 1980; Paraman, Šuta 2017; Paraman, Ugarković, Steskal 2020, str. 248-250.

186 Izvrstan primjer analize sustava kontrole teritorija podvelebitskih prapovijesnih zajednica vidi kod Glavaš 2014. Za rezultate prostornih analiza komunalnih teritorija prapovijesnih zajednica na pod-

179 Babić 1991, pp. 40, 41, fn. 26; 2020, p. 12-13; Beg Jerončić *et al.* 2018; Kirigin, Paraman 2020, p. 32, 35-39, Pl. 1; Pl. 2.

180 Petrić 1992, pp. 24-30, Fig. 1. 1, 2; Fig. 3. 1, 2.

181 Paraman, Šuta 2017; Sirovica, Paraman, Tresić Pavičić 2020, the bibliography listed on p. 44; Paraman, Ugarković, Steskal 2020 and the bibliography listed on p. 246.

182 Arena, Barbarić, Radić Rossi 2020.

183 Čače 1992, p. 36; Šuta, Bartulović 2007, p. 16, where Sutilija is referred to as a "horseshoe-shaped" hill-fort, such as those in SW Bosnia, dated between the eighth and sixth century BCE; Miletić 2008.

184 Čače 1992, p. 36.

185 Babić 1980; Paraman, Šuta 2017; Paraman, Ugarković, Steskal 2020, pp. 248-250.

186 For an excellent example of an analysis of the territorial control system used by prehistoric communities in the area below Mt.

Dokumentirane proporcije i materijalni ostaci utvrđenja kao i površinski materijal, posebno onaj vezan za mlađe željezno doba, ukazuju za sada na jedinstvenost značenja prapovijesnog zapisa na Sutiliji u kontekstu dosadašnjih spoznaja o prapovijesnim nalazištima na širem području od Rogoznice do Solina.¹⁸⁷ Već sama visoka koncentracija databilnih površinskih nalaza koji se povezuju sa 4. i (ranijim?) 3. st. pr. n. e. svjedoči o sudjelovanju Sutilije i trogirске zajednice te njezinog mlađeg željeznodobnog naselja/luke¹⁸⁸ u sve dinamičnijoj pomorskoj trgovini, koja dobiva svojevrsni zamah osnutkom grčkih gradova u Dalmaciji,¹⁸⁹ i promjenama koje je obilježavaju kao lokalnu zajednicu čiji društveni mehanizmi aktivno odgovaraju globalnim povijesno-kulturnim transformacijskim procesima. Prvi put zabilježeni nalazi amfora upotpunjuju sliku regionalne trgovine vinom te indiciraju lokalnu apropijaciju kulture ispijanja vina, koja se sve detaljnije ocrtava na nizu gradinskih nalazišta duž istočnog Jadrana.¹⁹⁰ Jednako tako fragmentirani ulomci fine keramike omogućuju naznake koje govore u prilog Sutiliji kao jednom od tržišta prekojadranske robe, prema trenutno dostupnim nalazima s naglaskom na 4. i 3. st. pr. n. e., ali i o mogućnosti starijega željeznodobnog i kasnijeg isejskog importa, te istodobno otvaraju pitanja o ulozi novih predmeta unutar lokalnih praksi (npr. pogrebnih običaja).¹⁹¹

Za sada ne možemo pouzdano zaključiti kada je Sutilija prestala funkcionirati kao naselje stalnog karaktera. Nešto slabije zastupljeni nalazi prema samom kraju helenističkog razdoblja te izostanak nedvojbeno rimskodobnih nalaza indikacija su drugačije dinamike razvoja Sutilije u tom razdoblju, i značajnih promjena potencijalno povezanih s urbanizacijom Tragurija i početkom eksploatacije kamena na južnim padinama brda,¹⁹² ali i procesima vezanim uz rimsku uspostavu vlasti na ovom području. No prije donošenja konkretnijih i preciznijih zaključaka valja pričekati rezultate sustavnih istraživanja. Treba svakako naglasiti ograničenu dostupnost istraživanja prapovijesne faze samog Trogira, ne samo zato što je riječ o urbanom središtu već zbog činjenice da se ostaci prapovijesnog Trogira nalaze duboko ispod morske površine. Sukladno tome upravo se Sutilija izdvaja kao ključno nalazište za proučavanje užeg konteksta u kojemu se razvija trogirska prapovijesna zajednica,

For the time being, the documented proportions and material remains of the hill-fort, as well as the collected finds, especially that related to the Late Iron Age, indicate the uniqueness of the significance of the prehistoric record on Sutilija in the context of previous knowledge about prehistoric sites in the broader area from Rogoznica to Solin.¹⁸⁷ The very high concentration of datable surface finds associated with the fourth and (earlier) third centuries BCE demonstrates the participation of Sutilija and the Trogir community, as well as its later Iron Age settlement/port,¹⁸⁸ in the increasingly dynamic maritime trade, which gained momentum with the founding of Greek cities in Dalmatia,¹⁸⁹ and the changes that characterize it as a local community whose social mechanisms were actively responding to global historical-cultural transformation processes. The first recorded finds of amphorae complete the picture of regional wine trade and indicate the local adoption of wine-drinking, increasingly outlined in a number of hill-fort sites along the eastern Adriatic coast.¹⁹⁰ By the same token, fragmented sherds of fine pottery provide indications that speak in favour of Sutilija as one of the markets for trans-Adriatic goods, according to currently available finds with emphasis on the fourth and third centuries BCE, but also about possible earlier Iron Age and later Issean imports. Simultaneously, they raise questions about the role of new objects in local practices (e.g. funeral customs).¹⁹¹

At present, it cannot be reliably determined when Sutilija ceased to function as a settlement of a permanent character. Somewhat less represented finds from the period towards the very end of the Hellenistic period and the absence of undoubtedly Roman finds are indications of different dynamics of development of Sutilija during that period, exhibiting significant changes potentially associated with the urbanization of Tragurion and the beginning of quarrying on the southern slopes,¹⁹² as well as the processes related to the Roman establishment of power in this area. However, before making more concrete and precise conclusions, one should wait for the results of systematic research. The limitations in research of the prehistoric phase of Trogir itself should certainly be pointed out, not only

ručju sjeverne Dalmacije: Čače 1982; Chapman, Shiel, Batović 1996, str. 273-280; Čače 2006, str. 68-71.

187 Sirovica, Paraman, Tresić Pavičić 2020, bibliografija citirana na str. 44; Paraman, Ugarković, Steskal 2020 i bibliografija citirana na str. 247.

188 Petrić 1992, str. 31-26; Kirigin 2010, str. 37; Kirigin, Paraman 2020, str. 29-30, 40-46.

189 Čelhar, Borzić 2016, str. 85; Ugarković 2019, I, str. 205.

190 Čelhar, Borzić 2016, str. 86; Borzić 2017b; Glavaš, Konestra, Tonc 2020.

191 O mogućem pogrebnom kontekstu crvenofiguralne keramike i keramike *Alto-Adriatico*: Kirigin 2010.

192 Vidi bilj. 1.

Velebit, see Glavaš 2014. For the results of spatial analyses of communal territories of prehistoric communities in northern Dalmatia, see Čače 1982; Chapman, Shiel, Batović 1996, pp. 273-280; Čače 2006, pp. 68-71.

187 Sirovica, Paraman, Tresić Pavičić 2020, the bibliography listed on p. 44; Paraman, Ugarković, Steskal 2020 and the bibliography listed on p. 247.

188 Petrić 1992, pp. 31-26; Kirigin 2010, p. 37; Kirigin, Paraman 2020, p. 29-30, 40-46.

189 Čelhar, Borzić 2016, p. 85; Ugarković 2019, I, p. 205.

190 Čelhar, Borzić 2016, p. 86; Borzić 2017b; Glavaš, Konestra, Tonc 2020.

191 For a potential funeral context of red-figure and *Alto-Adriatico* pottery, see Kirigin 2010.

192 See fn. 1.

pri čemu već i inicijalne analize materijalnih ostataka nalazišta i površinskog materijala ukazuju na značajan informativni potencijal za raspravu o složenim društvenim i ekonomskim procesima i transformacijama koji se događaju na prijelazu brončanog u željezno doba te krajem željeznog doba – procesima koji su na prostoru Liburnije relativno dobro dokumentirani,¹⁹³ a o kojima u srednjoj Dalmaciji znamo vrlo malo ili ništa.

ZAHVALE

Najljepše zahvaljujemo kolegicama Martini Čelhar i Andreji Kudelić te kolegama Igoru Borziću i Miroslavu Katiću na komentarima vezanim za keramičke nalaze, kolegici Asji Tonc i kolegama Marku Dizdaru i Damiru Kliškiću na komentarima fibule, kao i kolegici Martini Korić, te kolegama Dinku Tresiću Pavičiću i Dominiku Žaniću na izradi priloga. Puno hvala uredništvu na velikom strpljenju i suradnji te recenzentima na konstruktivnim komentarima.

because it is an urban centre but also due to the fact that the remains of prehistoric Trogir are located deep below the sea surface. Accordingly, it is precisely why Sutillija stands out as a key site for studying the narrower context in which Trogir's prehistoric community developed. Initial analyses of material remains from the site and collected finds have already shown a significant informational potential for discussions on complex social and economic processes and transformations at the transition from the Bronze Age to the Iron Age and at the end of the Iron Age. Such processes from the area of Liburnia are relatively well documented,¹⁹³ but very little or nothing is known about them in central Dalmatia.

ACKNOWLEDGEMENTS

We would like to thank our following colleagues: Martina Čelhar and Andreja Kudelić, Igor Borzić and Miroslav Katić for their comments on the pottery finds, Asja Tonc, Marko Dizdar and Damir Kliškić for their comments on the fibula fragment, as well as Martina Korić, Dinko Tresić Pavičić, and Dominik Žanić for the preparation of figures. Many thanks to the editorial board for their great patience and cooperation, and to the reviewers for their constructive comments.

Prijevod / Translation: Denis Gracin

¹⁹³ Chapman, Shiel, Batović 1996, str. 260-263, 267-289; Čače 2006, str. 68-71.

¹⁹³ Chapman, Shiel, Batović 1996, pp. 260–263, 267–289; Čače 2006, pp. 68–71.

KATALOG / CATALOGUE

Kat. br. / Cat. No.	Lokalitet / Site	Položaj / Find-spot	Inv. br. / Inv. No.	Vrsta nalaza / Find type	Opis / Description	Br. ulom. / No. of fragm.	Crtež/foto / Drawing/ photo
1	SUTILIJA	Kačičeva kava, JI od izlaznog hodnika / Kačičeva kava, SE of exit corridor	N 05; TGR: 2743	litika	kamena jezgra	1	sl. / Fig. 6, 1
2	SUTILIJA	iz profila uništene I terase: speleoobjekt / from profile of destroyed E terrace: speleological formation	N 103; TGR: 2909	privjesak / pendant	probušeni pužić / pierced seasnail <i>Columbella rustica</i>	1	sl. / Fig. 6, 2
3	SUTILIJA	/	N 26	lokalno posuđe / local ware	obod / rim	1	T. / Pl. 1, 3
4	SUTILIJA	J terasa / S terrace	N 55	lokalno posuđe / local ware	obod / rim	1	T. / Pl. 1, 4
5	SUTILIJA	iz profila uništene I terase / from profile of destroyed E terrace	N 86	lokalno posuđe / local ware	obod / rim	1	T. / Pl. 1, 5
6	SUTILIJA	I rubna terasa: Sonda 6, SJ 2 / E boundary terrace: test pit 6, SU 2	N 09 (2014)	lokalno posuđe / local ware	obod / rim	1	T. / Pl. 1, 6
7	SUTILIJA	I padina: Sonda 1, SJ 2 / E slope: test pit 1, SU 2	N 02 (2014)	lokalno posuđe / local ware	obod / rim	2	T. / Pl. 1, 7
8	SUTILIJA	I padina: Sonda 1, SJ 2 / E slope: test pit 1, SU 2	N 02 (2014)	lokalno posuđe / local ware	obod / rim	1	T. / Pl. 1, 8
9	SUTILIJA	iz profila uništene I terase: speleoobjekt / from profile of destroyed E terrace: speleological formation	N 108	lokalno posuđe / local ware	obod / rim	1	T. / Pl. 1, 9
10	SUTILIJA	/	N 28	lokalno posuđe / local ware	obod / rim	1	T. / Pl. 1, 10
11	SUTILIJA	iz profila uništene I terase: speleoobjekt / from profile of destroyed E terrace: speleological formation	N 03	lokalno posuđe / local ware	obod / rim	1	T. / Pl. 1, 11
12	SUTILIJA	središnji plato: profil uništenja I podzida / central plateau: profile of destroyed part of E retaining wall	N 14	lokalno posuđe / local ware	obod / rim	1	T. / Pl. 1, 12
13	SUTILIJA	iz profila uništene I terase / from profile of destroyed E terrace	N 57	lokalno posuđe / local ware	obod / rim	1	T. / Pl. 1, 13
14	SUTILIJA	središnji plato: J od crkve sv. Ilije / central plateau: S of church of St. Elijah (PT 3030)	N 158	lokalno posuđe / local ware	obod / rim	1	T. / Pl. 1, 14
15	SUTILIJA	I padina: Sonda 2, SJ 2 / E slope: test pit 2, SU 2	N 04 (2014)	lokalno posuđe / local ware	obod / rim	1	T. / Pl. 1, 15
16	SUTILIJA	središnji plato: profil uništenja I podzida / central plateau: profile of destroyed part of E retaining wall	N 06	lokalno posuđe / local ware	obod / rim	1	T. / Pl. 1, 16
17	SUTILIJA	I padina: Sonda 1, SJ 2 / E slope: test pit 1, SU 2	N 06 (2014)	lokalno posuđe / local ware	obod / rim	1	T. / Pl. 1, 17
18	SUTILIJA	iz profila uništene I terase: speleoobjekt / from profile of destroyed E terrace: speleological formation	N 03	lokalno posuđe / local ware	obod / rim	1	T. / Pl. 2, 18
19	SUTILIJA	iz profila uništene I terase: speleoobjekt / from profile of destroyed E terrace: speleological formation	N 03	lokalno posuđe / local ware	obod / rim	1	T. / Pl. 2, 19

20	SUTILIJA	iz profila uništene I terase: speleoobjekt / from profile of destroyed E terrace: speleological formation	N 95	lokalno posuđe / local ware	obod / rim	1	T. / Pl. 2, 20
21	SUTILIJA	središnji plato: profil uništenja I podzida / central plateau: profile of destroyed part of E retaining wall	N 06	lokalno posuđe / local ware	obod / rim	1	T. / Pl. 2, 21
22	SUTILIJA	središnji plato: I terasa / central plateau: E terrace	N 47	lokalno posuđe / local ware	obod / rim	1	T. / Pl. 2, 22
23	SUTILIJA	središnji plato: profil uništenja I podzida / central plateau: profile of destroyed part of E retaining wall	N 06	lokalno posuđe / local ware	obod / rim	1	T. / Pl. 2, 23
24	SUTILIJA	središnji plato: profil uništenja I podzida / central plateau: profile of destroyed part of E retaining wall	N 06	lokalno posuđe / local ware	obod / rim	1	T. / Pl. 2, 24
25	SUTILIJA	I rubna terasa: Sonda 5, SJ 2 / E boundary terrace: test pit 5, SU 2	N 08 (2014)	lokalno posuđe / local ware	obod / rim	1	T. / Pl. 2, 25
26	SUTILIJA	iz profila uništene I terase: speleoobjekt / from profile of destroyed E terrace: speleological formation	N 03	lokalno posuđe / local ware	obod / rim	1	T. / Pl. 2, 26
27	SUTILIJA	središnji plato: I terasa / central plateau: E terrace	N 47	lokalno posuđe / local ware	obod / rim	1	T. / Pl. 2, 27
28	SUTILIJA	iz profila uništene I terase / from profile of destroyed E terrace	N 57	lokalno posuđe / local ware	obod / rim	1	T. / Pl. 2, 28
29	SUTILIJA	središnji plato: profil uništenja I podzida / central plateau: profile of destroyed part of E retaining wall	N 26	lokalno posuđe / local ware	obod / rim	1	T. / Pl. 2, 29
30	SUTILIJA	središnji plato: profil uništenja I podzida / central plateau: profile of destroyed part of E retaining wall	N 26	lokalno posuđe / local ware	obod / rim	1	T. / Pl. 2, 30
31	SUTILIJA	iz profila uništene I terase: speleoobjekt / from profile of destroyed E terrace: speleological formation	N 108	lokalno posuđe / local ware	obod / rim	1	T. / Pl. 2, 31
32	SUTILIJA	J terasa: pripećak / S terrace: abri	N 37	lokalno posuđe / local ware	obod / rim	1	T. / Pl. 2, 32
33	SUTILIJA	I rubna terasa: Sonda 4, SJ 2 / E boundary terrace: test pit 4, SU 2	N 01 (2014)	lokalno posuđe / local ware	obod / rim	1	T. / Pl. 2, 33
34	SUTILIJA	središnji plato: profil uništenja I podzida / central plateau: profile of destroyed part of E retaining wall	N 14	lokalno posuđe / local ware	obod / rim	1	T. / Pl. 2, 34
35	SUTILIJA	središnji plato: profil uništenja I podzida / central plateau: profile of destroyed part of E retaining wall	N 06	lokalno posuđe / local ware	obod / rim	1	T. / Pl. 3, 35
36	SUTILIJA	iz profila uništene I terase: speleoobjekt / from profile of destroyed E terrace: speleological formation	N 95	lokalno posuđe / local ware	obod / rim	1	T. / Pl. 3, 36
37	SUTILIJA	iz profila uništene I terase: speleoobjekt / from profile of destroyed E terrace: speleological formation	N 68	lokalno posuđe / local ware	obod / rim	1	T. / Pl. 3, 37
38	SUTILIJA	središnji plato: profil uništenja I podzida / central plateau: profile of destroyed part of E retaining wall	N 26	lokalno posuđe / local ware	obod / rim	1	T. / Pl. 3, 38

39	SUTILIJA	iz profila uništene I terase / from profile of destroyed E terrace	N 86	lokalno posuđe / local ware	obod / rim	1	T. / Pl. 3, 39
40	SUTILIJA	središnji plato: I dio / central plateau: E part (PT 3031)	N 159	lokalno posuđe / local ware	obod / rim	1	T. / Pl. 3, 40
41	SUTILIJA	središnji plato: profil uništenja I podzida / central plateau: profile of destroyed part of E retaining wall	N 06	lokalno posuđe / local ware	obod / rim	1	T. / Pl. 3, 41
42	SUTILIJA	I rubna terasa: Sonda 4, SJ 2 / E boundary terrace: test pit 4, SU 2	N 01 (2014)	lokalno posuđe / local ware	obod / rim	1	T. / Pl. 3, 42
43	SUTILIJA	I padina: Sonda 1, SJ 2 / E slope: test pit 1, SU 2	N 02 (2014)	lokalno posuđe / local ware	obod / rim	1	T. / Pl. 3, 43
44	SUTILIJA	središnji plato: profil uništenja I podzida / central plateau: profile of destroyed part of E retaining wall	N 14	lokalno posuđe / local ware	obod / rim	1	T. / Pl. 3, 44
45	SUTILIJA	J terasa: pripećak / S terrace: abri	N 38	lokalno posuđe / local ware	tijelo, ručka / body, handle	1	T. / Pl. 3, 45
46	SUTILIJA	iz profila uništene I terase / from profile of destroyed E terrace	N 111	lokalno posuđe / local ware	tijelo, ručka / body, handle	1	T. / Pl. 3, 46
47	SUTILIJA	iz profila uništene I terase / from profile of destroyed E terrace	N 141	lokalno posuđe / local ware	obod / rim	1	T. / Pl. 3, 47
48	SUTILIJA	iz profila uništene I terase / from profile of destroyed E terrace	N 129	lokalno posuđe / local ware	obod / rim	1	T. / Pl. 3, 48
49	SUTILIJA	središnji plato: profil uništenja I podzida / central plateau: profile of destroyed part of E retaining wall	N 06	lokalno posuđe / local ware	obod / rim	1	T. / Pl. 3, 49
50	SUTILIJA	I padina: Sonda 1, SJ 2 / E slope: test pit 1, SU 2	N 06 (2014)	lokalno posuđe / local ware	obod / rim	1	T. / Pl. 3, 50
51	SUTILIJA	iz profila uništene I terase: speleoobjekt / from profile of destroyed E terrace: speleological formation	N 95	lokalno posuđe / local ware	obod / rim	1	T. / Pl. 4, 51
52	SUTILIJA	iz profila uništene I terase / from profile of destroyed E terrace	N 04; TGR: 2683	lokalno posuđe / local ware	obod / rim	1	T. / Pl. 4, 52
53	SUTILIJA	središnji plato: profil uništenja I podzida / central plateau: profile of destroyed part of E retaining wall	N 06	lokalno posuđe / local ware	obod / rim	1	T. / Pl. 4, 53
54	SUTILIJA	iz profila uništene I terase: speleoobjekt / from profile of destroyed E terrace: speleological formation	N 68	lokalno posuđe / local ware	obod / rim	1	T. / Pl. 4, 54
55	SUTILIJA	središnji plato: profil uništenja I podzida / central plateau: profile of destroyed part of E retaining wall	N 08	lokalno posuđe / local ware	obod / rim	1	T. / Pl. 4, 55
56	SUTILIJA	središnji plato: gomila sa S strane crkve sv. Ilije	N 144	lokalno posuđe / local ware	obod / rim	1	T. / Pl. 4, 56
57	SUTILIJA	S bedem: profil uništenja / N rempart: profile of destroyed part (PT 952)	N 151	lokalno posuđe / local ware	obod / rim	1	T. / Pl. 4, 57
58	SUTILIJA	središnji plato: profil uništenja I podzida / central plateau: profile of destroyed part of E retaining wall	N 06	lokalno posuđe / local ware	obod / rim	1	T. / Pl. 4, 58
59	SUTILIJA	iz profila uništene I terase / from profile of destroyed E terrace	N 129	lokalno posuđe / local ware	obod / rim	1	T. / Pl. 4, 59
60	SUTILIJA	I rubna terasa: Sonda 4, SJ 2 / E boundary terrace: test pit 4, SU 2	N 01 (2014)	lokalno posuđe / local ware	obod / rim	1	T. / Pl. 4, 60
61	SUTILIJA	I padina: Sonda 15, SJ 2 / E slope: test pit 15, SU 2	N 16 (2014)	lokalno posuđe / local ware	obod / rim	1	T. / Pl. 4, 61

62	SUTILIJA	središnji plato: profil uništenja I podzida / central plateau: profile of destroyed part of E retaining wall	N 06	lokalno posuđe / local ware	obod / rim	1	T. / Pl. 4, 62
63	SUTILIJA	iz profila uništene I terase: speleoobjekt / from profile of destroyed E terrace: speleological formation	N 03; TGR: 2676	lokalno posuđe / local ware	obod / rim	1	T. / Pl. 4, 63
64	SUTILIJA	iz profila uništene I terase / from profile of destroyed E terrace	N 116	lokalno posuđe / local ware	obod / rim	1	T. / Pl. 4, 64
65	SUTILIJA	središnji plato: profil uništenja I podzida / central plateau: profile of destroyed part of E retaining wall	N 07	lokalno posuđe / local ware	obod / rim	1	T. / Pl. 4, 65
66	SUTILIJA	/	N 27	lokalno posuđe / local ware	obod / rim	1	T. / Pl. 4, 66
67	SUTILIJA	iz profila uništene I terase: speleoobjekt / from profile of destroyed E terrace: speleological formation	N 104	lokalno posuđe / local ware	obod / rim	1	T. / Pl. 4, 67
68	SUTILIJA	iz profila uništene I terase: speleoobjekt / from profile of destroyed E terrace: speleological formation	N 64	lokalno posuđe / local ware	obod / rim	1	T. / Pl. 5, 68
69	SUTILIJA	iz profila uništene I terase: speleoobjekt / from profile of destroyed E terrace: speleological formation	N 68	lokalno posuđe / local ware	obod / rim	1	T. / Pl. 5, 69
70	SUTILIJA	iz profila uništene I terase: speleoobjekt / from profile of destroyed E terrace: speleological formation	N 68	lokalno posuđe / local ware	obod / rim	1	T. / Pl. 5, 70
71	SUTILIJA	iz profila uništene I terase: speleoobjekt / from profile of destroyed E terrace: speleological formation	N 68	lokalno posuđe / local ware	obod / rim	1	T. / Pl. 5, 71
72	SUTILIJA	iz profila uništene I terase: speleoobjekt / from profile of destroyed E terrace: speleological formation	N 03	lokalno posuđe / local ware	obod / rim	1	T. / Pl. 5, 72
73	SUTILIJA	iz profila uništene I terase: speleoobjekt / from profile of destroyed E terrace: speleological formation	N 03	lokalno posuđe / local ware	obod / rim	1	T. / Pl. 5, 73
74	SUTILIJA	iz profila uništene I terase: speleoobjekt / from profile of destroyed E terrace: speleological formation	N 68	lokalno posuđe / local ware	obod / rim	1	T. / Pl. 5, 74
75	SUTILIJA	iz profila uništene I terase: speleoobjekt / from profile of destroyed E terrace: speleological formation	N 68	lokalno posuđe / local ware	obod / rim	1	T. / Pl. 5, 75
76	SUTILIJA	iz profila uništene I terase: speleoobjekt / from profile of destroyed E terrace: speleological formation	N 95	lokalno posuđe / local ware	obod / rim	1	T. / Pl. 5, 76
77	SUTILIJA	S bedem: profil uništenja / N rempart: profile of destroyed part (PT 954)	N 153	lokalno posuđe / local ware	obod / rim	1	T. / Pl. 5, 77

78	SUTILIJA	J terasa: pripećak / S terrace: abri	N 45	lokalno posuđe / local ware	tijelo, ručka / body, handle	1	T. / Pl. 5, 78
79	SUTILIJA	središnji plato: I terasa / central plateau: E terrace	N 48	lokalno posuđe / local ware	ručka / handle	1	T. / Pl. 5, 79
80	SUTILIJA	iz profila uništene I terase / from profile of destroyed E terrace	N 58	lokalno posuđe / local ware	ručka / handle	1	T. / Pl. 5, 80
81	SUTILIJA	iz profila uništene I terase / from profile of destroyed E terrace	N 141	lokalno posuđe / local ware	ručka / handle	1	T. / Pl. 5, 81
82	SUTILIJA	iz profila uništene I terase: speleoobjekt / from profile of destroyed E terrace: speleological formation	N 69	lokalno posuđe / local ware	ručka / handle	1	T. / Pl. 6, 82
83	SUTILIJA	iz profila uništene I terase: speleoobjekt / from profile of destroyed E terrace: speleological formation	N 69	lokalno posuđe / local ware	ručka / handle	1	T. / Pl. 6, 83
84	SUTILIJA	iz profila uništene I terase: speleoobjekt / from profile of destroyed E terrace: speleological formation	N 62	lokalno posuđe / local ware	ručka / handle	1	T. / Pl. 6, 84
85	SUTILIJA	iz profila uništene I terase: speleoobjekt / from profile of destroyed E terrace: speleological formation	N 69	lokalno posuđe / local ware	ručka / handle	1	T. / Pl. 6, 85
86	SUTILIJA	iz profila uništene I terase: speleoobjekt / from profile of destroyed E terrace: speleological formation	N 69	lokalno posuđe / local ware	ručka / handle	1	T. / Pl. 6, 86
87	SUTILIJA	iz profila uništene I terase: speleoobjekt / from profile of destroyed E terrace: speleological formation	N 78	lokalno posuđe / local ware	ručka / handle	1	T. / Pl. 6, 87
88	SUTILIJA	središnji plato: profil uništenja I podzida / central plateau: profile of destroyed part of E retaining wall	N 10	lokalno posuđe / local ware	držka / grip	1	T. / Pl. 6, 88
89	SUTILIJA	iz profila uništene I terase: speleoobjekt / from profile of destroyed E terrace: speleological formation	N 62	lokalno posuđe / local ware	držka / grip	1	T. / Pl. 6, 89
90	SUTILIJA	iz profila uništene I terase: speleoobjekt / from profile of destroyed E terrace: speleological formation	N 104	lokalno posuđe / local ware	držka / grip	1	T. / Pl. 6, 90
91	SUTILIJA	iz profila uništene I terase: speleoobjekt / from profile of destroyed E terrace: speleological formation	N 78	lokalno posuđe / local ware	držka / grip	1	T. / Pl. 6, 91
92	SUTILIJA	iz profila uništene I terase / from profile of destroyed E terrace	N 58	lokalno posuđe / local ware	držka / grip	1	T. / Pl. 6, 92
93	SUTILIJA	/	N 30	lokalno posuđe / local ware	držka / grip	1	T. / Pl. 6, 93
94	SUTILIJA	iz profila uništene I terase: speleoobjekt / from profile of destroyed E terrace: speleological formation	N 62	lokalno posuđe / local ware	držka / grip	1	T. / Pl. 6, 94
95	SUTILIJA	iz profila uništene I terase / from profile of destroyed E terrace	N 04	lokalno posuđe / local ware	tijelo - ukras / body - ornament	1	T. / Pl. 7, 95

96	SUTILIJA	iz profila uništene I terase: speleoobjekt / from profile of destroyed E terrace: speleological formation	N 70	lokalno posuđe / local ware	tijelo - ukras / body - ornament	1	T. / Pl. 7, 96
97	SUTILIJA	iz profila uništene I terase: speleoobjekt / from profile of destroyed E terrace: speleological formation	N 64	lokalno posuđe / local ware	tijelo - ukras / body - ornament	1	T. / Pl. 7, 97
98	SUTILIJA	/	N 28	lokalno posuđe / local ware	tijelo - ukras / body - ornament	1	T. / Pl. 7, 98
99	SUTILIJA	iz profila uništene I terase / from profile of destroyed E terrace	N 141	lokalno posuđe / local ware	tijelo - ukras / body - ornament	1	T. / Pl. 7, 99
100	SUTILIJA	/	N 29	lokalno posuđe / local ware	tijelo - ukras / body - ornament	1	T. / Pl. 7, 100
101	SUTILIJA	iz profila uništene I terase / from profile of destroyed E terrace	N 111	lokalno posuđe / local ware	tijelo - ukras / body - ornament	1	T. / Pl. 7, 101
102	SUTILIJA	središnji plato: profil uništenja I podzida / central plateau: profile of destroyed part of E retaining wall	N 15	lokalno posuđe / local ware	tijelo - ukras / body - ornament	1	T. / Pl. 7, 102
103	SUTILIJA	iz profila uništene I terase: speleoobjekt / from profile of destroyed E terrace: speleological formation	N 106	lokalno posuđe / local ware	tijelo - ukras / body - ornament	1	T. / Pl. 7, 103
104	SUTILIJA	iz profila uništene I terase: speleoobjekt / from profile of destroyed E terrace: speleological formation	N 64	lokalno posuđe / local ware	tijelo - ukras / body - ornament	1	T. / Pl. 7, 104
105	SUTILIJA	S bedem: profil uništenja / N rempart: profile of destroyed part (PT 954)	N 153	lokalno posuđe / local ware	tijelo - ukras / body - ornament	1	T. / Pl. 7, 105
106	SUTILIJA	središnji plato: profil uništenja I podzida / central plateau: profile of destroyed part of E retaining wall	N 11	lokalno posuđe / local ware	dno / bottom	1	T. / Pl. 8, 106
107	SUTILIJA	/	N 31	lokalno posuđe / local ware	dno / bottom	1	T. / Pl. 8, 107
108	SUTILIJA	iz profila uništene I terase / from profile of destroyed E terrace	N 124	lokalno posuđe / local ware	dno / bottom	1	T. / Pl. 8, 108
109	SUTILIJA	iz profila uništene I terase: speleoobjekt / from profile of destroyed E terrace: speleological formation	N 63	lokalno posuđe / local ware	dno / bottom	1	T. / Pl. 8, 109
110	SUTILIJA	iz profila uništene I terase: speleoobjekt / from profile of destroyed E terrace: speleological formation	N 63	lokalno posuđe / local ware	dno / bottom	1	T. / Pl. 8, 110
111	SUTILIJA	iz profila uništene I terase: speleoobjekt / from profile of destroyed E terrace: speleological formation	N 63	lokalno posuđe / local ware	dno / bottom	1	T. / Pl. 8, 111
112	SUTILIJA	iz profila uništene I terase: speleoobjekt / from profile of destroyed E terrace: speleological formation	N 71	lokalno posuđe / local ware	dno / bottom	1	T. / Pl. 8, 112

113	SUTILIJA	središnji plato: profil uništenja I podzida / central plateau: profile of destroyed part of E retaining wall	N 11	lokalno posuđe / local ware	dno / bottom	1	T. / Pl. 8, 113
114	SUTILIJA	iz profila uništene I terase: speleoobjekt / from profile of destroyed E terrace: speleological formation	N 63	lokalno posuđe / local ware	dno / bottom	1	T. / Pl. 8, 114
115	SUTILIJA	/	N 31	lokalno posuđe / local ware	dno / bottom	1	T. / Pl. 8, 115
116	SUTILIJA	iz profila uništene I terase: speleoobjekt / from profile of destroyed E terrace: speleological formation	N 63	lokalno posuđe / local ware	dno / bottom	1	T. / Pl. 8, 116
117	SUTILIJA	iz profila uništene I terase: speleoobjekt / from profile of destroyed E terrace: speleological formation	N 63	lokalno posuđe / local ware	dno / bottom	1	T. / Pl. 8, 117
118	SUTILIJA	središnji plato: I terasa / central plateau: E terrace	N 49	lokalno posuđe / local ware	dno / bottom	1	T. / Pl. 8, 118
119	SUTILIJA	S bedem: profil uništenja / N rempart: profile of destroyed part (PT 955)	N 154	lokalno posuđe / local ware	dno / bottom	1	T. / Pl. 8, 119
120	SUTILIJA	iz profila uništene I terase: speleoobjekt / from profile of destroyed E terrace: speleological formation	N 139	importirano posuđe / imported ware	obod / rim	1	sl. / Fig. 7
121	SUTILIJA	iz profila uništene I terase / from profile of destroyed E terrace	N 93	importirano posuđe / imported ware	obod / rim	1	T. / Pl. 9, 121
122	SUTILIJA	I rubna terasa: Sonda 16, SJ 2 / E boundary terrace: test pit 16, SU 2	N 14 (2014)	importirano posuđe / imported ware	obod / rim	1	T. / Pl. 9, 122
123	SUTILIJA	I rubna terasa: Sonda 7, SJ 2 / E boundary terrace: test pit 7, SU 2	N 10 (2014)	importirano posuđe / imported ware	obod / rim	1	T. / Pl. 9, 123
124	SUTILIJA	iz profila uništene I terase / from profile of destroyed E terrace	N 93	importirano posuđe / imported ware	obod / rim	1	T. / Pl. 9, 124
125	SUTILIJA	I rubna terasa: Sonda 6, SJ 2 / E boundary terrace: test pit 6, SU 2	N 9 (2014)	importirano posuđe / imported ware	obod / rim	1	T. / Pl. 9, 125
126	SUTILIJA	središnji plato: I dio / central plateau: E part (PT 3031)	N 159	importirano posuđe / imported ware	obod / rim	1	T. / Pl. 9, 126
127	SUTILIJA	I rubna terasa: Sonda 4, SJ 2 / E boundary terrace: test pit 4, SU 2	N 01 (2014)	importirano posuđe / imported ware	obod / rim	1	T. / Pl. 9, 127
128	SUTILIJA	iz profila uništene I terase / from profile of destroyed E terrace	N 128	importirano posuđe / imported ware	dno / bottom	1	T. / Pl. 9, 128

129	SUTILIJA	iz profila uništene I terase / from profile of destroyed E terrace	N 118	importirano posuđe / imported ware	ručka / handle	1	T. / Pl. 9, 129
130	SUTILIJA	I padina: Sonda 3, SJ 2 / E slope: test pit 3, SU 2	N 07 (2014)	importirano posuđe / imported ware	ručka / handle	1	T. / Pl. 9, 130
131	SUTILIJA	iz profila uništene I terase: speleobjekt / from profile of destroyed E terrace: speleological formation	N 76	importirano posuđe / imported ware	obod / rim	1	sl. / Fig. 8, 131
132	SUTILIJA	iz profila uništene I terase / from profile of destroyed E terrace	N 92	importirano posuđe / imported ware	tijelo - ukras / wall - ornament	1	sl. / Fig. 8, 132
133	SUTILIJA	iz profila uništene I terase: speleobjekt / from profile of destroyed E terrace: speleological formation	N 107	importirano posuđe / imported ware	tijelo - ukras / wall - ornament	1	sl. / Fig. 8, 133
134	SUTILIJA	iz profila uništene I terase / from profile of destroyed E terrace	N 114	importirano posuđe / imported ware	tijelo - ukras / wall - ornament	1	sl. / Fig. 8, 134
135	SUTILIJA	iz profila uništene I terase: speleobjekt / from profile of destroyed E terrace: speleological formation	N 75	importirano posuđe / imported ware	tijelo / wall	1	sl. / Fig. 8, 135
136	SUTILIJA	središnji plato: I dio / central plateau: E part (PT 3032)	N 160	importirano posuđe / imported ware	tijelo / wall	1	sl. / Fig. 8, 136
137	SUTILIJA	J terasa / S terrace	N 53	importirano posuđe / imported ware	tijelo - ukras / body - ornament	1	sl. / Fig. 8, 137
138	SUTILIJA	J terasa: pripećak / S terrace: abri	N 44	importirano posuđe / imported ware	obod / rim	1	sl. / Fig. 8, 138
139	SUTILIJA	središnji plato: profil uništenja I podzida / central plateau: profile of destroyed part of E retaining wall	N 23	rastirač / sandstone	ulomak / fragment	1	T. / Pl. 10, 139
140	SUTILIJA	središnji plato: I dio / central plateau: E part (PT 3032)	N 161	rastirač / sandstone	ulomak / fragment	1	T. / Pl. 10, 140
141	SUTILIJA	središnji plato: profil uništenja I podzida / central plateau: profile of destroyed part of E retaining wall	N 22	brus / whetstone	/	3	T. / Pl. 10, 141
142	SUTILIJA	iz profila uništene I terase / from profile of destroyed E terrace	N 91	brus / whetstone	/	2	T. / Pl. 10, 142
143	SUTILIJA	J terasa: pripećak / S terrace: abri	N 43	žrvanj / millstone	dno / bottom	1	T. / Pl. 10, 143
144	SUTILIJA	iz profila uništene I terase: speleobjekt / from profile of destroyed E terrace: speleological formation	N 01; TGR: 2673	pinceta / tweezers	/	1	T. / Pl. 10, 144
145	SUTILIJA	iz profila uništene I terase / from profile of destroyed E terrace	N 103	fibula	noga / foot	1	sl. / Fig. 9

Kratice / Abbreviations

AA - Archaeologia Adriatica

GZM - Glasnik Zemaljskog muzeja u Sarajevu

HA - Histria Antiqua

Izdanja HAD-a - Izdanja Hrvatskog arheološkog društva

OA - Opuscula Archaeologica

PPUD - Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji

VAHD - Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku

VAMZ - Vjesnik arheološkog muzeja u Zagrebu

VAPD - Vjesnik za arheologiju i povijest dalmatinsku

Arhivi / Archives

Državna geodetska uprava Republike Hrvatske (DGU) Hrvatska – Državni arhiv u Splitu – fond 152 – Arhiv mapa za Istru i Dalmaciju. Katastar Dalmacije 1830. – 1975. – br. 174 Seget (HR-DAST-152-AMD-174)

State Geodetic Administration of the Republic of Croatia (SGA) Croatia – State Archives in Split – fonds 152 – Map Archive for Istria and Dalmatia. Cadastre of Dalmatia 1830–1975 – No. 174 Seget (HR-DAST-152-AMD-174)

Antički izvori / Ancient sourcesPlinije Stariji, *Zemljopis starog svijeta (Naturalis historia III, IV, V i VI knjiga)*, prijevod / translated by Uroš Pasini, Književni krug Split, 2004.**Bibliografija / Bibliography****Alonso, Frankel 2017**N. Alonso, R. Frankel, A *survey of ancient grain milling systems in the Mediterranean*, *Revue Archéologique de l'Est* 43, Dijon 2017, 461-478.**Arena, Barbarić, Radić Rossi 2020**A. Arena, V. Barbarić, I. Radić Rossi, *Vranjic (Gulf of Kaštela) between the late early and the middle bronze age (19th–14th century BCE)*, in: I. Kamenjarin, D. Tončinić (eds.), *Okolica Kaštelanskog zaljeva u prošlosti*, Izdanja HAD-a 33 (2019), Zagreb 2020, 21-37.**Babić 1980**I. Babić, *Gradine i gomile između Trogira i Splita u odnosu na prirodne puteve*, in: N. Tasić (ed.), *Putevi i komunikacije u praistoriji*, Materijali 16, Beograd 1980, 61-67.**Babić 1991**I. Babić, *Prostor između Trogira i Splita*, *Kulturnohistorijska studija*, Kaštel Novi 1991.**Babić 2020**I. Babić, *Iz prapočetaka Trogira. Zaštitna arheološka iskapanja u gospodarskoj zgradi palače Garagnin – Fanfogna*, in: I. Babić, B. Kirigin, L. Paraman, *Zaštitna arheološka istraživanja u sklopu palače Garagnin – Fanfogna (Muzej grada Trogira) 1978. – 1980. godine*, Trogir 2020, 7-28, 69-78.**Barbarić 2006**V. Barbarić, *Nekropola u Vičjoj luci i gradina Rat na otoku**Braču – nova razmatranja*, VAPD 99, Split 2006, 43-62.**Barbarić 2011**V. Barbarić, *Tipologija lončarije iz kasnoga brončanoga i željeznoga doba s područja Dalmacije*, neobjavljena doktorska disertacija / unpublished PhD thesis, Split 2011.**Barbarić 2016**V. Barbarić, *Indigenous Pottery in Dalmatia During the Last Millennium BC*, in: D. Davison, V. Gaffney, P. Miracle, J. Sofaer (eds.), *Croatia at the Crossroads. A consideration of archaeological and historical connectivity*, *Proceedings of a conference held at Europe House, Smith Square, London, 24–25 June 2013 to mark the accession of Croatia to the European Union*, Oxford 2016, 123-138.**Basler 1969**Đ. Basler, *Nekropola na Velim Ledinama u Gostilju (Donja Zeta)*, GZM 29, Sarajevo 1969, 5-45.**Batović 1968**Š. Batović, *Istraživanje ilirskog naselja u Radovinu*, *Diadora* 4, Zadar 1968, 53-74.**Batović 1970**Š. Batović, *Istraživanje liburnskog naselja u Ninu* 1969. godine, *Diadora* 5, Zadar 1970, 33-48.**Batović 1974**Š. Batović, *Ostava iz Jagodnje Gornje u okviru zadnje faze liburnske kulture*, *Diadora* 7, Zadar 1974, 159-234.**Batović 1976**Š. Batović, *Le relazioni*

culturali tra le sponde adriatiche nell'età del ferro, in: M. Suić (ed.), *Jadranska obala u protohistoriji: kulturni i etnički problemi, simpozij održan u Dubrovniku od 19. do 23. 10. 1972.*, Zagreb 1976, 11-93.

Batović 1980

Š. Batović, *Istraživanje prapovijesti u Bribiru*, Diadora 9, Zadar 1980, 55-94.

Batović 1987

Š. Batović, *Liburnska grupa*, in: A. Benac (ed.), *Praistorija jugoslavenskih zemalja*, V. Željezno doba, Sarajevo 1987, 339-390.

Batović, Batović 2013

Š. Batović, A. Batović, *Helenistički grobovi iz Nadina u okviru V. (zadnje) faze liburnske kulture. Građa za povijest Liburna, IV. – I. st. prije Krista*, Zadar 2013.

Beg Jerončić et al. 2018

I. Beg Jerončić, T. Jerončić, V. Katavić, A. Nađander, *Izvišće o probnim sondažnim arheološkim istraživanjima na prostoru povijesne jezgre grada Trogira*, neobjavljeni izvještaj / unpublished report, Kaukal d.o.o., Split 2018.

Blečić 2002

M. Blečić, *Kastav u posljednjem tisućljeću prije Krista*, VAMZ 35, Zagreb 2002, 67-142.

Blečić 2007

M. Blečić, *Reflections of Picens impact in the Kvarner Bay*, in: M. Guštin, P. Ettl, M. Buora (eds.), *Piceni ed Europa, Atti del convegno*, Archeologia di frontiera 6, Udine 2007, 109-122.

Blečić Kavur 2015

M. Blečić Kavur, *Povezanost perspektive. Osor u kulturnim kontaktima mlađeg željeznog doba*, Koper 2015.

Borzić 2009

I. Borzić, *Uvala Gradina na otoku Korčuli u svjetlu podmorskih arheoloških nalaza*, in: L. Bekić (ed.), *Jurišičev zbornik. Zbornik radova posvećenih uspomeni na Marija Jurišića*, Zagreb 2009, 82-97.

Borzić 2017a

I. Borzić, *Keramički nalazi*, in: I. Fadić, A. Eterović Borzić (eds.), *Grad mrtvih nad poljem života. Nekropola gradinskog naselja Kopila na otoku Korčuli*, Zadar 2017, 61-85.

Borzić 2017b

I. Borzić, *Korint B i srodne amfore s istočnojadranskih gradinskih lokaliteta*, in: G. Lipovac Vrkljan, I. Radić Rossi, A. Konestra (eds.), *Adriamphorae. Amfore kao izvor za rekonstrukciju gospodarskoga razvoja jadranske regije u antici: lokalna proizvodnja, Radovi s okruglog stola Zagreb*, 21. travnja 2016. g., Zagreb 2017, 5-12.

Brusić 2000

Z. Brusić, *Nekropola Gradine kod Dragišića*, Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru 38 (25), Zadar 2000, 1-15.

Brusić 2005

Z. Brusić, *Ostatci liburnske nekropole ispred zapadnog bedema Aserije*, Asseria 3, Zadar 2005, 7-24.

Buora 1997

M. Buora, *Qualche*

osservazione sulle anfore greco-italiche dell'alto Adriatico, Quaderni Friulani di Archeologia VII, Udine 1997, 161-167.

Burić 2020

T. Burić, *Trogirski distrikt u srednjem vijeku do 1537. godine*, Split 2020.

Cambi, Kirigin, Marin 1981

N. Cambi, B. Kirigin, E. Marin, *Excavations at Issa, Island of Vis, Yugoslavia 1976, 1979 - A Preliminary Report*, Rivista di archeologia 4, Roma - Venezia 1981, 83-86.

Carre et al. 2014

M.-B. Carre, S. Pesavento Mattioli, P. Monsieur, *Transport amphorae Lamboglia 2 and Dressel 6A: Italy and/or Dalmatia? Some clarifications*, Journal of Roman Archaeology 27, Cambridge 2014.

Chapman, Shiel, Batović 1996

J. Chapman, R. Shiel, Š. Batović, *The Changing Face of Dalmatia, Archaeological and Ecological Studies in a Mediterranean Landscape*, London 1996.

Cipriano, Mazzocchin 2017

S. Cipriano, S. Mazzocchin, *Western Adriatic amphorae productions: the research status*, in: G. Lipovac Vrkljan, I. Radić Rossi, A. Konestra (eds.), *Adriamphorae. Amfore kao izvor za rekonstrukciju gospodarskoga razvoja jadranske regije u antici: lokalna proizvodnja, Radovi s okruglog stola Zagreb*, 21. travnja 2016. g., Zagreb 2017, 33-47.

Čače 1982

S. Čače, *Liburnske zajednice i njihovi teritoriji*, Dometi 12, Rijeka 1982, 41-52.

Čače 1992

S. Čače, *Područje Kaštela na prijelazu iz prapovijesti u povijesno doba*, in: Z. Gunjača (ed.), *Znanstveni skup Kaštel-Sućurac od prapovijesti do XX. stoljeća*, Split - Kaštel Sućurac 1992, 33-47.

Čače 2001

S. Čače, *Putalj do početka povijesnog doba*, in: T. Burić, S. Čače, I. Fadić (eds.), *Sv. Juraj od Putalja*, Split 2001, 33-77.

Čače 2006

S. Čače, *South Liburnia at the Beginning of the Principle. Jurisdiction and Territorial Organization*, in: S. Čače, A. Kurilić, F. Tassaux (eds.), *Les Routes de L'adriatique Antique. Géographie et Économie / Putovi antičkog Jadrana, Geografija i gospodarstvo, Actes de la Table ronde du 18 a u 22 septembre 2001 (Zadar) / Radovi s Okruglog stola održanog u Zadru od 18. do 22. rujna 2001*, Bordeaux-Zadar 2006, 65-79.

Čače, Milivojević 2017

S. Čače, F. Milivojević, *Rimski Ilirik u 1. st. pr. Kr.: nekoliko zapažanja*, VAHD 110/2, Split 2017, 425-450.

Čargo 2017

B. Čargo, *Posude s mrežastim ukrasom iz Ise na otoku Visu*, VAHD 110/1, Split 2017, 173-191.

Čelhar 2009

M. Čelhar, *Prilog poznavanju prapovijesti Dugog otoka*, AA 3, Zadar 2009, 83-104.

Čelhar, Parica, Ilkić 2018

M. Čelhar, M. Parica, M. Ilkić, D. Vujević, *A Bronze Age underwater site near the islet of Ričul in northern Dalmatia (Croatia)*, SKYLLIS – Zeitschrift für maritime und limnische Archäologie und Kulturgeschichte 17/1 (2017), Pretzfeld 2018, 21-34.

Čelhar, Borzić 2016

M. Čelhar, I. Borzić, *Gradina u Zemunik Donjem – nalazi željeznog i rimskog doba*, in: J. Faričić, Z. Dundović (eds.), *Zemunik u prostoru i vremenu*, Zadar 2016, 69-117.

Čović 1965

B. Čović, *Uvod u stratigrafiju i hronologiju praistorijskih gradina u Bosni*, GZM 20, Sarajevo 1965, 27-145.

Čović 1989

B. Čović, *Posuška kultura*, GZM 44, Sarajevo 1965, 61-127.

De Juliis 1978

E. M. De Juliis, *Centri di produzione ed area di diffusione commerciale della ceramica Dauniana di stile geometrico*, Archivio storico Pugliese 31, 1978.

De Juliis 2002

E. De Juliis, *La ceramica sovraddipinta apula*, Bari 2002.

Drechsler-Bižić 1987

R. Drechsler-Bižić, *Japodska grupa*, in: A. Benac (ed.), *Praistorija jugoslavenskih zemalja, V. Željezno doba*, Sarajevo 1987, 391-441.

Forenbaher 2018

S. Forenbaher, *Ljubljana Ljubljana i Cetina: lončarski*

stilovi 3. tisućljeća prije

Krista na prostoru istočnoga Jadrana, Prilozi Instituta za arheologiju 35, Zagreb 2018, 113-157.

Forenbaher, Vranjican 1985

S. Forenbaher, P. Vranjican, *Vaganačka pećina*, OA 10, Zagreb 1985, 1-21.

Fisković 1957

C. Fisković, *Segetski spomenici*, VAHD 56-59/2, Split 1957, 213-232.

Francisci 2020

D. Francisci, *The Olynthus mill in the Alps: New hypotheses from two unidentified millstones discovered in Veneto region (Italy)*, in: T. Gluhak, D.-M. Vornicu (eds.), *Proceedings of the 2nd Meeting of the Association for Ground Stone Tools Research (Mainz, 12-15 September 2017)*, Journal of Lithic Studies 7 (3), Edinburgh 2020, <http://journals.ed.ac.uk/lithicstudies/article/view/3083> (25. 10. 2020).

Galiot 2014

S. Galiot, *Izveštaj o arheološkom istraživanju na lokalitetu gradina Sutilija s crkvom sv. Ilije u Segetu Gornjem i rimskim kamenolomom u Segetu Donjem*, neobjavljeni izvještaj / unpublished report, *Delmat Galiot d.o.o.*, Split 2014.

Gasparri 1973

C. Gasparri, *La collezione di vasi antichi dell' Università di Genova*, Rivista di Studi Liguri 34, 263-288.

Gavranović 2011

M. Gavranović, *Die Spätbronze- und Früheisenzeit*

in Bosnien, Teil 1 und Teil 2, Universitätsforschungen zur prähistorischen Archäologie, Band 195, Wien 2011.

Gerke et al. 2006

T. L. Gerke, S. R. Stocker, J. L. Davis, J. B. Maynard, C. Dietsch, *Sourcing Volcanic Millstones from Greco-Roman Sites in Albania*, Journal of Field Archaeology 31 (2), Abingdon 2006, 137-146 <https://doi.org/10.1179/009346906791072034> (25. 10. 2020).

Glavaš 2014

V. Glavaš, *Analize vidljivosti u prapovijesnom krajoliku Velebita*, AA 8, Zadar 2014, 1-26.

Glavaš, Konestra Tonc 2020

V. Glavaš, A. Konestra, A. Tonc, *Wine Consumption in the Kvarner and sub-Velebit Area (NE Adriatic) in the Last Centuries BCE: Evidence from Amphora Finds*, in: I. Kamenjarin, M. Ugarković (eds.), *Exploring the neighborhood. The role of ceramics in understanding place in the Hellenistic world. Proceedings of the 3rd Conference of IARPotHP Kaštela, June 2017, 1st–4th*, Wien 2020, 271-286.

Glogović 1989

D. Glogović, *Prilozi poznavanja željeznog doba na sjevernom Jadranu, Hrvatsko Primorje i Kvarnerski otoci*, Zagreb 1989.

Glogović 2003

D. Glogović, *Fibeln im kroatischen Küstengebiet (Istrien, Dalmatien)*, Prähistorische Bronzefunde XIV/13, Stuttgart 2003.

Glogović 2014

D. Glogović, *The Fifth Phase of the Iron Age of Liburnia and the Cemetery of Hillfort of Dragišić*, Oxford 2014.

Gobbi, Milletti 2014

A. Gobbi, M. Milletti, *Le lektythoi a reticolo e la loro diffusione lungo la dorsale tirrenica*, Archeologia classica 65 (4), Roma 2014, 139-180.

Govedarica 1982

B. Govedarica, *Prilozi kulturnoj stratigrafiji praistorijskih gradinskih naselja u jugozapadnoj Bosni*, Godišnjak Centra za balkanološka istraživanja 20, Sarajevo 1982, 111-234.

Govedarica 1989

B. Govedarica, *Rano brončano doba na području istočnog Jadrana*, Sarajevo 1989.

Göransonn 2007

K. Göransonn, *The Transport amphorae from Euesperides. The maritime trade of a Cyrenaican city 400 – 250 BC*, Acta Archaeologica Lundensia 25 (4), Lund 2007.

Hurschmann 1995

R. Hurschmann, *Unteritalische Netzlekythoi*, Archäologischer Anzeiger 4, Berlin 1995, 667-691.

Jeličić 1981

J. Jeličić, *Heraklov žrtvenik i ostali nalazi u Segetu Donjem kod Trogira*, VAHD 75, 97-104.

Jerončić 2017

T. Jerončić, *Izveštaj o provedenim sustavnim arheološkim istraživanjima na lokalitetu Marina, crkva Gospe od Sniga na Dridu*, neobjavljeni izvještaj /

unpublished report, Kaukal d.o.o., Split 2017.

Jurišić 2000

M. Jurišić, *Ancient shipwreck of the Adriatic, Maritime transport during the first and second centuries AD*, BAR International Series 828, Oxford 2000.

Kaiser, Forenbaher 2002

T. Kaiser, S. Forenbaher, *Krajčicina spilja i brončano doba otoka Visa*, OA 26, Zagreb 2002, 99-110.

Karavanić, Paraman 2018

I. Karavanić, L. Paraman, *Paleolitički lovci skupljači na prostoru Trogira i Kaštela*, in: L. Paraman (ed.), *Osam stoljeća štovanja Gospe od Anđela i prvog franjevačkog samostana u Trogiru, Trogir, 18. – 19. listopada 2018, program i sažeci*, Trogir 2018, 19.

Katić 2000

M. Katić, *Uvod u proučavanje keramičkih radionica Farosa*, OA 23-24 (1999-2000), Zagreb 2000, 49-58.

Katić 2005

M. Katić, *Proizvodnja kasnih Korintskih B amfora u Farosu*, PPUD 39, Split 2005, 51-59.

Katić 2009

M. Katić, *Urbanistički i kulturni profil Isse*, neobjavljena doktorska disertacija / unpublished PhD thesis, Zadar 2009.

Kirigin 1994

B. Kirigin, *Grčko-italske amfore na Jadranu*, Arheološki vestnik 45, Ljubljana 1994, 15-24.

Kirigin 2010

B. Kirigin, *Gradina Sutilja povrh Trogira i nalazi rane keramike tipa Alto-Adriatico*, in: J. Dukić, A. Miliošević, Ž. Rapanić (eds.), *Scripta Branimiro Gabričević dictata*, Trilj 2010, 23-55.

Kirigin 2018

B. Kirigin, *Pharos, Greek amphorae and wine production*, in: D. Katsonopoulou (ed.), *Paros IV. Paros and its colonies, Proceedings of the fourth international conference on the archaeology of Paros and the Cyclades Paroikia, Paros, 11-14 June 2015*, Athens 2018, 397-419.

Kirigin, Katunarić, Šešelj 2005

B. Kirigin, T. Katunarić, L. Šešelj, *Amfore i fina keramika (od 4. – 1. st. pr. Kr.) iz srednje Dalmacije: preliminarni ekonomski i socijalni pokazatelji*, VAPD 98, Split 2005, 7-21.

Kirigin, Paraman 2020

B. Kirigin, L. Paraman, *Lončarski i ostali pokretni nalazi otkriveni u gospodarskoj zgradi palače Garagnin – Fanfogna (lapidariju Muzeja grada Trogira)*, in: I. Babić, B. Kirigin, L. Paraman (eds.), *Zaštitna arheološka istraživanja u sklopu palače Garagnin – Fanfogna (Muzej grada Trogira) 1978. – 1980. godine*, Trogir 2020, 29-78.

Klarin 2001

N. Klarin, *Prapovijesni grobovi na Aseriji*, Diadora 20 (2000), Zadar 2001, 23-71.

Koehler 1978

C. G. Koehler, *Corinthian A and B Transport amphoras*,

doktorska disertacija, New Jersey 1978.

Koehler 1992

C. G. Koehler, *A Brief Typology and Chronology of Corinthian Transport Amphoras*, in: V. I. Kats, S. I. Monakhov (eds.), *Greek Amphoras*, Saratov 1992, 265-283, <http://projects.chass.utoronto.ca/amphoras/corab92.htm> (25. 10. 2020).

Korošec, Korošec 1980

J. Korošec, P. Korošec, *Istraživanja na Bribirskoj glavici u Bribiru*, Diadora 9, Zadar 1980, 95-115.

Kukoč 2012

S. Kukoč, *Spondylus gaederopus u neolitičkim kulturama na istočnom Jadranu*, HA 21, Pula 2009, 177-202.

Kukoč, Čelhar 2009

S. Kukoč, M. Čelhar, *Željezni predmeti u liburnskoj kulturi*, HA 17, Pula 2009, 89-102.

Lanza 2004

E. Lanza, *Vasi a Reticolo della Collezione Moschini al Museo di Antichità di Torino: Riflessioni sulla Storia del Collezionismo e su una Classe Ceramica*, Quaderni della Soprintendenza Archeologica del Piemonte 20, Piemonte 2005, 21-50.

Lanza 2005

E. Lanza, *Ceramica di gnathia al Museo di antichità di Torino*, Mantova 2005.

Lo Schiavo 1970

F. Lo Schiavo, *Il gruppo liburnico-japodico: per una definizione nell'ambito della protostoria*

balcanica. Memorie Classe Scienze morali, storiche e filologiche XIV, Roma 1970.

Marić 1968

Z. Marić, *Japodske nekropole u dolini Une*. GZM 23, Sarajevo 1968, 5-80.

Marijanović 2000

B. Marijanović, *Prilozi za prapovijest u zaleđu jadranske obale*, Zadar 2000.

Marović 1991

I. Marović, *Istraživanja kamenih gomila cetinske kulture u srednjoj Dalmaciji*, VAHD 84, 15-214.

Marović, Nikolanci 1977

I. Marović, M. Nikolanci, *Četiri groba iz nekropole u Vičjoj luci (o. Brač)*, VAHD 70-71, Split 1977, 5-55.

Maršić 2007

D. Maršić, *Heraklov žrtvenik iz Trogira*, AA 1, Zadar 2007, 111-128.

Mihovilić 2013

K. Mihovilić, *Histri u Istri: željezna doba Istre*, Pula 2013.

Miletić 2005

A. Miletić, *Reljef Herkula Viktora iz antičkog Trogira*, Mogućnosti 10-12, Split 2005, 133-139.

Miletić 2008

A. Miletić, *Željeznodobna gradina na brdu Sutilja u Segetu*, in: B. Olujčić (ed.), *Povijest u kršu: Zbornik radova projekta „Naselja i komunikacije u kontekstu veza Jadranskog priobalja i unutrašnjosti“*, Zagreb 2008, 135-140.

Miletić 1993a

Ž. Miletić, *Rimska cestovna mreža između Arauzone i Tragurija*, Radovi filozofskog fakulteta u Zadru 31 (18) (1991–1992), Zadar 1993, 63–88.

Miletić 1993b

Ž. Miletić, *Rimska cestovna mreža između Jadera, Burnuma i Salone*, Radovi filozofskog fakulteta u Zadru 32 (19) (1992–1993), Zadar 1993, 117–150.

Miše 2015

M. Miše, *Gnathia and related Hellenistic ware on the East Adriatic coast*, Oxford 2015.

Miše et al. 2019

M. Miše, V. Serneels, A. Matana, A. Montanari, B. Kirigin, *Provenance studies of amphorae from the Greek colony Pharos on the island of Hvar, Croatia*, in: 250 Million Years of Earth History in Central Italy: Celebrating 25 Years of the Geological Observatory of Coldigioco, C. Koeberl, D. M. Bice (eds.), Geological Society of America, Special Paper 542, Penrose Place 2019, 471–499.

Nikolić 2020

C. Nikolić, *Izvještaj 04/20: Pregled lokacije na području lokaliteta Sutilija*, neobjavljeni izvještaj / unpublished report, S.PAS, Centar za obuku pasa posebne namjene, Andraševac 2020.

Odža 2009

A. Odža, *Željeznodobne fibule iz arheološke zbirke Franjevačkog samostana na Humcu kod Ljubuškog*, VAPD 102, Split 2009, 7–58.

Olcese 2004

G. Olcese, *Anfore greco-italiche antiche: alcune osservazioni sull'origine e sulla circolazione alla luce di recenti ricerche archeologiche ed archeometriche*, in: E.C. De Senna, E. Dessales (eds.), *Metodi e approcci archeologici: l'industria e il commercio nell'Italia antica*, BAR International Series 1262, Oxford 2004, 173–192.

Oreč 1978

P. Oreč, *Prapovijesna naselja i grobne gomile (Posušje, Grude i Lištica)*, Glasnik Zemaljskog Muzeja u Sarajevu 32 (1977), Sarajevo 1978, 181–291.

Palmentola 2007

P. Palmentola, *Ceramica apula a decorazione nera*, in: E. M. De Juliis (ed.), *Catalogo del Museo Nazionale archeologico di Taras II*, 2. Rutigliano I. *La necropoli di contrada Purgatorio Scavo* 1978, Taranto 2007, 399–405.

Paraman, Tresić Pavičić 2015

L. Paraman, D. Tresić Pavičić, *Stručno izvješće o realizaciji programa "Istraživanje prapovijesnog naselja i dokumentiranje arheološke zone Sutilija": Arheološko istraživanje neinvazivnim metodama na lokalitetu Seget Gornji – Sutilija (gradina, kamenolom i crkva sv. Ilije)*, neobjavljeni izvještaj / unpublished report, Trogir 2015.

Paraman, Šuta 2017

L. Paraman, I. Šuta, *Prilog poznavanju topografije prapovijesnih nalazišta u zapadnom dijelu Kaštelanskog zaljeva*, in: J. Balen, I. Šuta (eds.), *Okolica Kaštelanskog*

zaljeva u prošlosti, Kaštela 2. – 6. listopada 2017, Program i sažeci, Kaštela 2017, 8–9.

Paraman, Ugarković, Steskal 2020

L. Paraman, M. Ugarković, M. Steskal, *Terenski pregled i dokumentiranje gradinskih nalazišta na širem trogirskom području u 2019. godini kao uvod u sustavno istraživanje Hiličkoga poluotoka*, Annales Instituti Archaeologici 16, Zagreb 2020, 245–268.

Paraman et al. 2020

L. Paraman, M. Ugarković, J. Scheifinger, L. Rembart, D. Oberndorfer, E. Visković, L. Schintlmeister, P. Klostermann, M. Binder, M. Steskal, *Report on New Excavations in Ancient Trogir. The 2018 Croatian-Austrian Mission*, Jahreshefte des Österreichischen Archäologischen Institutes in Wien 88, Wien 2020, 387–459.

Parica 2014a

M. Parica, *Arheološki tragovi kamenarstva u Dalmaciji od prapovijesti do kraja srednjeg vijeka*, neobjavljena doktorska disertacija / unpublished PhD thesis, Zagreb 2014.

Parica 2014b

M. Parica, *Tragovi alata u antičkim i srednjovjekovnim kamenolomima Dalmacije kao pomoć pri kronološkom determiniranju pojedinih faza eksploatacije*, AA 8, Zadar 2014, 51–80.

Parica, Horvat 2020

M. Parica, K. Horvat, *Kamenolomi sv. Ilije*, in: I. Kamenjarin, D. Tončinić (eds.), *Okolica Kaštelanskog*

zaljeva u prošlosti, Izdanja HAD-a 33 (2019), Zagreb 2020, 211–221.

Pašalić et al. 2016

G. Pašalić, M. Mužinić, S. Novak Mujanović, K. Čović Fornažar, D. Ananić, D. Fundarulja, S. Mrkoci, *Elaborat zaštite okoliša: Izmjena eksploatacije tehničko-građevnog kamena na eksploatacijskom polju „Seget-sjever“ spuštanjem u dubinu i smanjenjem površine eksploatacije – ocjena o potrebi procjene utjecaja na okoliš*, IPZ Uniprojekt MCF d.o.o., Zagreb 2016, https://mzoe.gov.hr/UserDocImages//ARHIVA%20DOKUMENATA/ARHIVA%20---%20OPUO/2016/elaborat_zastite_okolisa_513.pdf (9. 11. 2020).

Pesavento Mattioli 2014

S. Pesavento Mattioli, *Le produzioni di anfore vinarie nei territori adriatici: questioni di metodo*, in: G. Lipovac Vrkljan, B. Šiljeg, I. Ožanić Roguljić, A. Konestra (eds.), *Rimske keramičarske i staklarske radionice. Proizvodnja i trgovina na jadranskom prostoru*, Zbornik 2. međunarodnog arheološkog kolokvija, Crikvenica, 28.–29. listopada 2011., Zbornik instituta za arheologiju 2, Crikvenica 2014, 191–198.

Perhoč 2009

Z. Perhoč, *Sources of Chert in Middle Dalmatia: Supplying Raw Material to Prehistoric Lithic Industries*, in: S. Forenbaher (ed.), *A Connecting Sea: Maritime Interaction in Adriatic Prehistory*, BAR International

Series 2037, Oxford 2009, 25-45.

Petrić 1992

N. Petrić, *Prapovijest Trogira*, Diadora 14, Zadar 1992, 23–40.

Petrić 1999a

M. Petrić, *Korint B amfore iz hvarskog podmorja*, Periodični izvještaj Centra za zaštitu kulturne baštine otoka Hvara 33 (163), Hvar 1999, 50-56.

Petrić 1999b

N. Petrić, *Nalazi apulske geometrijske keramike u srednjoj Dalmaciji*, VAHD 90-91, Split 1999, 43-55.

Polonijo, Bulić 1931

M. Polonijo, F. Bulić, *Starinski nalaz u Krku*, Povodom pedesetgodišnjice jubileja Vjesnika za arheologiju i historiju dalmatinsku 1878-1928, Split 1931, 73-76.

Popović 1994

LJ. Popović, *Античка зрчка збирка (Collection of Greek Antiquities)*, Beograd 1994.

Popović, Kapuran 2007

P. Popović, A. Kapuran, *Milestones from Kale in Krševica (Southeastern Serbia)*, Godišnjak Centra za balkanološka ispitivanja 34, Sarajevo 2007, 83-96.

Radić Rossi 2008

I. Radić Rossi, *Luka Vis – hrid Krava*, Hrvatski arheološki godišnjak 4/2007, Ministarstvo kulture, Uprava za zaštitu kulturne baštine, Zagreb 2008, 463-465.

Radić Rossi 2011

I. Radić Rossi, *Problematika prapovijesnih i antičkih*

arheoloških nalazišta u hrvatskom podmorju, neobjavljena doktorska disertacija, Zadar 2011.

Radić Rossi 2017

I. Radić Rossi, *Amfore tipa Korint B iz hrvatskog podmorja*, in: G. Lipovac Vrkljan, I. Radić Rossi, A. Konestra (eds.), *Adriamphorae. Amfore kao izvor za rekonstrukciju gospodarskoga razvoja jadranske regije u antici: lokalna proizvodnja, Radovi s okruglog stola Zagreb*, 21. travnja 2016. g., Zagreb 2017, 13-25.

Rudarsko-geološko-naftni fakultet 2008

Rudarsko-geološko-naftni fakultet, *Stručno mišljenje o radovima i stanju stabilnosti kosina na eksploatacijskom polju Seget-sjever*, neobjavljeni izvještaj / unpublished report, Rudarsko-geološko-naftni fakultet, Zagreb 2008.

Radmilli 1985

A. M. Radmilli, *La ceramica di Gnathia presente nell'isola di Lagosta in Dalmazia*, in: B. Mundi (ed.), *Atti di 7 Convegno nazionale sulla Preistoria-Protostoria-Storia della Daunia, San Severo, 13-14-15 dicembre 1985*, San Severo 1985, 133-140.

Riccardi 2007

A. Riccardi, *Ceramica a fasce e di stile misto*, in: E. M. De Juliis (ed.), *Rutigliano I. La necropoli di contrata Purgatorio Scavo* 1978, Taranto 2007, 351-385.

Simat, Lugović 2011

S. Simat, B. Lugović, *Petrografsko – geokemijska*

obilježja i arheološki značaj vulkanskih žrvnjeva iz Bribirske glavice u Dalmaciji, in: F. Skopljak, A. Filipović, N. Đurić, Neđo (eds.), *Zbornik sažetaka, IV Savjetovanje geologa Bosne i Hercegovine sa međunarodnim učešćem*, Udruženje geologa Bosne i Hercegovine, Sarajevo 2011, 50-51.

Sirovica 2019

F. Sirovica, *Gubitak vrijednosti arheološkog zapisa: mogućnosti i načini procjene*, Ljubljana 2019.

Sirovica, Paraman, Tresić-Pavičić 2020

F. Sirovica, L. Paraman, D. Tresić Pavičić, *Possibilities of Retrospective Monitoring and Value Loss Assessment of the Site Damaged by Continuous Stone Exploitation: Sutillija hill above Trogir, Croatia*, in: I. Miloglav (ed.), *Proceedings from the 6th scientific conference Methodology and Archaeometry*, Zagreb 2020, 37-55.

Suić 1991

M. Suić, *Tragurium marmore notum*, in: E. Alirejsović, B. Čović (eds.), *Zbornik radova posvećenih akademiku Alojzu Bencu*, Sarajevo 1991, 285-295.

Škobalj 1970

A. Škobalj, *Obredne gomile. Na temelju arheoloških nalaza povijesno-teološka rasprava o religiji i magiji*, Čiovo 1970.

Šešelj 2010

L. Šešelj, *Promunturium Diomedes: Svetište na rtu Ploča i jadranska pomorska trgovina u helenističkom razdoblju*, neobjavljena doktorska disertacija /

unpublished PhD thesis, Zadar 2010.

Šešelj, Vuković 2013

L. Šešelj, M. Vuković, *Liburnsko naselje u Radovinu: preliminarna analiza keramičkog materijala*, Diadora 26-27, Zadar 2013, 333–350.

Šuta 2011

I. Šuta, *Žrvnjevi i nakovnji*, in: I. Šuta, I. Kamenjarin (eds.), *Antički Šikuli*, Kaštela 2011, 104-109.

Šuta 2017

I. Šuta, *Amfore kao pokazatelj ekonomskih i društvenih odnosa u okolici Kaštelanskog zaljeva tijekom 2. i 1. st. pr. Kr.*, in: G. Lipovac Vrkljan, I. Radić Rossi, A. Konestra (eds.), *Adriamphorae. Amfore kao izvor za rekonstrukciju gospodarskoga razvoja jadranske regije u antici: lokalna proizvodnja, Radovi s okruglog stola Zagreb*, 21. travnja 2016. g., Zagreb 2017, 26-33.

Šuta, Bartulović 2007

I. Šuta, T. Bartulović, *Gradina Kaštela i okolice*, Kaštela 2007.

Šuta, Čargo, Gluhak 2017

I. Šuta, B. Čargo, T. M. Gluhak, *Raw material variability and provenance of the Olynthus mills from the Greek settlements of Siculi and Issa / Dalmatia*, in: *Ground Stone Tools and Society. An International Conference on Quarrying, Production, Function and Exchange*, Mainz, Sept. 12. – 15., AGSTR Mainz 2017 https://www.researchgate.net/publication/320559572_Raw_material_variability_and_provenance_of_the_

Olynthus_mills_from_the_Greek_settlements_of_Siculi_and_Issa_Dalmatia (25. 10. 2020).

Tomas 2016

T. Tomas, *Majića gradina (Drinovci) – novo nalazište licenske keramike u Hercegovini*, Hercegovina 2, Mostar 2016, 7-23.

Tomasović 2008

M. Tomasović, *Arheološki dokazi života na prostoru Biokova od razdoblja prapovijesti do srednjeg vijeka*, in: R. Ozimec (ed.), *Biokovo*, Zagreb 2008, 137-152.

Ugarković 2019

M. Ugarković, *Geometrija smrti: isejski pogrebni obredi, identiteti i kulturna interakcija. Antička nekropola na Vlaškoj njivi, na otoku Visu, I/1-2*, Split - Zagreb 2019.

Ugarković, Konestra 2020

M. Ugarković, A. Konestra, *Stobreč – bedemi: pregled keramičkih nalaza s istraživanja 2012. godine*, in: I. Kamenjarin, D. Tončinić (eds.), *Okolica kaštelanskog zaljeva u prošlosti*, Izdanja HAD-a 33 (2019), Kaštela 2020, 47-64.

Urem 2012

D. Urem, *Limska gradina – keramika s područja nekropole*, Pula 2012.

Vandermersch 1994

C. Vandermersch, *Vins et amphores de Grande Grèce et de Sicile. IVe-IIIe s. Avant J.-C.*, Naples 1994.

Vinski 1956

Z. Vinski, *Ein liburnischer Depotfund von Baška*,

Archaeologia Iugoslavica 2, Beograd 1956, 19-30.

Visković 2019

E. Visković, *Prilog poznavanju prapovijesti grada Hvara – arheološko istraživanje u kući Galić*, Prilozi povijesti otoka Hvara 14, Hvar 2019, 9-35.

Vujević 2011

D. Vujević, *Istraživanja tumula na Ljubačkoj kosi 2007. god.*, AA 5, Zadar 2011, 1-31.

Vuković 2014

M. Vuković, *Razmatranja o liburnskoj keramici iz sonde 63 s Beretinove gradine kod Radovina*, Diadora 28, Zadar 2014, 21-52.

Whitbread 1995

I. K. Whitebread, *Greek transport amphorae, A petrological and archaeological study*, Exeter 1995.

